

ЧИ ЗБИГАЄТЬСЯ АНОНСОВАНИЙ
ПОРОШЕНКОМ МИР
ІЗ ФРОНТОВОЮ РЕАЛЬНІСТЮ

У ПОЛОНІ «ДНР».
СПОГАДИ БРАНЦЯ

ЯКІ КРАЇНИ МОЖУТЬ ПРИЄДНАТИСЯ
ДО ЄС НАЙБЛИЖЧИМ ЧАСОМ

У К Р А Ї Н С Ь К И Й
Тиждень

№ 40 (360) 3 – 9 ЖОВТНЯ 2014 р.

ЕДВАРД ЛУКАС
ПРО ТЕ, ЯК РОСІЯ
ПІДРИВАЄ НАТО І ЄС
ІЗСЕРЕДИНИ

КІНЕШЬ

КОМУНІЗМУ

**The
Economist**

Featuring selected content
from The Economist

ISSN 1996-1561

9 771996 156002

РЕДАКЦІЙНА:

у будь-якому банку
за наведеними реквізитами.
Повідомте адресу доставки
за телефоном 067-407-10-96
(з 9:00 до 18:00,
оператор скине Ваш виклик
і перетелефонує)

У ВІДДІЛЕННЯХ УКРПОШТИ:

«Український тиждень»
за індексом 99319

ЗА СИСТЕМОЮ PORTMONE:

www.portmone.com.ua

**ВАРТІСТЬ РЕДАКЦІЙНОЇ
ПЕРЕДПЛАТИ:**

- «Український тиждень»
■ на 1 міс. – 45 грн
- на 3 міс. – 135 грн
- на 6 міс. – 270 грн
- на 12 міс. – 540 грн

**Телефон редакції:
044-351-13-00**

**ОБЕРІТЬ ЗРУЧНИЙ ДЛЯ ВАС СПОСІБ
ПЕРЕДПЛАТИ:**

повідомлення	отримувач платежу	ТОВ «Український тиждень»	
	26009000022321	35392656	
	поточний рахунок отримувача		код отримувача
	назва установи банку	300023	
	ПАТ «Укрсоцбанк» МФО банку		
	Прізвище, ім'я та по батькові платника		
	Адреса платника, телефон		
	вид платежу: за передплату на журнал «Український тиждень»		
	період:		
касир	платник (підпис)		сума, грн

НА ЧАСІ

Депутатська коридра
Чим спричинені напади на
народних обранців

4

Стратегічна наївність
верховного
Чи розуміє Порошенко
масштаб російської загрози

6

Діалог із реальністю

Як корелюють слова президента зі станом справ на фронті

8

Одна країна – два світи

Що крім бойових дій стримує економічний
розвиток України

10

Олег Гаврилишин:
«Передусім потрібно провести
дерегуляцію бізнесу»

Канадський економіст про пріоритети
реформ

12

Нав'язливий фантом

Чому саме зараз КПУ стала суспільним подразником

14

ТЕМА НОМЕРА

Партія-зомбі

Як «заборонена» політсила потрапила
до Верховної Ради

16

Виродженці

Чому соратників Симоненка не можна
назвати українськими комуністами

20

КПУ йде, соціал-популізм залишається

Хто в українській політиці бавиться «червоними» гаслами

22

Володимир Чемерис:
«На лівому фланзі української
політики – порожнеча»

Активіст про кризу вітчизняного
лівого руху

26

Сепаратизм під червоним прапором

Якою є роль комуністів у конфлікті на
Донбасі

28

«Розморожування» комунізму в Східній Європі

Як трансформувались правлячі партії країн Варшавського пакту
після оксамитових революцій

30

Леонідас Донскіс про те, як дерадянлізувалась Литва

32

СУСПІЛЬСТВО

Як я був «робокопом» у полоні в «ДНР»
Спогади бранця, якого терористи
утримували понад місяць

34

Джованні Кесслер:

«Боротьба з корупцією не може
обмежуватися її розслідуванням»

Гендиректор Європейського управління

боротьби з корупцією та шахрайством про повернення в Україну
грошей «Сім'ї»

38

СВІТ

Алекс Вайтінг:

«Коли хвилює політика,
мало обходить правда про злочини,
скоєні поруч»

Представник Міжнародного кримінального
суду в Гаазі про розслідування злочинів
диктаторських режимів

40

Нестримний Орбан

У чому секрет популярності прем'єра
Угорщини

42

У черзі на вступ

Які перспективи здобуття членства в ЄС мають країни Західних
Балкан

44

Усі за одного?

Едвард Лукас про міжнародні
наслідки викрадення рацівника
Служби безпеки Естонії

45

Жалі простого американця
Що непокоїть виборців у США

46

Сербська версія слов'янської дружби

Академік Юліан Тамаш про імідж України в Сербії

48

Едвард Лукас про те, як Захід мав
би протистояти Путіну

50

Тиждень

№ 40 (360) 3–9.10.2014

Засновник ЕСЕМ Медіа ГмбХ

Видавець ТОВ «Український тиждень»

03067, Київ, вул. Машинобудівна, 37

Головний редактор Дмитро Крапивенко

Редакція Наталія Петринська, Анна Корбут,

Алла Лазарева, Олександр Крамар,

Ганна Трегуб, Богдан Буткевич,

Валерія Бурлакова, Станіслав Козлюк,

Юрій Макаров, Роман Малко, Ольга Ворожит

Директор зі збуту Олександр Грищенко

Директор з реклами Олена Андреева

e-mail: olena.andreeva@tyzhden.ua

тел.: 067-407-10-89

Видається з 02 листопада 2007 року

Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової

інформації КВ № 18119-6919 ПР від 30.08.2011 р.

Адреса для листування 03067, Київ, а/с № 2

Адреса редакції 03067, Київ, вул. Машинобудівна, 37

e-mail: office@tyzhden.ua

тел.: (044) 351-13-00

Друк ТОВ «НОВИЙ ДРУК», Київ, вул. Магнітогорська, 1

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи

ДК № 1447 від 28.07.2003 р.

№ зам. 14-2944

Наклад 41 500

Номер підписано до друку 1.10.2014 р.

Виходить щоп'ятниці

Розповсюджується в роздрібній торгівлі

та за передплатою

Передплатний індекс 99319

Ціна договірна

© Український тиждень. Редакція залишає за собою право на літредгування надісланих матеріалів без узгодження з автором. Рукописи не повертаються й не рецензуються.

Редакція може не поділяти думку авторів. За зміст рекламних матеріалів та листів, надісланих читачами, редакція відповідальності не несе.

Матеріали, позначені літерою «Р», публікуються на комерційній основі

Наші партнери: www.tyzhden.ua

The Ukrainian Week

ФАКТИ ТИЖНЯ

Сепаратисти й надалі порушують режим припинення вогню. За час так званого перемир'я загинуло понад 30 українських військових

Уряд відсторонив від виконання обов'язків міністра охорони здоров'я Олега Мусія через скандали, пов'язані із закупівлею ліків

У Харкові активісти знесли пам'ятник Леніну

Депутатська корида

Пряме насильство супроти політиків та вулична «люстрація» є останніми попередженнями всім українським публічним діячам, які ще думають зберегти старі правила гри

Автор:
Роман Малко

Депутатів в Україні били завжди. Чинowników теж. Щоправда, рідко й переважно колеги. Цю традицію започаткували ще на зорі Незалежності. Випадки, щоб простий смертний здійняв руку на державну людину, теж траплялися, але нечасто. Іноді доходило й до летального кінця, як у випадку з Віталієм Запорожцем, котрий застрелив ненависного дільничного. Але то вже виняток із правила.

Ще донедавна мало хто з нормальних громадян уявляв, що з насолодою гамселитиме собі подібного, нехай навіть то цинічний кровосос із депутатським мандатом чи вбивця в мундирі міліціанта. Одначе все минає. Загалом українці – мирна й добродушна нація. Із цього не раз користалися різноманітні окупанти, що ніби п'явки з насолодою смотали з них життєві соки. Та є в нашого народу одна цікава риса: його безмежний терпець має межу, вирахувати яку неможливо. І коли нарешті пощастить їй перейти, то людей у пошуку справедливості не зупинить ніщо: ні «Беркут», ні закон, ні проповіді в церкві, ні навіть здоровий глузд. Багато хто з окупантів чи своїх вироdkів не раз мав нагоду в цьому переконатися. Ось тільки поділитися досвідом із певних причин, на жаль, так і не зміг.

Віднедавна новини про побиття чиновників чи наругу над ними якимось непомітно перейшли у вітчизняному інформпросторі в розряд буденних повідомлень на

Побиття Нестора Шуфрича стало найжорстокішим серед нападів на політиків

зразок кількості обстрілів українських позицій чи статистики загиблих і поранених за минулу добу, бо ж українці почали масово й охоче відриватися на своїх повелителях мало не щодня. Лише деякі з повідомлень здатні насправді розбурхати уяву обивателя чи влаштувати справжній фестиваль емоцій у соціальних мережах. Так було, коли кандидата в президенти сепаратиста Царьова, надававши стусанів, вистовхали з Миколаєва, а за кілька днів добряче віддухопелили під стінами одного зі столичних телеканалів. Або ж коли його колегу по фракції Віталія

Журавського, першого з недоторканих, засадили до смітника під мурами храму українського парламентаризму, ще й притисли колесом для повноти задоволення. Чи коли улюбленця киян Віктора Пилипишина упіймали під ЦВК, вимазали фарбою і кинули в сміття.

Але справжній вибух емоцій викликало в країні лушцювання в Одесі легендарного Нестора Шуфрича, відео з яким не тільки порвало інтернет, а й змусило колег по нещастю нарешті гучно відреагувати на «небачене свавілля». Воно й не дивно, акт спілкування народу зі своїм обранцем таки ні-

У банках Латвії заарештовано \$49,3 млн колишнього в. о. прем'єра України Сергія Арбузова й \$32 млн депутата регіонала Юрія Іванющенка

Норвезький політик Єнс Столтенберг став генеральним секретарем НАТО

Протести в Гонконгу з вимогами змінити місцеве виборче законодавство, спричинили тривалі масові сутички

кого не залишив байдужим. Оцінки, звісно, різні: від схвалення до обурення. Міліція почала розслідування, а міністр Арсен Аваков узяв його під особистий контроль. Хоча варто визнати, що більшості громадян оте «неприпустиме свавілля» таки вилилось бальзамом на душу, і вони доволі позитивно поставились до маленького неподобства.

Чому так? Звідки ця жорстокість? І невже планку людяності й милосердя в Україні знесло безповоротно? Аж ніяк, панове. Панікувати зарано. Все в нормі й закономірно, хоч би як цинічно це звучало. Банальна фізика, навіть не психологія. І якби наші «напівбоги» ретельніше засвоювали шкільну програму, то ці практичні досліди не довелось б проводити на власній шкурі, й такий поворот вони прорахували б незгірш за кривні незадекларовані доходи. Коли пружину довго стискати, вона рано чи пізно або зламається, або вистрелить із примноженою силою. Те саме з народом. Власне, такий дослід через незнання намагався провести в останні місяці правління двієчник Янукович, і результат перевершив очікування. Вистрелило так, що сердега опинився невідомо де. Тепер на черзі його вихованці та інша неадекватна братія, яка й надалі нічого не вчиться і, втрапивши відчуття реальності, намагається грати в дурня за правилами поєдику.

У другій половині лютого, коли центр Києва зрисило кров'ю Небесної сотні, країна не тільки пережила шок від побаченого, а й раптово переіменувалася, перейшовши межу неповернення. Це зрозуміли всі. Печать крові не зтирається. Єдиний, хто цього так і не допетрав, – влада. Точніше ті, кого досі помилково вважають політичною елітою. Відчуття обраності й, що гірше, безкарності заважає цим людям адекватно сприймати дійсність. Вони досі вірять у власну унікальність і чужу недоробленість, не перестають «розводити котят» і бавитися в

підмурки. Але найсумніше, що вони не здатні змінюватись і відповідно змінювати країну, на що до запаморочення сподівається роздратований народ. У цьому, може, й немає їхньої вини, бо інакшими бути їм не під силу, але як пояснити це вулиці?

Коли влада не робить того, на що є запит у суспільстві, що сотні разів обіцяне-переобіцяне, не погоджується взятися до самоочищення, а клеїть дурня, люд починає втілювати свої прагнення самотужки – як уміє і вважає за потрібне. Чи варто ображатися в таких випадках тим, хто потрапляє в епіцентр подій і кого безальтернативні аргументи народу приземляють у реальність? Певно, ні. Тим паче не слід вдаватися до неадекватної відповіді, бо це щонайменше загрожувє ескалацією.

Логіка людей проста. Вони скинули режим і перемогли тирана, щоб змінити своє життя. Вкотре повірили поводитися і доручили їм утілення власних прагнень та мрій. Нарешті, заплатили за все це кров'ю найкращих. І ось тепер, дочекавши доволі часу, бачать, що не просто нічого не змінилось, а й усе повернулося на круги своя. Ті, хто мав бути безапеляційно усунутий від корита й радити місці баланди, не припиняють голосно чавкати делікатесами, ті, хто бив себе в груди й клявся у вірності найвищим ідеалам, посіли місяця «папередніків» і цинічно пошвивають у дурні найвісних громадян. І навіть те, що не ймовірною кров'ю і потом вдалось-таки витиснути, виявляється лишень ілюзією. Бо закон про лострацію раптом не відповідає Конституції, зрадників у штабі змінити не можна: вони професіонали, а депутатів – спонсорів терористів карати зась, бо недоторканні. І все це на тлі війни, тисяч загиблих і армії, одягнутої, нагородованої та озброєної майже виключно силами волонтерів.

Звичайно, важливість і болючість проблем залежать від місця сидіння. У м'яких кріслах

вони сприймаються по-одному, а під обстрілом «Градів» – по-іншому. Тільки-от в одному випадку ціна помилки – догана чи звільнення, а в другому – смерть. Коли судити за активністю громадськості, то схоже, що нація не готова більше платити життями своїх дітей за чужі помилки, непрофесійність і шкурні потреби. А чим, власне, завинив Шуфріч чи Журавський і чому саме вони потрапили під роздачу, вже байдуже. Шалену радість від розквіццяного носа чи підбитого ока чиновника або депутата нині викличе повідомлення з будь-яким

ЛОГІКА ЛЮДЕЙ ПРОСТА. ВОНИ СКИНУЛИ РЕЖИМ І ПЕРЕМОГЛИ ТИРАНА, ЩОБ ЗМІНИТИ СВОЄ ЖИТТЯ. І ОСЬ ТЕПЕР, ПРОЧЕКАВШИ ДОВОЛІ ЧАСУ, БАЧАТЬ, ЩО НЕ ПРОСТО НІЧОГО НЕ ЗМІНИЛОСЬ, А Й УСЕ ПОВЕРНУЛОСЯ НА КРУГИ СВОЯ

прізвищем. Вирок «всі вони однакові», що дедалі частіше лунає з вуст громади, доволі змістовно й вичерпно це пояснює. І навряд чи, перш ніж товкти піку, роздратована юрба тепер цікавитиметься прізвищем чи питатиме про список добрих справ. Належність до касти – вже присуд.

Довго махаючи перед очима бика червоним плащем, тореро не завжди має сподіватися на перемогу. Самовпевненість влади як тореадора наражається на чимдалі жорсткішу відсіч. Народ прагне показати своє бажання не бути надалі бараном, а може, стати й биком. І тоді ще невідомо, який фінал буде. Чи переросте нинішнє імпровізоване українське народовладдя у велику кориду, вирішувати передусім політикам. І дуже хочеться, щоб їхнє рішення не виявилось традиційно запізнілим. Бо бик уже такий як треба... ■

Стратегічна наївність верховного

Прес-конференція президента України Петра Порошенка лишила чимало запитань, зокрема й щодо адекватного розуміння нинішньої ситуації першою особою держави

Автор:
Ігор Лосєв

Великий подив викликала фраза верховного головнокомандувача Збройних сил України про те, що «найнебезпечніша частина війни закінчилася». Хоча аналіз нинішнього становища засвідчує, що найнебезпечніше тільки починається і до цього причетний особисто пан Порошенко, який погодився на капітулянтські донбаські закони від 16 вересня 2014-го. Сепаратистам і терористам надали три роки для авральної розбудови псевдодержав «ДНР» і «ЛНР», насамперед їхніх силових структур, для подальшого насичення цих «бангустанів» зброєю, інструкторами, працівниками спецслужб із РФ і, головне, для заходу туди російських військових підрозділів, які оголосять себе армією «ДНР» і «ЛНР». Є дані, що в Ростові-на-Дону помічено багато військових літаків без розпізнавальних зна-

ків, водночас спецназ РФ щодня штурмує контрольований українськими військовими Донецький аеропорт. Якщо поєднати ці два факти, стає зрозуміло, що незабаром російські літаки з російськими екіпажами буде оголошено військовими силами «ДНР» і «ЛНР», які зможуть завдати ударів по Києву, Дніпропетровську, Херсону тощо. Важко сказати, що там наговорив Путін Порошенкові під час їхніх телефонних розмов, однак для України буде трагічно, якщо наш президент бодай трохи довіряє цим казкам керівного чекіста. Після так званих виборів до так званих парламентів «ДНР» і «ЛНР», які мають відбутися на початку листопада, псевдодержави оголосять себе «Новоросією» і, цілком можливо, будуть визнані РФ, яка зажадає від України повернути «Новоросії» всі території Донецької та

Луганської областей включно з Маріуполем, Краматорськом, Слов'янськом тощо. У разі невиконання вимог вона піде їх завойовувати, з чим, не виключено, впорається до зими, якщо наша влада й надалі діятиме так «ефективно», як досі. За цей час уже можна було встигнути створити на Донбасі нові адміністративні одиниці, наприклад Маріупольську область (чи Приазовську), Сватівську (північ Луганщини), приєднати кілька західних районів Донецької області до Дніпропетровської, щоб і таким чином обмежити та ізолювати заразу в особі «ДНР» та «ЛНР». Однак і в цьому напрямку не зроблено геть нічого.

Насправді, попри всі зусилля пропагандистів Банкової, зрозуміло, що припинення вогню на Донбасі знову є одностороннім, лише з боку України. Принаймні два десятки на-

селених пунктів регіону, які контролюють українські війська, постійно піддаються атакам терористів і російських підрозділів. Екс-голова Луганської обласної держадміністрації Ірина Верігіна заявила в телеєфірі «Першого Національного», що в її області війна, що про припинення вогню не йдеться, що стріляють і вбивають, армія не має теплого одягу і потрібного постачання, а центральна влада не поспішає діяти. І за таких умов пан Порошенко вважає, що найгірше вже в минулому?

Якщо глава держави так полюбляє спілкуватися з лідером країни-агресора, то йому варто було б заявити (як нещодавно запропонував нашому президентові відомий журналіст Віталій Портніков) візаві, що Україна за жодних обставин не відмовиться від свого суверенітету і територіальної цілісності, що це для Порошенка є червоною лінією, яку він не переступить. Однак дуже сумніваюся, що він із його бізнесовою ментальністю так учинить... А варто лише Путіну побачити, що фанатично, на смерть нинішня влада Україну не захищатиме, що її очолюють політичні бариги, як це надихне його йти до «останнього» моря. На морі ситуація також дуже тривожна. На півночі Криму, на Перекопі, Росія сконцентрувала потужне ударне угруповання своїх військ: мотострілецькі частини, танки, великокаліберну артилерію, «Гради», «Смерчі», «Урагани», гвинтокрили, літаки тощо.

Це робиться без будь-якої мети? Однак така концентрація військ є справою дорогою, витратною. Надто збитково розважатися такими «іграми». Нині у складі Чорноморського флоту РФ крім двох штатних великих десантних кораблів з'явилися ще два ВДК, що прийшли в Чорне море з Балтійського флоту. Їх використовують для того, щоб висаджувати десанти на узбережжя супротивника. Питання: куди можна висаджувати десанти з Криму? Варіанти з членами НАТО Туреччиною, Румунією, Болгарією і навіть Грузією ми не розглядатимемо. Натомість Очаків, Миколаїв, Одеса, а також

Маріуполь і Бердянськ викликають побоювання як реальні цілі можливої великої операції.

Є й інші чинники, що підігривають агресивність кремлівського керівництва. Треба забезпечувати Крим усім необхідним. Нині продовольчий баланс півострова ще так-як тримається на завезенні харчів через Перекоп українськими бізнесменами і логістиці через Керченську переправу. Продовольчі проблеми тамтешнього населення не дуже непокоять Путіна. Він гуманіст не більший, ніж Сталін. Але в Криму десятки тисяч російських військових, а це вже зовсім інша справа. Крім того, у тамтешніх водосховищах води залишилося на півтора місяця, а Керченська переправа найближчим часом припинить роботу у зв'язку зі штормами. Кримчани дурили фантастичним проектом будівництва мосту над Керченською протокою. У 1942 році Німеччина його там збудувала, проте коли крига скресла, він був геть знесений льодовими масами. Електрика також на 70% надходить з України, як і газ. Хоча радник шефа МВС України Антон Геращенко легкоказно заявив, що, мовляв, продовольство РФ зможе завозити на півострів морським шляхом (то чого ж не завозить?), уже за місяць перед Путіним може постати реальна проблема: або повернути Крим Україні, або спробувати захопити Херсонську область із її такими потрібними півострову ресурсами, насамперед водними та інфраструктурними.

Тому важко сказати, на чому базується геополітичний оптимізм пана Порошенка. Навіть мінські домовленості для Криму – це засіб аж ніяк не припинення конфлікту на Південному Сході України, а перегрупування сил і вибору іншого напрямку удару. І пацифістсько-миролюбні пісні офіційного Києва лише стимулюють Путіна до подальшої агресії. Україна завжди своєю немілітарністю провокувала Росію на напад.

Важко сказати, що спонукало верховного головнокомандувача зробити заяву про те, що найнебезпечніша частина війни вже позаду, бо вона

морально-психологічно дестабілізує і роззброює націю. Хіба що тільки бажання видаватися переможним миротворцем на парламентських виборах. Але Україні такі публічні фрази можуть коштувати надто дорого.

Добре вже те, що дещо нинішня влада таки збагнула. Про це свідчить, наприклад, бажання Порошенка збільшити витрати на оборону до 5% ВВП. Справді, це революційний крок, урахувачи, що майже за всі роки незалежності видатки на військо заледве сягали 1% ВВП. Проте і такий доволі стриманий в умовах війни захід спровокував ще одну атаку пацифістів. Зокрема, відомий політолог Вадим Карасьов волав у телеєфірі, що не треба так багато витратити на армію, і лякав усіх мілітаризацією Укра-

ПІСЛЯ ТАК ЗВАНИХ ВИБОРІВ ДО ТАК ЗВАНИХ ПАРЛАМЕНТІВ «ДНР» І «ЛНР», ЩО МАЮТЬ ВІДБУТИСЯ НА ПОЧАТКУ ЛИСТОПАДА, ПСЕВДОДЕРЖАВИ ОГОЛОСЯТЬ СЕБЕ «НОВОРОСІЄЮ» І, ЦІЛКОМ МОЖЛИВО, БУДУТЬ ВИЗНАНІ РОСІЄЮ

їни. Він не здогадується, що означає на війні пацифікація? І коли Карасьову вказали, що майже за весь період існування це той мінімум, який видає на оборону Ізраїль, вигукнув: «Не треба тут створювати Ізраїль!». Якраз треба. Ця близькосхідна країна доволі успішно існує в найважчих умовах. Ми також хочемо зберегтися як нація і держава, що тепер неможливо без високого рівня мілітаризації.

Не лише прес-конференція президента, а й уся робота чинної верхівки ще раз підтверджує, що найслабшою ланкою українського соціуму є влада. І навряд чи парламентські вибори її посилять. Не треба забувати, що ось уже 23 роки на політичній сцені країни перебувають ті самі гравці, які час від часу вдають власне «оновлення». Однак той стан України, який ми сьогодні бачимо, яскраво демонструє якість їхніх керівних «чесот». ■

Діалог із реальністю

Слова президента про нову систему оборони і забезпечення військ видаються переконливими тільки в «Мистецькому Арсеналі». Фронтowa дійсність істотно відрізняється від картини, змальованої Порошенком

Автор:
Дмитро
Крапивенко,
Щастя –
Дебальцеве

На останній прес-конференції президент намагався справити враження менеджера, у якого все під контролем і який має чіткий план, виконання котрого не підлягає сумніву. Створення глибокошелоюваної, добре злагодженої оборони, безперерійне державне (!) забезпечення військ усім необхідним, переозброєння в найкоротші терміни – годі сумніватися, що всі ці ініціативи потрібні і з їх виконанням неможливо зволікати. Але чим відрізняється кухонна балаканина чоловічяги напідпитку, який мислить себе полководцем, креслить майонезом лінію фронту, а кетчупом позначає напрямки головного удару, від заяви верховного головнокомандувача? Тим, що слова останнього звучать як наказ і мають виконуватися.

Невдовзі після тривалої прес-конференції Петра Порошенка мені випала нагода поїхати на фронт разом із волонтерами невеличкого фонду «Мир і К», заснованого колишніми учасниками АТО, і перевірити особисто, якою мірою виконується президентська воля там, на Донбасі.

«Питання теплого одягу, бушлатів, гумових чобіт, пічок, дров, вугілля вирішене, графік постачання погоджено, і в найкоротший термін, який вимірюється годинами або днями»

Від прес-конференції минув фактично тиждень. Мені довелося побувати і в елітних десантних частинах, і в батальйонах тероборони, і в підрозділах Нацгвардії. Придбані нами в секунді флісові брюки і куртки хлопці брали, точніше сказати, відривали з руками – ніякої близьки вони не отримали. Термобілизна – взагалі солдатська мрія, про яку вони тільки говорять. Те саме з дощовиками, гумовими чоботами. У деяких частинах вже

одержали нову казенну форму – естетично бійці вдоволені більш модерним виглядом камуфляжу, про практичний бік казати зрано, але «тішить» інше: до комплектів так і не потрапили бушлати. Тож вночі на блокпостах стоять вартові то в радянських бушлатах, то в цивільних кофтинах, вдягнених під камуфляж, гріються хто як може, майструючи з підручних засобів собі буржуйки. Не трапилося жодної частини, де не була б потрібна волонтерська допомога. Подєкуди хлопці не хотіли брати

харчі, мовляв, роздайте ближче до передової, там більше потрібно. Проїхавши маршрутом від Слов'янська до Щастя і від Дебальцевого до Маріуполя, ми ніде не зустріли військових інтендантів, які привозили б обіцяні президентом речі першої необхідності – ні за графіком, ні поза ним.

«Від тактики ведення війни блокпостами потрібно відмовлятися, бо вона не дуже ефективна. Мені як верховному головнокомандувачеві потрібно,

щоби була можливість облаштувати ешелоновану оборону, розмістити декілька бригад».

Кількість блокпостів у зоні АТО не зменшилася, швидше навіть навпаки, але є один плюс: рідше стали облаштовувати довготривалі споруди зі значною концентрацією техніки – вони свого часу були зручною мішенню для ворожої артилерії і їх часто обстрілювали «Градами». Теперішні блокпости мобільніші, й перекидати бійців з однієї позиції на іншу дещо легше. Не таким високим є ризик точкових ударів ворогів по них. Техніка у прифронтовій зоні стає менш помітною для неозброєного ока, тож можна розраховувати на ефект раптовості у випадку нападу супротивника. Споруджуються й укріплені райони, розташування яких розголошувати не варто. Втім, нова система оборони, яку президент уже встиг охрестити добре злагодженою і глибокоешелонованою, може, й не знадобиться. Так, вона потен-

ційно здатна зупинити просування ворожої бронетехніки, але не убезпечує від головної загрози – вогню реактивної артилерії. Надійні бліндажі дадуть змогу уникнути великих втрат, але жодним чином не вплинуть на

ВНОЧІ НА БЛОКПОСТАХ СТОЯТЬ ВАРТОВІ ТО В РАДЯНСЬКИХ БУШЛАТАХ, ТО В ЦИВІЛЬНИХ КОФТИНАХ, ВДЯГНЕНИХ ПІД КАМУФЛЯЖ, ГРІЮТЬСЯ ХТО ЯК МОЖЕ

Волонтерська допомога у 12-му батальйоні територіальної оборони

інтенсивність вогню по наших позиціях.

Українська військово-бюрократична машина і далі працює за шаблоном: якщо досі ворог віддавав перевагу танковим маршам і атакам, то й надалі дотримуватиметься такої тактики. А насправді він тактику змінює. Старобільськ зараз на 70-кілометровій відстані від лінії фронту. Якби ми мали на Донбасі, як стверджує президент, міцну лінію оборони, цьому місту загрожували б хіба що ракетні удари. Однак мінометний вогонь на околицях Старобільська став уже звичною справою. Якщо бойовики здатні заходити на таку небезпечну відстань до міста, яке ніколи не було під контролем сепаратистів, це свідчить про те, що через нашу лінію оборони можуть прориватися групи терористів, озброєні щонайменше мінометами.

«Найбільш спірний пункт (реалізації особливого статусу Донбасу) – народна міліція. Саме слово «міліція» означає, що дії цих формувань потрапляють під Закон «Про міліцію». Тому ключове слово – «міліція», а не «дружина» чи «самооборона», як нам пропонували. Адже хто зараз обстрілює позиції українських військових? Непідконтрольні бандформування, які не підкоряються ні Росії, ні керівництву цих утворень («ЛНР» і «ДНР»), нікому. То як їх позбутися? Так от, якщо ви хочете мати статус місцевого самоврядування, то у вас повинен бути орган для боротьби з цими незаконними формуваннями. А якщо ви з ними не боретеся,

то, значить, не можете здійснювати відповідні функції».

Навіть на звільнених територіях місцевій міліції не надто довіряють і не доручають серйозних операцій зі знешкодження сепаратистів. Безпекою руху в зоні АТО опікуються або підрозділи військової автотранспорту, або підрозділи МВС з інших регіонів. Яким чином «законна міліція» на території, котру нині контролюють так звані ЛНР і ДНР, буде в змозі роззброїти загоны терористів, що мають артилерійські системи залпового вогню, важко уявити навіть як сценарій фантастичного фільму.

«Україна володіє і кулеметами, і танками, і ракетами, і всім необхідним, щоб захистити свою державу. Ми не тільки це маємо, а й уміємо виробляти. А от що нам треба, то це сучасне обладнання зв'язку, яке буде захищене від перехоплень, захисні механізми радарів».

Мені не випадало чути нарікань на кількість техніки у військах, а от про її якість і дефіцит запчастин на фронті згадують постійно. «Я в бій під Тельмановим (кінець серпня. – Ред.) ішов, у мене редуктор на одному з мостів заклинило, нічого – доїхав. А вже в бою ще одне колесо підбили – згоріло повністю. От тепер сиджу, чекаю, ніби на ремонті, а колеса на заміну так ніхто й не дає. Може, ти якось через волонтерів допоможеш його знайти?» – питає в мене знайомий десантник. «Зв'язок увесь на мобільках, іншого нічого немає, навіть і не обіцяють», – каже офіцер, який щодня водить колони в зону АТО.

Чи не єдине, в чому збігаються оцінки військових на місцях і президента, – це зменшення кількості втрат за час так званого перемир'я. Хоча саме слово «перемир'я» під канонаду звучить украї непереконливо, зменшення інтенсивності бойових дій, які Петро Порошенко вже назвав деескалацією, йде на користь військовим, що перегрупувються і, не покладаючи надії ані на мирний план президента, ані на офіційних постачальників тилових служб, ані на світову спільноту, поступово готуються до зими, розраховуючи на волонтерів і рідних, які забезпечать якщо не всім, то бодай украї необхідним. ■

Одна країна – два світи

Як війна й політика впливають на розвиток українських регіонів

Останнім часом, коли заходить мова про проблеми в економіці України, уряд відповідає, мовляв, у всіх щогорічних негараздах винна війна. Добре, що не попередники, погода чи погана світова кон'юнктура. Але шкода, що емоціями, які панують у суспільстві (сумом за полеглими, страхом повномасштабного вторгнення, розпачем від прогнолиї держави, співчуттям людям, які зазнали втрат, гордістю за окремих героїв-українців), влада виправдовує відсутність таких необхідних для країни перетворень. Аналіз статистики свідчить, що проблеми громадян спричинені здебільшого віджилою системою та людьми, які її очолюють і, мовчи щось змінити, не хочуть цього.

У серпні обсяг промислового виробництва в Україні зменшився на 21,4%. Але тут важливими є деталі. Промисловість Донеччини та Луганщини недорахувалася відповідно 58,7% і 85,0%. Це практично дві третини всього падіння в країні. Решта регіонів показала куди кращі результати. Окрім Донбасу двозначне зниження показників зафіксовано тільки в шістьох областях та місті Києві. Причому в столиці спад становив 18,1% у серпні й 14,0% за вісім місяців, а основною причиною його виявився колапс режиму Януковича, бо з розвалом «вертикалі влади» в центр тепер надходить менше грошей, що обмежує в ньому попит не лише на промислові товари, а й на нерухомість тощо.

Зростання промисловості зафіксовано в дев'яти областях, а саме: Вінницькій, Житомирській, Закарпатській, Київській, Миколаївській, Одеській, Тернопільській, Херсонській та Чернігівській. Їм війна не перешкоджає розвиватися. Західноукраїнські регіони, ймовірно, без вагань почали використовувати переваги безмитної торгівлі з Європою, а південні, схоже, виграють від переорієнтації товарних потоків із проблемних Донбасу

Автор:
Любомир Шавалюк

У серпні обсяг промислового виробництва в Україні зменшився

на **21,4%**.
Промисловість
Донеччини та
Луганщини
недорахувалася
відповідно
58,7% і
85,0%

та Криму на порти спокійних Одещини, Миколаївщини, Херсонщини. Окремо слід згадати і про тимчасово окуповану територію Автономної Республіки Крим. Промисловість у цьому краї в серпні впала на 20,5%, а за вісім місяців – на 9,0%, що гірше, ніж загалом в Україні.

Індекс обсягу сільськогосподарського виробництва у державі за вісім місяців 2014 року додав 6,3%. Непоодинокі фотографії танків на полях із колоссям та розповіді про комбайнерів, які живують під регулярними обстрілами, знаходимо в інтернеті. Вони добре ілюструють, чому агропромисловість на Донеччині за цей період піднялася тільки на 2,4%, а щодо Луганщини даних немає зовсім (за п'ять місяців зростання становило 3,2%). Однак і цей результат доводить: для тих, хто хоче працювати і знає, як робити це ефективно, війна не перешкода. Якщо кулі не свистять безпосередньо над головою, то бойові дії на Донбасі ніяк не виправдовують низької продуктивності, котра, до речі, залежить не лише від грошей (інвестицій), а й від організації праці та якісного управління. Справді, база для щогорічного зростання агросектору створена інвестуванням минулих років, адже за перше півріччя 2014-го капітальні вкладення в галузь зменшилися на 18%. Але навіть якщо так, то аграрії не перестають працювати над їх окупністю й не виправдовують війною своєї бездіяльності чи безпомічності. Було б добре, якби уряд брав із них приклад і робив так само.

Статистика будівництва, мабуть, найкраще описує кризові тенденції в економіці. У серпні індекс будівельної продукції знизився на 37,1% проти відповідного періоду минулого року. За вісім місяців зменшення становило 15,6%. У Донецькій області за січень – серпень будівництво упало на 33,9%, в Луганській – на 37,7%. Звичайно, на Донбасі ніхто зводити об'єкти не хоче, бо неві-

домо, чи простоять вони бодай кілька місяців, а якщо й уціліють, то чи не конфіскують їх сепаратисти (зайве й казати, що під кулями та свистом снарядів будівельники не працюватимуть). Але чим пояснити спад у цій галузі на Київщині (32,9%), Херсонщині (31,2%), Черкащині (40,1%)? Хіба що урізанням капітальних видатків із бюджету в зв'язку з суворого економією та спрямуванням коштів на потреби армії, а також проблемами банківської системи, нездатної сьогодні кредитувати.

На цьому тлі є чотири області (Одеська, Рівненська, Тернопільська, Чернігівська), де будівництво розвивається. У Києві за вісім місяців 2014 року житла звели більше на 0,7% (цей ефект нівельовано спадом у сегментах нежитлових будівель та інженерних споруд). Учасники ринку кажуть, що столичні забудовники активізувалися, розморозивши об'єкти, які за Януковича роками стояли без перспектив, позаяк

значна кількість біженців із Донбасу створила додатковий попит на житло в місті. Що стосується АРК, то там обсяг будівельних робіт зменшився на 67,5%. Ця й попередня цифри вкотре доводять, що непевний юридичний статус території та бандитська влада – це для бізнесу гірше, ніж війна.

Однією з головних причин спаду в будівництві та інвестиційній активності стала ситуація в банківській системі. За вісім місяців 2014 року депозитна база на Донбасі втратила 31% (або 24,3 млрд грн), в решті українських регіонів – 12% (68,2 млрд грн). У серпні обсяг депозитів, відкритих у Донецькій та Луганській областях, зменшився на 5,0%, а в решті країни – лише на 0,5%. Тобто, попри стрибки валютного курсу, депозитна паніка серед населення не така велика, як про неї кажуть, називаючи її причиною всіх бід українських банків. Через це фінустанови змушені вилучати гроші з економіки й відмовлятися рефінансувати старі борги

багатьох підприємств. Тому обсяг кредитів, виданих банками на Донбасі за вісім місяців, зменшився на 9,0% (5,7 млрд грн; іще частину, ймовірно, доведеться списати), а в решті регіонів – на 7,6% (63,3 млрд грн). Як наслідок – нижча інвестиційна активність і падіння темпів будівництва. Чи можна звинувачувати збройний конфлікт на Сході у відпливі депозитів із банківського сектору? Мабуть, меншою мірою, ніж неадекватну монетарну політику НБУ. Фінустанови не мають такої прив'язки до територій, як виробничі підприємства. При цьому десятки мільярдів гривень вилучалися з банківських відділень далеко поза зоною бойових дій.

Кращою є статистика нефінансових послуг, які у структурі ВВП мають у півтора раза більшу частку, ніж добувна, переробна промисловість і постачання електроенергії, газу та води (33% проти 21% у першому півріччі 2014). За січень – серпень 2014-го в Україні реалізовано послуг у зіставних цінах на 3,1% більше, ніж торік. На Донеччині їх обсяг у номінальному вираженні (в зіставних цінах даних немає) за вісім місяців зріс на 3,4% (у серпні впав на 17,3%), на Луганщині – зменшився на 9,2% (у серпні – на 43,1%). Решта регіонів у найгіршому разі демонструє невелике падіння, а подекуди й зростання. Наприклад, у столиці в серпні обсяг реалізації нефінансових послуг у номінальному вираженні збільшився на 8,3%. Ця цифра показує, що війна на Донбасі практично не впливає на поведінку та показники багатьох підприємств, як і споживачів їхньої продукції. Вони ніби живуть в іншому світі, хоч і перебувають в одній країні з тими, хто воює.

Отже, збройний конфлікт на Сході призводить до значних утрат в економіці лише цього регіону. Решта областей та міст України переживає не глибокий спад, а застій, спричинений відсутністю перетворень. А він значно гірший, бо знищені снарядами об'єкти можна відбудувати, а господарство, уражене застоєм, реально підняти лише за допомогою кардинальних реформ та віднови не матеріальної, а духовної.

Недаремно днями заступник голови Адміністрації президента України з питань реформ Дми-

тро Шимків сказав, що багато бізнесменів називають основною проблемою не війну, а корупцію чиновників та суддів. Він абсолютно правий, адже що заважає державі вивести величезну частину економіки з тіні, яка, за оцінками експертів, становить до 50% офіційного ВВП? Неформальний сектор народного господарства не потребує додаткових капіталовкладень чи інвесторів, які остерегаються війни, бо вже працює. Потрібно лише зменшити податковий тиск та ліквідувати контрабандні схеми – і ефект для зростання економіки буде миттєвий. Що заважає державі створити сприятливі умови для розвитку малого й середнього бізнесу? Капітал дрібних підприємств не є мобільним, він прив'язаний до місцевості, де вони живуть і трудяться. Багато з них уже мають який-не-який бізнес і розвиватимуть його не-

ЗБРОЙНИЙ КОНФЛІКТ НА СХОДІ ПРИЗВОДИТЬ ДО ЗНАЧНИХ УТРАТ В ЕКОНОМІЦІ ЛИШЕ ЦЬОГО РЕГІОНУ. РЕШТА ОБЛАСТЕЙ ТА МІСТ УКРАЇНИ ПЕРЕЖИВАЄ НЕ ГЛИБОКИЙ СПАД, А ЗАСТІЙ, СПРИЧИНЕНИЙ ВІДСУТНІСТЮ ПЕРЕТВОРЕНЬ

залежно від того, чи триватиме війна на Донбасі. Їм просто треба, щоб держава не заважала, а для цього необхідні економічні перетворення.

Але, схоже, два паралельні світи, на які поділила країну межа бойових дій, не дають змоги владі та чиновникам зрозуміти, що реформи слід проводити за будь-яких обставин. Можновладці вибрали для себе один із цих вимірів, у якому комфортно існують, майже не помічаючи іншого. І тільки побувавши у смітнику (не лише історичному, а й реальному, під примусом розлюченої громади), вони потроху усвідомлюють, що другий вимір таки є. І що він утворився з тих самих причин, які не дають розвиватися світові, де їм було так добре дотепер. ■

Олег Гаврилишин: «Передусім потрібно провести дерегуляцію бізнесу»

Спілкувався
Любомир
Шавалюк

Тиждень поспілкувався з Олегом Гаврилишином, канадським економістом українського походження, про економічні перетворення, які вже проведено в Україні, які потрібно проводити, а яких треба уникати, а також про причини низьких темпів реформ.

У. Т.: Ви були заступником міністра фінансів України у 1992–1993 роках. Що тоді завадило провести реформи?

– Із перспективи сьогодення перетворення відбувалися мляво з кількох причин. По-перше, люди при владі не знали, що треба робити, і не хотіли довіряти порадам зовнішніх експертів. По-друге, не було готовності зануритися в реформи без знань. Але найбільша проблема – політична еліта України, яка не поспішала з перетвореннями. Представники Народ-

ного руху широко вважали, що найважливішими є інституції державності, наприклад тризуб, прапор, українська мова тощо. Коли різні реформатори, внутрішні чи зовнішні, пропонували швидше рухатися з економічними змінами, ті відповідали, що то «ковбасна політика». Це виявилось страшенно зручно для перемальованих комуністів, яких очолював Кравчук і які боялися погіршення свого статусу через перехід до ринку. Вони хотіли контролювати економіку й остерігатися люстрації – я це кажу без перебільшення. І те, що Рух дозволив їм перебрати економічну політику на себе, було приводом затягувати реформи.

Відтоді невпинно доводжу, що олігархія почалася не за Кучми, а за Кравчука. Так, вона була ембріональною і працювала з оборотами не мільярди

доларів, а в найкращому разі десятки мільйонів, але стала розвиватися саме тоді. Через укорінення протиріч між політичними елітами, частина з яких відстоювала свої капіталістичні інтереси, перетворення зупинилися. Це призвело до того, що Україна дуже відстала у своєму розвитку від Польщі, Естонії, Чехії.

У. Т.: Ви очолюєте експертну раду при Мінекономрозвитку, яку зібрав колишній міністр Павло Шеремета, що вже подав у відставку. Чи працює нині ця рада й чим вона займається?

– По-перше, ми група рівних людей, тому в нас немає голови, хіба що в організаційному плані. До того ж функцію координації роботи виконую не лише я, а й мій колега з Торонто Василь Калимон. Серед нас є Андерс Аслунд і Каха Бендুকідзе, який дуже зацікавлений реформами в Україні, а також відомий економіст-теоретик Дарон Асе-моглу.

Після того як Шеремета пішов у відставку, ми не маємо оперативного контакту з Мінекономрозвитку, хоча формально працюємо при міністерстві. Зате за останні два візити встановили контакт із Адміністрацією президента, особливо із заступником голови з питань реформ Дмитром Шимківим. Крім того, підтримуємо зв'язок із апаратом прем'єр-міністра, який висловив зацікавленість у нашій співпраці з Центром підтримки реформ при Кабміні, який очолює Остап Семерак. Певною мірою налагодили спілкування з головою Нацбанку, яка зацікавлена в регулярних зустрічах із нами. Це відкриває набагато ширші можливості. Бо не можна сказати, що реформи мають бути сфокусовані лише на тому, чим займається Мінеко-

ФОТО: АНДРІЙ ТОМАНІВ

номрозвитку. Змін потребує чи не кожен орган державної влади в Україні.

У. Т.: Зараз кажуть, що рівень свідомості та патріотизму в Україні вищий, ніж після здобуття незалежності. Тобто суспільство має запит на реформи. Але перетворення відбуваються дуже повільно. Чим це зумовлено?

– В Україні зараз непевна ситуація. Що ближче до парламентських перегонів, то більше зусиль політики витратимуть на передвиборчу кампанію, а не на реформи. Потім певний час піде на формування нової коаліції, уряду. Після того хотілося б сподіватися, що ось він, момент для змін.

Щоправда, такі надії в нас були ще навесні. Відчинилися двері можливостей для реформ. І наша група ще до приїзду в Україну в телефонних розмовах із міністрами наголошувала, що потрібно ловити момент і зробити якнайбільше та якнайшвидше для їх запуску. Однак не так багато зробили, як хотілося і як можна було. Тому в суспільстві велике розчарування. Але я налаштований трохи оптимістичніше. На мій погляд, в Україні дещо таки просунулося.

Наприклад, у момент певного хаосу в парламенті ухвалили новий закон про державні закупівлі, який насправді допоміг вирішити деякі проблеми в цій сфері. Міністерство освіти провело велику реформу, яку тепер цілком можна імплементувати до формування нового уряду. Інші серйозні нововведення, які потребують прийняття нових законів, нагтовхувалися на серйозний опір у Верховній Раді. Тож уряд не зміг запровадити більше змін тому, що теперішній парламент не давав змоги це зробити. Шкода, бо час уже втрачений.

Водночас є суттєва ділянка реформ, які можна реалізувати без ВР, без законів. Якщо ми правильно розуміємо, Нацбанк розпочинає дуже серйозну реструктуризацію. Нововведення торкнуться передусім організації НБУ та кадрів. Регулятор має територіальні управління практично в кожному регіоні. Їх кількість планують зменшити до п'яти. Чисельність персоналу,

яка на сьогодні становить зашмарні 10–11 тис. осіб, скоротять наполовину.

На сьогодні двері можливостей для реформ відчиняються вдруге завдяки нашому сусідові Володимирові «Маленькому», який своєю агресією відвернув багатьох українців від Росії та Кремля і змусив їх стати прихильниками євроінтеграції. Люди на це реагують так само, як на Майдані. Вони знову готові дати владі певний час для проведення змін.

У. Т.: Низькі транспортні витрати та дешева робоча сила потенційно можуть привести до того, що багато європейських підприємств перенесуть виробництво в Україну. Які ви назвали б три основні реформи, необхідні для того, щоб реалізувати цей потенціал?

– На сьогодні інвестиції блокуються воєнними діями. Хоч би скільки ми говорили, що біля польського чи угорського кордону можна вільно збудувати завод та експортувати його продукцію, наприклад, до Словаччини, загальна проблема для інвесторів – небезпечна й непевна ситуація в Україні.

Що стосується ключових реформ, то я назвав би такі. Перша – дерегуляція бізнесу. На сьогодні закони України вимагають від підприємця величезних затрат часу на зовнішні інспекції, багато складної паперової роботи. Якщо запитає будь-якого маленького бізнесмена, чому не розширює діяльності, дістанете відповідь: «Ви думаєте, що я дурень? Що більше зроблю, то більше інспекцій у мене буде». Щомісяця треба перевіряти, чи правильно відчиняються двері на випадок пожежі тощо. Усе це має бути суттєво спрощено, інакше новий бізнес створюватимуть в інших країнах, а не в Україні.

Друга реформа, тісно пов'язана з першою, – зміна податкової системи. Не сам рівень податків, хоча він, мабуть, завищений, але це не головне. Маю на увазі процес податкової інспекції, який є більшою проблемою, бо ти ніколи не знаєш, коли фіскалі прийдуть із перевіркою і скільки треба буде їм «поставити під стіл», щоб вони лишилися задоволені. Хочу підкреслити:

доки не скасують усі закони й регуляції, які відчиняють двері для хабарництва та заохочують його, жодна формальна антикорупційна агенція, ніяка боротьба з корупцією нічого не досягнуть.

Третя реформа – забезпечення верховенства права. Це нелегко, бо якщо в системі вже є люди, які за її допомогою реалізують власні корумповані інтереси, – чи це інспектори, чи чиновники, чи прокурори, чи судді, – то зламати й вичистити її дуже складно. У Грузії було проведено дві радикальні реформи для боротьби з корупцією. Перша з міліцією, особливо дорожньою, а друга з усією ієрархією судових інстанцій. В обох випадках сьогодні всіх вигнали, а завтра стали набирати нові кадри. Чи правильний це захід для України? Щоб сказати це, потрібно більше експертизи, ніж ми, економісти, маємо. Але однозначно тут треба щось радикально змінювати.

У. Т.: Дотепер держава займається промисловою політикою. Це призвело до того, що 2009 року Укрзалізниця та Нафтогаз тримали знижені тарифи для українських металургів, які завжди виводили прибутки в офшори. Чи повинна держава займатися промисловістю?

– По-перше, як показує світовий досвід, якщо не всі, то абсолютна більшість випадків, у яких держава вирішує, які галузі та продукти треба розвивати в пріоритетному порядку, є невдалими. По-друге, це одна з найбільших можливостей для корупції в будь-якій країні. Бо кожен, хто претендує на певну підтримку чи субсидії від держави, переконуватиме чиновників, щоб їх давали саме йому, а не комусь іншому. За це він готовий підносити хабарі. І річ не лише в тому, що це черговий привід для корупції. Така ситуація привчає підприємців до того, що працювати з урядовцями на субсидії може бути прибутковіше, ніж збільшувати продуктивність свого заводу. Це те, що економісти називають поширеним терміном «rent-seeking behavior», який завжди пов'язаний із корупцією та неефективністю. Україні не тільки не треба рухатися в цьому напрямку, а й максимально обмежувати її практики, які є на сьогодні. ■

БІОГРАФІЧНА НОТА

Олег Гаврилин – канадський економіст українського походження, позаштатний професор Університету Джорджа Вашингтона, член експертної ради при Міністерстві економіки України. Народився 1943 року в Чорткові. Здобув ступінь бакалавра в Університеті Квінс, докторський ступінь (PhD) в Масачусетському технологічному інституті. Був заступником міністра фінансів України, обіймав різні посади в Міжнародному валютному фонді, був професором Університету Квінс, Університету Джорджа Вашингтона, позаштатним професором університетів Брюсселю, Женеви. Автор низки книжок про економіку перехідного періоду

Нав'язливий фантом

Автор:

Дмитро Крапивенко

Навіть коли впаде останній пам'ятник Леніну, Україна ще не звільниться. Ми ходитимемо вулицями його імені: Радянськими, Жовтневими, Комуністичними, Комсомольськими, Дзержинського... Як довго – залежить також від нас. «Що ж ви робите?! Це ж наша історія», – обурюються ті, хто хоче бачити на центральній площі статую Ілліча, ті, хто ностальгує в соцмережах за «найкращим дитинством без комп'ютерів», життям на радянській швидкості як таким. «Наша», якщо вважати своїми території, помічені комуністичними ідолами, – від Камчатки до Бреста цей простір усіяний бараками робітничих «общаг», сірими дев'ятиповерховими панельками і п'ятиповерховими хрущовками, полущеними й розкраденими на брухт «орденоносними» заводами. Простір, у якому де-юре панувала матеріалістична ідеологія, а насправді бував, як у тубільних племенах, культ мерців, – лише «вічно жива» мумія вождя чого варта...

І жерці цього культу ніде не поділись. Як і в розбещених цивілізацією племенах, комуністичні «гуру» і далі прикидаються магами й чародіями, щоб тримати під контролем свою паству та виторговувати собі ласий шматок у туристів і місцевої адміністрації. Магія забута, трюки приїлися, але ідеологічний дурман діє, отже, є шанси для Комуністичної партії України. Діставши добре капіталізований політич-

ний бренд, вони вдало спекулюють ним і понад 20 років мають свою фракцію у парламенті, непоганий дохід від входу до провладних коаліцій, голосування за «потрібні» закони, мільярдерів у лавах партії та щедрі транші від «товаришів по боротьбі» – російських комуністів і путінських спецфондів.

Вони давно «обуржуазилися», серед них небагато тих, хто читав Маркса й Енгельса чи бодай короткий курс історії ВКП (б). У світі дорогих автівок і SPA-салонів вони орієнтуються значно краще, ніж у партійних догмах. Якби воскресити сьогодні такого собі Павку Корчагіна, він шмальнув би з нагана в будь-кого з партійного списку КПУ, не сумніваючись у тому, що має справу з класовими ворогами.

Вони, як і 80–90 років тому, живляться людськими стражданнями. Обділені життям люди, розлючені на весь світ маргінали, просто невдоволені пенсіонери, рідше романтичні молодики, які прагнуть самоствердитися, – усі вони ризикують потрапити в тенета червоної пропаганди і повірити в те, що «тільки серед комуністів чесні політики», «раніше ми жили гідно, нас увесь світ боявся», «повинні відродити нашу могутність разом із Росією», «в СРСР були справедливість і вищий рівень життя». Усі ці наївні гасла конвертуються у місця в Раді й тільки потім у живі гроші. Складна «шаманська» фінансова схема до кінця так і незрозуміла електоральному племені, що, своєю чергою, влаштує партійну верхівку.

Така форма шахрайства існувала б і далі й не надто му-

ляла б очі, якби не кілька обставин. По-перше, в Україні розпочалася війна, яка викинула на-гора вже геть непривабливі сторони діянь комуністів, що вже було тишенько виродились у такий собі політичний кооператив. Виявляється, кредитори з Москви хоч і щедрі, але вимагають проплачених послуг. Отже, треба стати під прапори сепаратизму. Відкрито, з трибуни Ради – це не про сьогоднішніх партайгеносе матроса Железняка, а от на місця на рівні обласних рад запросто. По-друге, «низи» невдоволені – для рядових членів підтримка «Новоросії» є природним продовженням комуністичної ідеології. Але товариш перший секретар або мовчить, або каже щось не надто певне.

Зрештою, і в самого сусільства розплющилися очі на партію, що затишно примостилася на політичному Олімпі й при цьому фактично неприховано співпрацює з ворогом. І взагалі КПУ, якщо розібратися, є мутантом забороною в 1991 році КППС, злочинна діяльність якої в Україні потребує свого Нюрнберга. Виявляється, метастази хвороби, яку ми невдало, не до кінця полікували на початку

ВИЯВЛЯЄТЬСЯ, МЕТАСТАЗИ ХВОРОБИ, ЯКУ МИ НЕВДАЛО, НЕ ДО КІНЦЯ ПОЛІКУВАЛИ НА ПОЧАТКУ 1990-Х, СЕРІОЗНІ Й ЗАГРОЖУЮТЬ НАМ ТУТ І ТЕПЕР

1990-х, серйозні й загрожують нам тут і тепер: доки в нас існує партія (назва не така й принципова), що сповідує відверто ворожу ідеологію, доки українські міста вкриті павутинням радянських топонімів, доки наші чиновники не усвідомлюють, що на місце поваленого Леніна необов'язково тулити «такого самого» Бандера або Шевченка, ми не полишимо простір, що має другосортну назву «пострадянський» і тягне нас туди, звідки ми, як нам здавалося, вирвалися 23 роки тому. ■

Партія-зомбі

Понад 20 років однією із провідних парламентських сил в Україні залишається партія, що походить безпосередньо від КПРС

ФОТО: УКРІНФОРМ

Автор:
Богдан
Буткевич

За більшовицьких часів КПРС, невід'ємною складовою якої була й Комуністична партія України, могла сміливо заявити (згадаймо відомий вислів Людовіка Сонця): «Держава – це я». Тобто парту-структура «розуму, честі й совісті» фактично підміняла собою державний апарат. Стаття 6 радянської Конституції зразка 1977 року закріплювала керівну роль КПРС, існування інших партій узагалі не передбачалося.

ЗАГНИВАННЯ

Однією з найвагоміших причин такого швидкого розвалу партій-

но-державного монстра стало якраз скасування тієї статті в 1989 році на першому демократичному З'їзді народних депутатів СРСР, обраних першим-таки демократичним голосуванням. Відколи КПРС опинилася в ситуації навіть не вільної конкуренції, а просто можливості бодай теоретичного вибору громадян, для її краху знадобилося трохи більше ніж два роки.

В останні роки панування в Україні незмінного від 1972-го першого секретаря ЦК КПУ Щербицького в СРСР почалася Перебудова, а в Комуністичній партії тривали процеси загни-

вання й дегенерації. Так, від 1987-го її органи вперше в історії зафіксували зменшення кількості охочих вступити до лав КПУ. А на 1990-й партійні лави звузилися до показника початку 1980-х, попри стрімкий приріст населення, фіксований тоді в УРСР.

Усередині партії загострився конфлікт між так званими господавниками, тобто працівниками реального сектору економіки, які були її членами, оскільки без партквитка в кишені жодна кар'єра була неможлива у принципі, та «ідеологами», а власне працівниками партапарату. Особливо це стало помітно наприкінці 1980-х. Сильного удару особисто по Щербицькому, та й по всій КПУ, завдали чорнобильська катастрофа та поведінка першого секретаря, який зробив усе, щоб максимально приховати від людей її масштаби.

КПУ часів Щербицького, вірного «брежнєвця» й вихідця з так званого дніпропетровського клану, була чи не найконсервативнішою серед усіх республіканських організацій. Цьому сприяли вкрай жорстока селекція тутешнього партактиву методами репресій у попередні роки й дуже авторитарний стиль управління самого Щербицького, вірного генеральній лінії Москви. Тодішній перший секретар був одним із «мастодонтів» радянської номенклатури, котрого реально розглядали як кандидата на посаду генерального секретаря ЦК КПРС по смерті Брежнєва. Якщо говорити про регіональні клани, то особливо сильними були донецький, зрозуміло, дніпропетровський та харківський.

На початку революційних подій 1990 року в країні вся вища номенклатура КПУ була

особисто відібрана й висунута Щербицьким, тому випадкових людей чи патріотів там не існувало – тільки вірні «багнети партії», хитрі пристосуванці й господарники, що мали там місце відповідно до обійманої посади (наприклад, Леонід Кучма як директор Південмашу).

СМЕРТЬ

28 вересня 1989 року Щербицький іде у відставку з посади першого секретаря Компартії України у зв'язку з похилим віком, хоча багато хто з істориків вважає, що насправді він зважився на цей крок, бо вже не міг тримати ситуацію. Помер він дуже швидко, буквально через півроку, 16 лютого 1990-го. Ходили активно чулки, що насправді Володимир Васильович укортив собі віку. Хай там як, але від цього моменту розвал КПУ набрав дуже стрімких обертів.

Наступником Щербицького був обраний Володимир Івашко, представник ідеологічного крила партії. Паралельно Верховна Рада УРСР після вікопомних рішень З'їзду народних депутатів СРСР внесла поправки до електорального закону, якими було передбачено прямі й рівні вибори до парламенту тоді ще Радянської України з висуванням будь-якої кількості кандидатів на місце. Перегони відбулися 4 березня 1990 року з фантастичною явкою виборців – 85%. Комунисти здобули, на перший погляд, просто приголомшливу перемогу – близько 85% крісел. 93 мандати дісталися безпосередній номенклатурі, працівникам партійного апарату. Опозиція, тобто Народний рух, виборола тільки 11 місць.

Однак по смерті Щербицького єдності, навіть показної, у складі КПУ вже не було, до того ж членство у партії після скасування Статті 6 перестало бути умовою обіймання будь-якої державної посади. Тому чимало пристосуванців, а також людей, що відчували віяння часу, стали виходити з лав «розуму, честі й совісті». Українська партійна номенклатура, відчувши слабкість Москви, тихцем почала свою гру. Особливо це стосується постаті Леоніда Кравчука, на той момент

уже члена політбюро ЦК КПУ, котрий «виїхав» на хвилі громадського обговорення проекту Декларації про суверенітет, на яке його делегувала партія і яке допомогло йому захити медійної популярності й упізнаваності.

КПУ гарячково шукала вихід із ситуації, тому в 1990 році 11 перших секретарів обкомів партії із 25 буди звільнені, змінилися третина секретарів первинних організацій та кожен четвертий секретар міському або райкому. Та це допомагало мало, за той-таки рік партію залишило понад 28 тис. членів. Паралельно тривали бурхливі процеси у Верховній Раді. Спочатку з комуністів було сформовано конституційну більшість «За Радянську суверенну Україну» (як бачимо, навіть у назві закладено певне вільнодумство). Однак у лавах і всієї КППРС, і конкретно КПУ пролягла тріщина між консерваторами й «Демократичною платформою». Остання об'єднувала тих, хто підтримував курс Горбачова, в Україні її представляв харківський клан на чолі з Кушнарєвим, Філенком, Гриньовим та ін. Саме тому до складу опозиційної фракції «Народна Рада» ввійшло 128 депутатів, тобто й комуністи.

4 червня 1990 року головою Верховної Ради УРСР, яка тепер стала владним центром, обрали голосами комуністів Володимира Івашка. Здавалось би, партійці остаточно оформили втримання влади. Однак ситуація була дуже хиткою, новий спікер прекрасно розумів, що не зможе поєднати посаду фактичного глави держави й пост партійного лідера. Тому 22 червня він відмовляється від крісла першого секретаря ЦК КПУ на користь Станіслава Гуренка, очільника найконсервативнішої частини партії в УРСР. А ще трохи згодом приймає запрошення Міхаїла Горбачова й переїздить до Москви на щойно створену посаду першого заступника генерального секретаря ЦК КППРС. Відповідно цей крок вніс іще більше хаосу в управлінську структуру, адже новим головою ВР обрали Леоніда Кравчука, який, попри свої за-

що до загальної партійної лінії, уже почав власну гру.

16 липня 1990 року ВР конституційною більшістю ухвалює Декларацію про державний суверенітет України. На початку жовтня парламент відкриває свою другу сесію під час Революції на граніті, що якраз тривала на майдані Незалежності, й дедалі сильнішої економічної кризи. Послаблюється вплив політбюро КПУ на фракцію. Так, уже на другій сесії з «керівної і спрямовуючої» були виключені 44 члени, а відтак 40 із них увійшли до опозиції. До листопада ситуація стала ще критичнішою: за словами самих партійних газет того часу, «наслідковими позиціями» залишилося тільки близько 200 депутатів із колишніх 380. Саме в той момент цілковитої розгубленості старої еліти на перший план почав висуватися такий діяч, як Олександр Мороз, котрий мав зовсім невеликий пост у партійній ієрархії.

Черговою поразкою КПУ стала спроба підтримати референдум Горбачова про збереження СРСР, який, згідно із за-

НА ПОЧАТКУ РЕВОЛЮЦІЙНИХ ПОДІЙ 1990 РОКУ В КРАЇНІ ВСЯ ВИЩА НОМЕНКЛАТУРА КПУ БУЛА ОСОБИСТО ВІДІБРАНА Й ВИСУНУТА ЩЕРБИЦЬКИМ, ТОМУ ВИПАДКОВИХ ЛЮДЕЙ ЧИ ПАТРІОТІВ ТАМ НЕ ІСНУВАЛО

думом організаторів, мав утвердити Радянський Союз. Однак за наполяганням Леоніда Кравчука на додаток до загальносоюзного запитання в УРСР громадянам було поставлене ще одне: «Чи згодні ви з тим, що Україна має бути у складі Союзу радянських суверенних держав на засадах Декларації про державний суверенітет України?». Відповідно саме запитання дезавувало перше, адже Декларація про суверенітет суперечила будь-яким варіантам нового союзного договору про існування СРСР, який відчайдушно просувала Москва.

Важливим етапом розпаду КПУ стали криваві події січня ▶

1991-го у Вільнюсі, коли туди було введено війська із прямої санкції Горбачова, після чого відцентрові тенденції в українській вищій партійній номенклатурі посилювалися. Всю першу половину року союзний центр намагався примусити Київ до підписання нового договору, тоді як Кравчук, котрий остаточно відсунув на задній план Гуренка, вів хитру гру, спрямовану на затягування процесу. І паралельно готував плацдарм для себе: 5 липня 1991-го ВР ухвалила закон про заснування поста президента УРСР і призначила вибори на 1 грудня того ж таки року.

19 серпня в Москві розпочався путч: найконсервативніша частина партії намагалася усунути від влади Горбачова й передати її так званому Державному комітетові з надзвичайного стану (ГКЧП). Однак київське керівництво знову обрало тактику ухильного вичікування, особливо з огляду на умови, коли воно формально не могло керувати силовими відомствами. Натомість у путч активно включився Станіслав Гуренко, який (потім він це спростовував) запевнявся розсилати до обкомів накази підтримати гекачепістів: такий документ за його підписом було знайдено, зокрема, у Львівському обласному комітеті Компартії. Нарешті, 20 серпня ВР УРСР, коли стало зрозуміло, що путч провалився, ухвалила заяву про невизнання ГКЧП на території України. Лише 23-го

Від 1987 року партійні органи вперше в історії зафіксували зменшення кількості охочих вступити до лав КПУ. А на 1990-й її лави звузилися до показника початку 1980-х, попри стрімкий приріст населення, фіксований тоді в УРСР

політбюро ЦК КПУ вирішило зберегти обличчя й опублікувало заяву, в якій засуджувало «авантюрну спробу антидержавного перевороту», а Гуренко навіть демонстративно вийшов зі складу ЦК КПРС. Але було запізно. Фракція комуністів остаточно розпалася. 24 серпня Верховна Рада проголошує незалежну Україну. 26-го Президія ВР ухвалює указ про тимчасове припинення діяльності Компартії, а 30-го – про остаточну заборону КПУ.

ЖИТТЯ ПІСЛЯ СМЕРТІ

Однак історія комуністів зовсім не закінчується на цих подіях. Розслідування, яке нібито проводили правоохоронні органи воєни 1991-го, не виявило складу злочину в діях ЦК КПУ під час путчу, що мало фатальні наслідки надалі. Ніхто з вищого керівництва Компартії не був притягнений до відповідальності, а система неформальних зв'язків між її колишніми членами залишилася недоторканою.

Уже 26 жовтня того самого року Олександр Мороз збирає перший з'їзд своєї Соціалістичної партії, в лавах якої об'єднує чималенький відсоток екс-комуністичної номенклатури середнього рівня. Тобто секретарів райкомів та міськкомів. Однак вищі партпаратники, на той момент деморалізовані та ображені, відмовилися йти до цієї політсили, тим більше що самого Мороза вважали вискокочкою.

Зате не дрімав Леонід Кравчук, який напередодні виборів 1 грудня заручився підтримкою більшості секретарів обкомів партії та господарського крила, котре разом із частиною демократів допомогло йому перемогти на перших президентських перегонах. Більшості номенклатурників, які посприяли йому, новий глава держави дав змогу й надалі спокійно правити своїми вогчинами, наділивши їх статусом спочатку представників президента, а потім голів ОДА. Таким чином, про якусь люстрацію чи декомунізацію вже не було й мови.

А найбільш ретроградна частина членів екс-Компартії мусила чекати майже два роки. 6 березня 1993-го на конференції в Макіївці, а вже 19-го на з'їзді в Донецьку КПУ відновили. Хоча суто юридично це була інша організація, адже на той момент іще діяла заборона, ухвалена Верховною Радою. Очолив політсилу екс-другий секретар Донецького обкому КПУ Петро Симоненко. Більшість вищої партноменклатури й тепер не пішла до її лав, за винятком хіба що Гуренка, бо вважала, що це «іграшковий ерзац» старої всемогутньої структури.

А 2001 року Конституційний Суд ухвалив безпрецедентне за своїми наслідками рішення щодо незаконності указу Президії ВР про заборону на підставі того, що Комуністична партія України як громадське об'єднання не є правонаступницею КПРС і КПУ радянських часів.

Особливо цікавим це рішення бачиться на тлі того, що стара-нова політсила, навпаки, постійно наголошує на своєму правонаступництві стосовно Компартії УРСР. Зокрема, нумерацію своїх з'їздів вона веде з урахуванням аналогічних зібрань радянської партії від 1918 року й постійно апелює до більшовицького минулого. Таким чином, перегляд скандального рішення КС й, нарешті, заборона існування будь-яких структур, що юридично чи морально виводять своє походження з лав колишньої Компартії, й досі стоїть на порядку денному, через 23 роки після руйнації СРСР. ■

Принципи надання стипендій у 2015 році

Стипендії надаються в таких царинах:

- 1) кіно;
- 2) фотографія;
- 3) історія кінематографії та кінокритика, історія музики та музична критика, історія та критика мистецтва, театру;
- 4) реставрація творів мистецтва;
- 5) література/переклад;
- 6) музейна справа;
- 7) музика;
- 8) візуальне мистецтво;
- 9) театр.

В рамках стипендії стипендіат отримує 3 500 злотих (три тисячі п'ятсот злотих) бруто щомісяця та 5 000 злотих (п'ять тисяч злотих) бруто на придбання матеріалів і знарядь, необхідних для виконання Проекту Стипендії.

NCK гарантує стипендіатові допомогу індивідуального куратора та проживання.

Заявникам, які братимуть участь у конкурсі, стипендії можуть бути надані на період від 1 лютого до 31 липня 2015 року.

У конкурсі можуть брати участь фізичні особи, які:

- 1) займаються художньою творчістю, популяризацією культури й доглядом за пам'ятками; можуть представити власні видатні творчі досягнення у своїй галузі;
- 2) намагаються отримати стипендію з метою реалізації визначеного проекту стипендії, що матиме суттєву художню цінність;
- 3) є громадянами України;
- 4) не старші за 40, у виняткових випадках за 45 років.

Термін і порядок прийому заявок

1. Термін подання заявок закінчується **15 жовтня 2014 року**.
2. Умовою розгляду заявки є надіслання до NCK або Польського Інституту у Києві до 15.10.2014 року:
 - 1) одного примірника заповненого формуляра-заявки у паперовому вигляді, підписаного заявником (зразок формуляра-заявки можна завантажити на сторінці polinst.kiev.ua);
 - 2) оригіналів щонайменше двох рекомендацій, що повинні бути датовані

роком, у якому подано заявку (зразок формуляра-заявки можна завантажити на сторінці polinst.kiev.ua);

- 3) портфоліо в паперовому вигляді або на диску CD/DVD.

Матеріали необхідно подати особисто або надіслати поштою на адресу:

Польський Інститут у Києві:
вул. Богдана Хмельницького, 29/2
оф. 17, 01030, Київ
або

Національний центр культури:
ул. Пюска, 13, 01-231, Warszawa.

У разі надсилання матеріалів поштою датою прийому заявки вважатиметься дата поштового штемпеля.

Заявка про надання стипендії складається із:

- 1) заповненого формуляра заявки у паперовому вигляді: детально описана концепція проекту повинна містити головну мету звернення за стипендією, програму і місце реалізації, обґрунтування доцільності надання стипендії та значення стипендії для заявника-стипендіата, назва установи, яку він представляє, та країну свого походження;
- 2) рекомендації:
 - a) рекомендації повинні бути від осіб, які є визнаними постатями в цій галузі;
 - b) рекомендації повинні бути датовані тим роком, у якому подається заявка на стипендію;
 - c) рекомендація повинна містити: дані заявника (ім'я і прізвище), дату оформлення рекомендації, дані особи, яка рекомендує (ім'я і прізвище), власноручний підпис особи, яка видає рекомендацію, зміст суті рекомендації;
 - d) рекомендації повинні бути оформлені на бланку рекомендації (зразок додатку можна завантажити на сторінці polinst.kiev.ua);
 - e) беруться до уваги також рекомендації, написані без використання формуляра, але вони повинні містити дані, зазначені в п. с.;
 - f) у випадку перекладу польською мовою рекомендації, оформленої іно-

земною, його не треба засвідчувати нотаріально;

- g) рекомендації не можуть бути ані ксеро-, ані сканованими копіями, тільки оригіналами;
- h) рекомендації не можуть бути направлені, адресовані одночасно на інший конкурс;
- 3) портфоліо в паперовому вигляді або на диску CD/DVD;
- 4) копії диплома про закінчення вищого навчального закладу разом із нотаріальним перекладом.

Окрім цього:

NCK залишає за собою право вносити корективи у запропоновану програму в тій частині, яка стосується місця перебування стипендіата і його куратора. Не передбачено можливості надавати доповнення до комплексу документів по завершенні терміну 15 жовтня 2014 року.

Формуляр заявки не повинен бути зшитий, склеєний або прошитий пружиною.

Направлення заявки на надання стипендії означає водночас, що заявник приймає умови надання стипендій, які випливають із положень Закону «Про організацію і здійснення культурної діяльності» (Збірка законів 2012 року, поз. 406), Розпорядження міністра культури і національної спадщини від 24 травня 2012 року в справі детальних правил і порядку надання стипендій особам, які займаються художньою творчістю, популяризацією культури і піклуються про пам'ятки, а також щодо розміру таких стипендій (Збірка законів 2012 року, поз. 612), Закону «Про державні фінанси» (Збірка законів 2009 року № 157, поз. 1240 з подальшими змінами), а також ухвалених на основі цих документів наказів міністра, що викладені в оголошенні про конкурс на здобуття стипендії GAUDE POLONIA 2015 року.

**Детальну інформацію
про Стипендіальну програму
міністра культури
Польщі GAUDE POLONIA
можна знайти на сторінці
Польського Інституту у Києві:
polinst.kiev.ua**

Виродженці

Те, що називається КПУ,
з Україною не повинно асоціюватися,
окрім хіба що місця реєстрації

Автор:
Роман Малко

Якщо вірити написаному в програмі Комуністичної партії України, то вона, як послідовно опозиційна буржуазному режиму політична сила, ставить за мету здобуття влади трудящими, захист інтересів трудового селянства, ліквідацію капіталізму в інтересах народу, побудову в Україні соціалізму, а потім комуністичного суспільства, керуючись марксистсько-ленінським ученням. Але коли заглибитися в деталі й розплющити очі, то виявиться, що це казочка і що шкурка під назвою «українські комуністи» абсолютно не варта вичинки. Це міф, який вмирає в конвульсіях, і не має майбутнього. Сказано ж, «не вір написаному»...

ЗАНУРЕННЯ В МІФ

Совецький більшовизм, який будувався в Україні, – то насамперед антиукраїнізм і українофобія за визначенням. Зрозумівши після революції, що не можуть вкоренитися в Україні, бо їх сприймають як окупантів, більшовики створили собі це дивне утворення КПУ і звелися проводити політику українізації, затягуючи в лави явно націоналістичні елементи, як-от Хвильовий, Скрипник, котрі марили українським комунізмом, за що швидко й поплагилися. Бо український комунізм у зв'язці з російським не може існувати в принципі. Усі роки більшовицької окупації, а особливо два десятиліття незалежності України, – яскраве підтвердження цього. Українські комуністи ніколи не вникали в потреби і проблеми своєї нації, бо завжди були зайняті побудовою радянського суспільства і плеканням радянського народу. І нині знову ж таки переймаються не добробутом власної держави, а «відновленням союзу братніх народів, об'єднанням їх у єдиній соціалістичній союзній державі».

ХТО ТАКИЙ СУЧАСНИЙ КОМУНІСТ І З ЧИМ ЙОГО ІДЯТЬ

Комуністи часів СРСР, особливо з вищої партійної ланки, дуже зневажливо ставляться до нинішніх продовжувачів справи Леніна – Сталіна і мають на це підстави. Сучасний борець за права пролетаріату важко вписується в кодекс будівничого комунізму. Такий кількості мільйонерів, як поміж більшовицької верхівки в Україні, позаздрила б будь-яка комуністична партія світу, окрім російської. Звісно, все це не афішується, але ката в мішку не втаїш. Українські червоні давно перестали бути комуністами, якщо ними колись і були. І проблема навіть не в тому, що вони не ходять у потертих піджаках чи дірявих черевиках і їздять не на волгах, а на буржуйських мерсах.

Хто може бути більш показовим зразком сучасного українського комуніста, як не очільник партії Петро Симоненко, котрого колишній соратник Леонід Грач звинуватив свого часу в торгівлі ідеєю задля власного блага. «Така поведінка лідера є дуже небезпечним явищем для лівої ідеї, бо відразу за ним аморально і цинічно зажила практично вся компартійна верхівка. Їхній теперішній спосіб життя можна описати приблизно так: ходити до костелу, ставити свічки, але в Бога не вірити. Тож із них такі самі комуністи, як із невірюючих – християни. Всі вони вже давно аморальні мільйонери». Комукому, а ідейному Грачеві вірити можна. Колеги з інших фракцій також підтверджують, що Симоненко і справді дуже багата людина, але довести це непросто. Він намагається не надто світитись, як і його соратники, декларуючи животіння тільки на зарплату.

Пролетарська обитель
Петра Симоненка
в с. Горенка під Києвом

Згідно з декларацією, поданою до ЦВК перед президентськими перегонами, очільник КПУ заробив у 2013 році лише 314 тис. 315 грн, більша частина з яких – зарплата. Не має жодного авто, лише квартиру 70 м² та земельну ділянку 12 соток. Ще дві квартири зареєстровані на членів сім'ї. Проте злі язики подейкують, що Симоненко все ж таки навіть не мільйонер, а гривневий мільярдер і всі його маєтки записані на синів і родину. Лідер КПУ – надзвичайно багата людина, кажуть колеги-депутати, йому опосередковано належить чимало нерухомості включно з маєтком у селі Горенка, офісом на Подолі в Києві та іншою власністю партії, а також два телеканали. Не відстають від нього й інші члени КПУ. Розповідають, наприклад, про мільйони луганчанина Спірідона Кілінкарова, тільки знову ж таки довести це важко. Офіційно Кілінкаров 2012 року отримав депутатської зарплати і матдопомоги 234 141 грн.

Скільки загалом у КПУ мільйонерів, можна тільки здогадуватися, але, подейкують, це дуже заможна партія. Перша політсила у ВР, яка стала заробляти на політиці й зуміла вибудувати вигадливу систему визиску власних членів. Парламентарі-комуністи не одержували депутатських коштів, півзарплати віддавали у фонд партії, не могли мати своїх помічників, а всі передбачені на це гроші спрямовувалися в ЦК. У фінансовому плані Симоненко працював дуже грамотно, але все рано чи пізно закінчується.

ФОТО: УНАН

ІСТОРІЯ ХВОРОБИ

Розкладатися більшовицька братія почала задовго до розпаду Союзу, вже на ранній стадії оформившись у своєрідну секту з усіма властивими нюансами. Усі ці спецрозподільники і привілеї ніколи не в'язалися з ідеологією та риторикою. Класики комунізму, мабуть, втомилися перевертатися в труні від такого цинізму. Адже тодішні червоні жили не згірш за капіталістів, хоча, на відміну від нинішніх, багато чого не дозволяли собі робити привселюдно, знаючи, що жрець, надягаючи сугану, може бути будь-ким але мусить триматися певної лінії. Ще за Кучми вони намагалися балансувати і зберігати ідеологічну позицію, та з часом жадібність занапастила.

Те, що безпринципність стала рушійною силою теперішніх більшовиків, яскраво підтверджує і факт входження до лав явних ідеологічних противників. Як-от Оксани Калетник, офіційної мільйонерки, що в 2012 році задекларувала 6 млн 954 тис. сукупного доходу. Вони мусили взяти її, бо це була частина домовленості з ПР, подійкують у парламенті. З одного боку, вона була їм потрібна, тому що зміни до Регламенту вимагали наявності кандидата-мажоритарника, а з другого – у ВР VII скликання як такої Комуністичної партії насправді вже не існувало. Вона була невіддільна від ПР, так звані ПР-червоні, її стовідсотково залежна від Януковича, підтвердженням чого чи не всі голосування або неголосування в спілці з регіоналами, зокрема й за закони від 16 січня.

Важко повірити, що боси Компартії не усвідомлювали ризиків такої поведінки. Будь вони ідейними, ніколи не пішли б на ці руйнівні кроки. Але, як видно, комуністична ідея тут ні до чого. Куди важливішим є розбудова «Русского міра». КПУ – це партія українофобів, і нічого дивного, що вони об'єднали зусилля зі знищення української державності з олігархами ПР. За всі роки незалежності в лавах цих борців не з'явилося жодного національного крила, а нині вони в авангарді підтримки сепаратистів і терористів на Сході.

Письменника Бориса Олійника інколи помилково вважали таким проукраїнським крилом, але це навряд чи відповідає дійсності. По суті, він був антикомуністом, якщо відштовхуватися від того, що комунізм в Україні – це українофобія. Можливо, повторив помилку попередників Скрипника і Хвильового, повіривши в соціальну справедливість та іншу міфологію. Але, найімовірніше, залишитися з комуністами вирішив з дурного принципу, побачивши, як на зорі незалежності багато покидьків перефарбувалися й стали українськими патріотами. Схожі приклади, тільки з іншою ідеологічною мотивацією, в той час були не рідкість. Подійкують, депутат Юрій Соломатін, антикомуніст у СРСР, росіянин за національністю, так ненавидів Українську державу, що в 1993 році вступив до КПУ. Огидне комуністичне минуле виявлялося для нього приємнішим за Україну.

СЕКТА БЕЗ МАЙБУТНЬОГО

Існування лівого руху в Україні – явище закономірне. Лівацтво в нас у крові: Чорна рада, невизнання авторитетів. Але заповняти ту нішу в майбутньому точно не комуністи. У політичній матриці для них немає місця. Нині це не тільки глибокі маргінали і українофоби, що можуть набирати якої завгодно форми – аж до чорносотенства. КПУ як апендикс, абсолютно непотрібний орган, що існує виключно завдяки генетичній пам'яті, не виконуючи жодної функції, окрім антидержавної, деструктивної та руйнівної. Вони не частина демократії, бо звикли жити в однопартійній системі. Це не французькі комуністи, які конкурують, ходять на вибори і переймаються проблемами свого народу.

Після падіння Януковича всі молоді комуністи, надія Симоненка, організовано на чолі з Оксаною Калетником перейшли у групу «За мир та стабільність». Це дуже показово і лише підтверджує, що вести мову про якісь ідейні основи немає сенсу. Більшовики в Україні – абсолютне аморальні люди, серед них немає жодної групи, яка може переродитися, і тому вони позбавлені майбутнього. А гіпотетичне створення добровольчого батальйону українських комуністів «Геть від Москви», натхненного Хвильовим, – то взагалі фантастика. ■

БУРЖУАЗНІ ЕЛЕМЕНТИ

Олександр Голуб, який любить їздити на Mitsubishi Pajero WG, явно не зміг би собі купити його, маючи зарплату за 2011 рік 368 тис. 365 грн, із яких 35 тис. – маждопомога. А ще є заощадження 720 тис. грн, дві квартири 110 м² і 173 м². Схожа «біда» в Ірини Спірної, яка полюбує пересуватися на Nissan вартістю 400 тис. грн. Усе геть погано у Віктора Алексєєва, правої руки Симоненка. При доході 312 640 грн він примудрився роззвитися на квартиру 113,8 м², Land Cruiser 200 (800 тис. грн) та Honda Legend. Це не враховуючи майна дружини: будинку 466,5 м², Mercedes-Benz ML350 та 1 млн 136 тис. грн на рахунках. Утім, найунікальніший персонаж – Руслан Скарбовійчук, екс-директор Науково-дослідного інституту екорозвитку Білоцерківського аграрного університету. Службовець із річним доходом 192 087 грн має п'ять земельних ділянок площею 633,38 сотки, дві квартири 58,6 м² і 55,6 м², 593,7 м² іншого майна, 32 автомобілі: Toyota Highlander, Toyota Camry, Renault Traffic, Nissan Teana (2 шт.), Mitsubishi L200 (11 шт.), Chevrolet Niva (11 шт.), Hyundai H1, GA3 2705 (2 шт.), GA3 322132 (2 шт.), BA3 21214...

Екс-комуністка Оксана Калетник, офіційна мільйонерка, у 2012 році задекларувала 6 млн 954 тис. сукупного доходу. Окрім того, у її власності земельні ділянки 1170 м², 2000 м², 687 м², 9970 м², 30 259 м², 800 м², а також квартира 227,59 м². Комуністка їздить автомобілями Land Rover (4,2) і BMW 85z (4,3). У власності сім'ї є ще Peugeot 107 та Active 1.0.0E 5 dA. На рахунках 62 млн 745 тис. грн

КПУ йде, соціал-популізм залишається

Електоральний крах Компартії не означає зменшення запиту на соціал-популізм, а лише виводить на політичну сцену нових гравців, відповідніших новій структурі українського суспільства

Автор:
**Олександр
Крамар**

Згідно з даними дослідження Фонду «Демократичні ініціативи» (ФДІ), проведеного спільно з Київським міжнародним інститутом соціології (КМІС) 12–21 вересня 2014 року, за Комуністичну партію готові були проголосувати 3% потенційних учасників парламентських виборів, або 4,6% тих, хто визначився, кому віддасть симпатії. Таким чином, вона ризикує не потрапити до парламенту наступного скликання через п'ятивідсотковий бар'єр. Для багатьох цей аргумент визначальний у відмові від активних зусиль щодо її заборони в судовому порядку, мовляв, нехай відбере частину голосів у інших проросійських проєктів, все одно до Верховної Ради більше не потрапить.

Утім, за останні півтора десятиліття КПУ уже кілька разів переживала періоди піднесення й занепаду, коли їй пророкували близьку смерть, а вона відроджувалася ніби Фенікс із пошелу. Наприкінці 1990-х саме ця політсила виступала основною позитивною альтернативою режимові Кучми, аж до виходу на авансцену націонал-демократичного альянсу «Наша Україна», який перебрав у неї пальму першості на парламентських перегонах 2002 року. Тим часом рівень підтримки КПУ від 22,2% в першому турі президентських виборів 1999-го впав до 3,66% на перших після Помаранчевої революції

парламентських у 2006-му. Та шойно склалося враження, ніби політсила відійшла в минуле, як рівень її підтримки почав стрімко зростати – до 5,4% на перегонах до Верховної Ради у 2007-му й 13,2% у 2012-му.

Після Революції гідності на президентських виборах 2014 року лідер КПУ здобув загалом 1,5% голосів. Комуністи недорахувалися чимало своїх прихильників, що традиційно концентрувалися на території анексованого РФ Криму та Севастополя, а також у захоплених терористами районах Донбасу. 25 травня в Донецькій та Луганській областях проголосували тільки 168 тис. громадян, майже у 20 разів менше, ніж у попередні роки. Тож хоч висуванець КПУ й здобув там уже традиційно найвищий рівень підтримки порівняно з іншими регіонами, однак це мало вплинуло на загальний залік. І пояснювалася така ситуація не тільки неучастю в голосуванні електорату базових для Компартії регіонів: тісно співпрацюючи з режимом Януковича до останнього моменту й неприховано підіграючи російській агресії після його повалення, КПУ втратила підтримку прихильників у більшості областей країни, у центральних та західних фактично зовсім позбувшись симпатій.

В ОСТАННІЙ БІЙ?

Нині шанси КПУ дещо зросли через звільнення від терористів

низки промислових міст Донбасу, де комуністи традиційно мали неабияку популярність. Крім того, дедалі активніша декомунізація в південних та східних регіонах (як-от нещодавнє урочисте повалення найбільшого в країні харківського монумента Леніну) може виступити додатковим чинником, який мобілізує ностальгуючих за СРСР виборців таки проголосувати 26 жовтня саме за КПУ, а не за Опозиційний блок, що складається з колишніх регіоналів. Зрештою, за даними згаданого спільного дослідження ФДІ та КМІСу, адепти Компартії все ще залишаються найбільш вірними своєму вибору серед прихильників політичних сил, що пройшли до Верховної Ради у 2012 році: 37% із них і зараз готові проголосувати за КПУ; решта здебільшого або ще вагалися з вибором (19%), або не збиралися йти на дільниці (22%). Це означає, що потенційно комуністи можуть навіть подвоїти результат, який фіксують за ними соціологічні опитування.

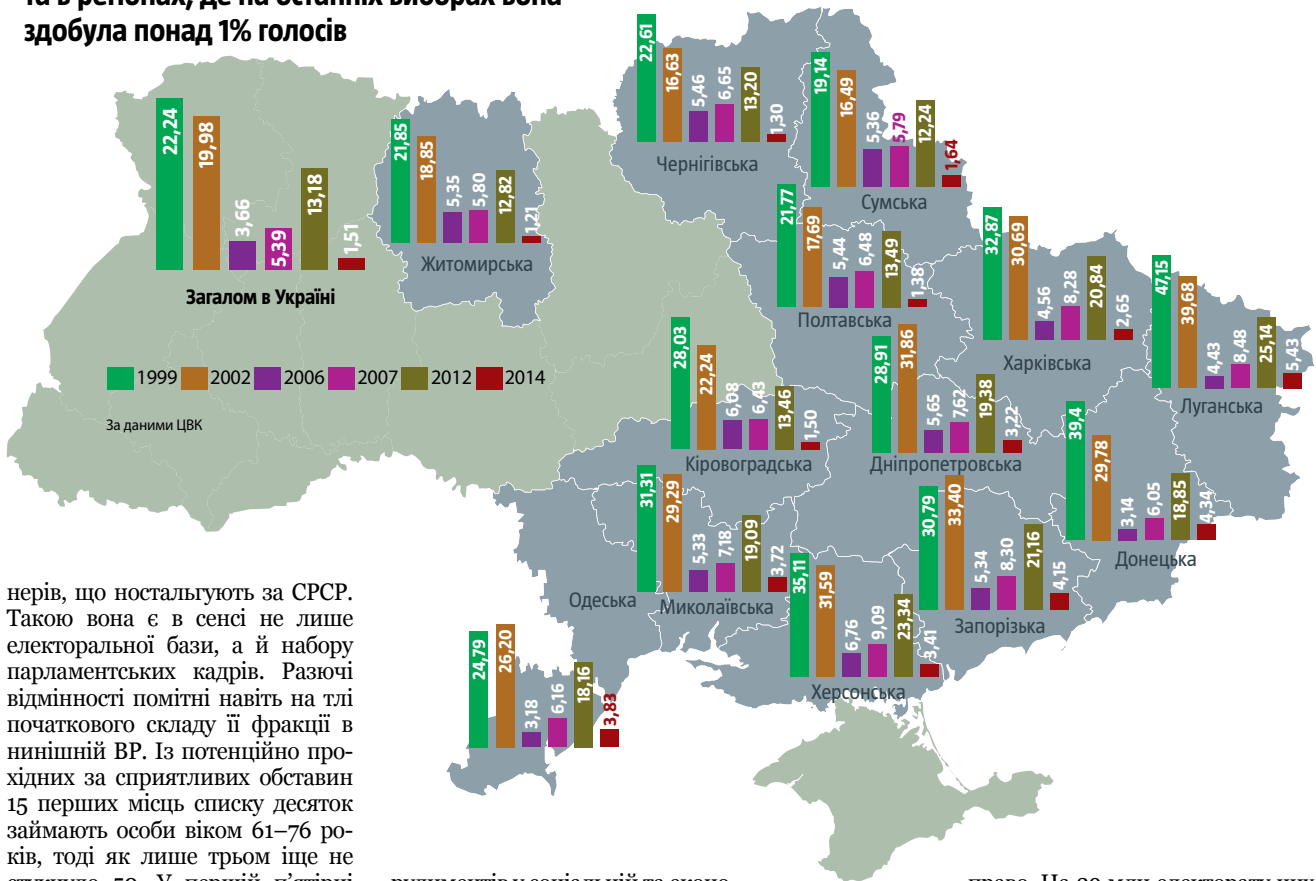
Програма й риторика політсили зберігають традиційний набір соціал-популістських гасел, які, втім, цього разу куди менше акцентовані порівняно з минулими кампаніями: «націоналізація законним способом стратегічних галузей», «заборона купівлі-продажу земель сільськогосподарського призначення», «скасування пенсійної та медичної реформ, нав'язаних МВФ і ЄС», «повернення трудових заощаджень», «створення мережі державних і комунальних підприємств роздрібною торгівлі, надання послуг, аптек», «надання мало-забезпеченим громадянам безкоштовного житла», «витрати на комунальні послуги не повинні перевищувати 10% доходів сім'ї» тощо. Натомість пріоритетними стали «надійна завіса проратовським задумам», «прокладання стежки до відновлення добросусідських і братерських відносин із державами СНД, найперше з Росією», «збереження єдності слов'янських народів». Понад те, «комуністи-атеїсти» спеціально декларують «підтримку традиційних конфесій віруючих», під якими, звісно, слід розуміти одну церковну структуру: релігійний відділ ФСБ – РПЦ.

При цьому КПУ йде «в останній бій» як типова партія пенсіо-

Після Революції гідності на президентських виборах 2014 року лідер КПУ здобув загалом

1,5%
голосів

Результати КПУ на виборах за останні 15 років. У державі та в регіонах, де на останніх виборах вона здобула понад 1% голосів

нерів, що ностальгують за СРСР. Такою вона є в сенсі не лише електоральної бази, а й набору парламентських кадрів. Разючі відмінності помітні навіть на тлі початкового складу її фракції в нинішній ВР. Із потенційно прохідних за сприятливих обставин 15 перших місць списку десятка займають особи віком 61–76 років, тоді як лише трьом ще не стукнуло 50. У першій п'ятірці наймолодшим є сам 62-річний лідер партії Петро Симоненко. При цьому в потенційно прохідній частині фігурують такі одіозні учасники й підбурювачі сепаратистських акцій, як Алла Александровська (під час нещодавніх подій у Харкові заявила, що «Україна – це ж не держава»), Спірідон Кілінкаров (лідер луганських комуністів, помічений в активній підтримці сепаратистів), Євген Царьков (одеський українофоб), не менш колоритні Євген Мармазов та Олексій Бабурін і, нарешті, самовідданий будівничий режиму Януковича в парламенті попередніх скликань Адам Мартинюк.

ҐРУНТ ДЛЯ СОЦІАЛ-ПОПУЛІЗМУ

Упродовж майже чверті століття незалежності України постійно тривало відмирання партій, які претендували на статус лівих, однак насправді не мали жодної конструктивної соціальної програми й виступали виключно з реакційних позицій повернення минулого або збереження його

рудиментів у соціальній та економічній сферах. Попри проблеми з нормальною правочинною політичною силою, що переслідували Україну весь цей час, ситуація на лівому електоральному полі була взагалі катастрофічною. У процесі зміни соціальної структури суспільства та природного «переростання» ностальгії за радянськими часами, місце КПУ, СПУ, ПСПУ почали займати соціал-популістські сили, часто не дуже приховано спонсоровані олігархатом.

Послугуючись термінологією марксизму, сучасний український соціум можна назвати переважно «дрібнобуржуазним» або «декласованим». Його соціальна структура сприятлива для соціал-популізму, однак аж ніяк не для класичної лівої ідеології. 2013 року серед людей із правом голосу налічувалося 12 млн пенсіонерів, що не працювали, 10,1 млн самозайнятих і часто неофіційно найманих на підприємствах із менш ніж 10 працівниками, 4 млн бюджетників, 1,6 млн безробітних та близько 1,5 млн студентів, які вже мали виборче

право. На 29 млн електорату цих категорій припадало тільки 6,3 млн штатних найманих працівників на підприємствах із 10 й більше робочими місцями (зокрема, 3,2 млн – на промислових і сільськогосподарських). Із них помітна частина теж трудилася на державних фабриках та заводах. Ще показовіша відповідна риса в міжрегіональному розрізі. У більшості областей Центральної, Західної та Південної України частка працевлаштованих

КПУ ЙДЕ «В ОСТАННІЙ БІЙ» ЯК ТИПОВА ПАРТІЯ ПЕНСІОНЕРІВ, ЩО НОСТАЛЬГУЮТЬ ЗА СРСР

на промислових чи аграрних підприємствах із 10 й більше штатними одиницями становила 5–15% усіх зайнятих (наприклад, 6,3% – у Чернівецькій, 9,7% – у Тернопільській, 10,1% – у Херсонській, 13,5% – у Вінницькій і т. ін.), значно поступаючись відсотковій бюджетників (Чернівецька – майже втричі, Терно-

пільська – більш ніж удвічі, Херсонська – в 1,7 раза, Вінницька – в 1,4 раза тощо). Частка останніх у низці регіонів становила близько половини штату працівників на підприємствах та в установах.

Тобто добробут лівової частки виборців пов'язаний із централізованим перерозподілом національного продукту через бюджет, пенсійний чи інші соціальні фонди державою, та аж ніяк не в парі «найманій працівник – приватний капіталіст». Про яке «відстоювання класових інтересів найманих працівників» може йтися, коли більшість самозайнятих бізнесменів (ФОП) у сучасних реаліях часто ледь виживає і радо пішла б працювати за наймом за пристойну зарплату, розпрощавшись зі своїм статусом «представників малого бізнесу», однак зазвичай не має змоги? Понад те, серед 10 млн самозайнятих 30% (3 млн) становлять безробітні селяни, які фактично змушені жити за рахунок напівнатурального господарства чи непостійних, часто сезонних, заробітків у інших населених пунктах країни, а то й за кордоном. Для них актуальною проблемою є виживання, але їх мало цікавлять традиційні суперечності, пов'язані з розподілом доданої вартості на рівні «найманій працівник (пролетар) – роботодавець (експлуататор)», бодай тому що вона просто не створюється.

Тому від часу Помаранчевої революції дедалі чіткішим і став не традиційний електоральний розлам на лівих та правих, а світоглядно-цивілізаційний поділ на проросійську частину виборців, що ностальгують за радянськими часами, та проєвропейську. Вибір, який у цих умовах зробили спочатку комуністи, а потім і соціалісти, різко позбавив їх соціал-популістські настроєні симпатиків на Заході та в Центрі. 2006 року залишилася поза парламентом колись популярна в Центральній Україні ПСПУ Наталії Вітренко. Під час Помаранчевої революції Симоненко підтримав Януковича, у 2006-му його слідами пішов Олександр Мороз, і обидві ліві політсили стали молодшими партнерами олігархічного капіталу в урядовій коаліції.

4 серпня 2007 року, виступаючи на передвборному з'їзді ПР у присутності найбільшого українського олігарха Ріната Ахметова, Петро Симоненко публічно заявив, що, хоч би яким дивним це бачилося, «я закликаю нас усіх захистити національний капітал». Від такої фрази класики марксизму-ленінізму повернулися б у трунах. Поступово помітнішало зрощення самої КПУ з великим капіталом, пріоритетом стало домінування зовнішньополітичних пунктів над соціально-класовими. Воно й не дивно, адже партії впродовж більш ніж п'яти років із неповних восьми (2006–2014) доводилося поділяти відповідальність за дії «антинародної влади». Без голосів КПУ неможливим було б формування та функціонування уряду Януковича 2006–2007-го й Азарова 2010–2014-го.

У цих умовах електорат Центру, Заходу, а потім і Півдня країни, значно більш схильний через названі особливості соціальної структури до соціал-популізму, не змінив своїх уподобань. Нішу КПУ, СПУ та ПСПУ спершу посту-

«Заводи – робітникам!» – так і рветься з її установчого документа. Партія вимагає «розпустити місцеві держадміністрації. Передати їхні повноваження виконкомам місцевих рад», «заборонити приватизацію стратегічних підприємств і повернути в державну власність уже приватизовані», «повертати в державну власність підприємства, власники яких не виконують соціальних та інвестиційних зобов'язань», «заборонити торгівлю землею сільськогосподарського призначення», «знижити ціни на товари першої необхідності коштом оподаткування розкоші», «обмежити законом відсотки за банківськими кредитами», «узалежити пенсійний вік від середньої тривалості життя пенсіонера» тощо.

Що й казати про сповнену популізму програму Радикальної партії: «кредити під 5% на 10 років», «менші податки на заробітну плату, більші – на сировинну продукцію олігархів», «кризовий податок для олігархів, який наповнить бюджет і зупинить інфляцію», «олігархи доплатять за копіячу приватизацію», «заборонимо продаж землі й ліквідуємо нелегальний земельний ринок», «державна виділить на медицину в 10 разів більше коштів, ніж зараз», «зробимо фельдшерсько-акушерський пункт у кожному селі» тощо.

Таким чином, з відходом старих лівих приходять нова генерація політиків, які вдало експлуатують схильність до примітивного соціал-популізму значної частини громадян, усе ще уражених радянською формою світосприймання. Тривання цієї тенденції загрожує дальшим зменшенням залишків національного багатства, які можна було перерозподілити під отруйно-солодкі обіцянки простого вирішення всіх ваших проблем за рахунок «того хлопця». Причому це діється тоді, коли країна гостро потребує гіркої правди й ідеології творення. Позитивним є хіба що одне: в цих умовах відбулася диференціація проєвропейських політичних сил. Програми та риторика «Батьківщини», «Народного фронту», «Громадянської позиції» чи «Самопоміч» загалом звільнилися від соціал-популістської складової. ■

СОЦІАЛЬНА СТРУКТУРА СУЧАСНОГО УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА СПРИЯТЛИВА ДЛЯ СОЦІАЛ-ПОПУЛІЗМУ, А НЕ ДЛЯ КЛАСИЧНОЇ ЛІВОЇ ІДЕОЛОГІЇ

пово зайняв Блок Юлії Тимошенко (хоча формально й намагався позиціонувати себе як правочентристський), а після розчарування в ньому почався перерозподіл на користь «Свободи», а відтак Радикальної партії Олега Ляшка. Остання, своєю чергою, поволі стала переманювати до себе свободівського виборця (за даними згаданого дослідження Фонду «Демократичні ініціативи» та КМІСУ, серед громадян, які голосували 2012 року за однодумців Тягнибока, цього разу щонайменше 9% уже вирішили підтримати соратників Ляшка).

Придивившись пильніше, важко не помітити, що соціально-економічний блок програми «Свободи» та відповідна риторика її спікерів відверто соціал-популістські. «Вся влада – радам!», «Земля – селянам!»,

6–12 ЖОВТНЯ

чекаємо Вас на таких заходах у Книгарнях «Є»

К Н И Г А Р Н Я

Київ (вул. Лисенка, 3):

6 жовтня, 18:00 – презентація вибраних творів Євгена Гуцала «Таке страшне, таке солодке життя».

8 жовтня, 18:00 – презентація книжки Олексія Мустафіна «Справжня історія раннього нового часу».

10 жовтня, 18:00 – презентація книжки Гаськи Шиян «Hunt, Doctor, Hunt».

11 жовтня, 12:00 – дитяча субота: «Малюцький теART» від Тані Щербаченко та Кольорових Киць.

Львів (просп. Свободи, 7):

5 жовтня, 15:00 – Антоничівські читання.

8 жовтня, 18:00 – презентація книжки Богдани Матіяш «Братик Біль, Сестричка Радість».

Івано-Франківськ (вул. Незалежності, 31):

9 жовтня, 18:30 – презентація книжки Дари Корній «Щоденник мавки».

12 жовтня, 15:00 – презентація нового випуску журналу «Слово».

Тернопіль (вул. Валова, 7–9):

7 жовтня, 18:00 – презентація книжки «Євромайдан. Хроніка в новелах».

8 жовтня, 18:00 – презентація книжки Руслана Гуменюка «Бабайко».

10 жовтня, 18:00 – презентація поетичної збірки Милослави Черній «F 63.9. Розлад звичок і ваблень».

Інформаційний партнер

Тиждень

Із повним переліком заходів та його можливими змінами ви можете ознайомитися в Книгарні «Є» у вашому місті та на сайті book-ye.com.ua

Оренда офісів

м.Київ

вул. Машинобудівна, 37

(044) 351 13 06

(096) 422 24 21

www.iland.in.ua

Володимир Чемерис: «На лівому фланзі української політики – порожнеча»

Спілкувався
Богдан Буткевич

Володимир Чемерис – один із найстаріших українських лівих, який при цьому ніколи не мав стосунку до так званих системних партій на кшталт КПУ чи СПУ. Він був одним із головних діячів «України без Кучми» 2000–2001 років. Про занепад лівої ідеї та те, чому «лівий» в Україні стало мало не синонімом слова «зрадник», *Тиждень* і поспілкувався з цим, як він сам себе називає, марксистом.

У. Т.: За останні 10–15 років ліві впали в глибокий андеграунд української політики. Найкращий приклад – історія Соціалістичної партії. Ну не вважати ж лівими вітчизняних так званих комуністів чи міських. А найбільше дивує, чому наприкінці 1990-х – на початку 2000-х, коли, здавалося, лівий дискурс цілковито панував і були всі умови для соціально-лівого збурення, зрештою всіма силами народного незадоволення скористалися якраз праві, та сама «Свобода».

– Усе так, на лівому фланзі української політики цілковита пустка й порожнеча. Свого часу він потонув у якийсь суб'єктивних розбірках та нерозумінні справжніх цілей лівих партій. Тобто українські ліві намагалися наслідувати європейських, не розуміючи, що та ж така тема захисту прав ЛГБТ не зовсім актуальна для наших реалій. І досить швидко вони просто випали із сьогодення. Смішно казати, але які величезні конфлікти були між, наприклад, троцькістами та сталіністами в нас. Це те саме, якби праві почали знову роздмухувати конфлікт 70-річної давності між бандерівцями та мельниківцями. Але ліві, за-

ФОТО: УКРАЇНОРА

мість того щоб активно діяти, вдавалися саме до такого копирсання в історії. До того ж усі справжні представники цього флангу в нас були проти вождистського підходу, що заважало об'єднанню та гуртуванню. Та й не хотілося знову будувати нову КПРС із політбюро та генсеком на чолі, це було і є на сьогодні абсолютно неприйнятно. Зрештою все те призвело до маргіналізації лі-

**ТЕ, ЩО ВІДБУВАЄТЬСЯ
НА ДОНБАСІ,
МАЛО БУТИ СОЦІАЛЬНОЮ
АНТИОЛІГАРХІЧНОЮ
РЕВОЛЮЦІЄЮ**

вих і перетворення їх на невеликі закриті групи контркультурного характеру. Тому зараз ми намагаємося створити нову конфедерацію лівих сил із профспілковим рухом на засадах рівноправності, бо зрозуміло, що ні Соціалістична пар-

тія, ні тим більше Комуністична, які є такими хіба що за назвою, не можуть вважатися ними. Тож не можуть і представляти інтереси соціальних груп – аутсайдерів у системі дикого капіталізму, що нині панує в Україні, таких як робітники, селяни, безробітні, студенти, пенсіонери, дрібні підприємці тощо. Якщо говорити про ситуацію кінця 1990-х, то треба чітко розуміти, що всі тогочасні так звані ліві партії як ті морські свинки, що не мали жодного стосунку ні до моря, ні до свиней, як за іронією долі казав колись сам лідер Соцпартії Олександр Мороз із приводу СДПУ (о) Медведчука. І СПУ, і КПУ були сформовані із залишків старої Комуністичної партії, відповідно й до лівих ідей вони мали побіжний стосунок, відіграючи свою чітко відведену роль у системі олігархічного капіталізму, яку вбудовував Леонід Кучма. І не можу не погодитися з приводу перемоги правих. Ось тільки цікаво, що коли розібратися в феномені тієї самої «Свободи», то виявиться, що вона досить ліва за риторикою та методами й лише прикриває це націоналістичною риторикою. Ось так праві, можна сказати, поцупили в лівих ініціативу. Прекрасно пам'ятаю, якими маргінальними свого часу були ультраправі угруповання, а тепер вони стали мейнстримом в українській політиці.

У. Т.: Чим, на думку людини лівих поглядів, є події на Донбасі? Що до них призвело? Чи не здається вам, що соціальний бунт, який визрівав на Сході, Росія використала й перевернула з ніг на голову, натомість запровадивши фашистсько-терористичний режим?

– Насправді те, що відбувається на Донбасі, мало бути со-

ціальною антиолігархічною революцією. Ознакою цього, наприклад, стало повсюдне вигнання старих чиновників із ПР. Вважаю, що головним, хоч і нечітко артикульованим елементом усіх революцій у державі, починаючи від «України без Кучми» 2000 року, були соціальні вимоги зміни системи відносин у країні. В 2000-му революція своїх цілей узагалі не досягла, але причини лишилися, через що так швидко відбувся перший Майдан. Однак він теж не досягнув тієї мети, яку бажали люди, адже для політиків, які виходили на сцену, тоді все обмежувалося лозунгом «Ющенко – так». Тому згодом населення охопили страшенна зневіра й апатія, однак соціальні причини нікуди не поділися. Що й призвело до вибуху 2013 року, коріння підтримки якого широкими народними масами знову ж таки слід шукати не тільки в євроінтеграції, а й у соціально-економічному незадоволенні. Добре пам'ятаю мітинг улітку 2013-го під Кабміном, де були шахтарі з Червонограда на Львівщині та з Краснодона на Луганщині – всі прекрасно одне одного розуміли, говорили про ті самі речі, хоч іноді різними мовами. На жаль, надалі політикам вдалося награвити, розділити подібних людей під різними прапорами. Були всі підстави, щоб на Майдані стояв і лівий сектор. На Донбасі воювали не під прапорами російського імперіалізму, а того самого Че Гевари. Бо насправді серед так званого ополчення є дуже різні люди: і ті, хто виступав за федералізацію, і ті, хто

має ліві погляди, і водночас російські імперці на кшталт Гірка. Зводити всіх їх до одного знаменника неправильно. Як і валити все на Росію, бо події, які там відбуваються, визрівали довгі роки всередині країни. І РФ просто скористалася сприятливою ситуацією для агресії. Хай патріоти закидають мене брудом, але вважаю, що крім російської навали є ще й елемент громадянської війни, так само як було й 100 років тому в цій місцевості.

У. Т.: Чи погоджуєтеся ви, як людина відповідних поглядів, із тим, що слово «лівий» в Україні стало синонімом «п'ятої колони» та «зрадника»? Достань поглядів на діяльність КПУ на Сході зараз. Як ви боротиметеся з цим тавром?

– Я впевнений, що майбутнє в лівого руху є. І ніякі олігархічні оборудки на кшталт «Блоку лівих сил» (керує і фінансує Микола Рудьковський. – Ред.) не затьмарять його. Так само не затьмарить і антиліва пропаганда, яку ведуть на своїх каналах олігархи. Повторюся, ті соціальні причини, які багато в чому вже тричі виганяли людей на Майдан, досі є, вони навіть загострюються. І якщо нікому все це висловити, то так не буде вічно, святе місце порожнім не буває. Стосовно тавра зрадництва вважаю, що є величезна кількість людей із лівими поглядами, які водночас патріоти своєї країни. Наприклад, я сам такий. І з часом справжні ліві таки неодмінно з'являться, вони необхідні для балансу політичної системи. ■

БІОГРАФІЧНА НОТА

Володимир Чемерис – український громадський і політичний діяч лівого спрямування. Народився 1962 року в Конотопі на Сумщині. 1979-го вступив на фізичний факультет Київського державного університету (кафедра ядерної фізики), але в 1982-му за антирадянську діяльність був відрахований із комсомолу та університету («справа 16-ти» п'яти факультетів КДУ). Працював вантажником, формувальником, служив у армії. 1986-го відновився на 3-й курс КДУ. У 1989-му – один із організаторів студентського товариства «Громада». Того самого року вдруге був виключений з університету за антирадянську діяльність, закінчив його лише 1992-го. У 1990-му був одним з організаторів студентської Революції на граніті. 1991–1993-й – голова Союзу українського студентства. 1994–1998-й – депутат Київської міської ради та народний депутат України (Франківський округ м. Львова). З 1996-го засновник і голова (нині член) правління громадської організації «Інститут «Республіка», яка захищає права мирних зібрань в Україні. Розробник законопроекту «Про свободу мирних зібрань». 2000–2001-й – співкоординатор акції протесту «Україна без Кучми». Член правління Української Гельсінської спілки, безпартійний.

New Non Fiction Books from EU

К Н И Г А Р Н Я

м. Київ
вул. Лисенка, 3
тел.: (044) 235-88-54

www.book-ye.com.ua

Сепаратизм під червоним прапором

Провідні діячі КПУ, депутати місцевих рад, лідери партійних осередків узяли активну участь в організації масових заворушень, а потім і збройного опору українським військам на Донбасі

Дискусії про роль Компартії в організації антиукраїнського заклоту на Сході видалися гарячими. КПУ вдруте у своїй історії опинилася на межі заборони, й мало хто вірив, що вона візьме участь у позачергових парламентських виборах цієї осені. Однак погрози нової влади поставити поза законом політсилу Симоненка залишилися порожніми словами. Мін'юст не скасував реєстрації КПУ, і комуністи не були офіційно визнані організаторами війни на Донбасі та державними зрадниками.

Утім, очевидного не заперечив. Комуністи зіграли одну із провідних ролей у сепаратистському путчі в Луганській області, де існувала їхня найпотужніша й найвпливовіша парторганізація в Україні. І те, що влада в Києві заплочила на це очі, ніяк не скасовує факту такої злочинної роботи червоних.

Події нинішньої весни стали вінцем довгої та послідовної антидержавної діяльності, яку КПУ проводила в східних областях України. Не секрет, що свою передвиборну пропаганду комуністи традиційно будували на відверто українофобських, людиноненависницьких гаслах, а однією з головних тез їхньої електоральної риторики була та, що розпад СРСР та незалежність України – історична помилка, яку слід виправити в найближчому майбутньому. Як інкарнацію СРСР червоні пропонували Митний союз із Росією. Інтереси цієї держави депутати від КПУ традиційно лобювали в Україні весь період незалежності.

Хоча жодного доказу отримання комуністами грошей із РФ досі не опубліковано, ні в кого давно вже не викликає сумніву факт такої співпраці. На останніх

Автор:
**Денис
Казанський**

Комуніст
Олександр
Андріян
швидко змінив
Луганську
облраду на
«парламент
ЛНР»

парламентських перегонах у 2012 році Компартія відзначилася однією з найбільш масованих і найдорожчих виборчих кампаній, але походження коштів, що були на неї витрачені, так і зосталося загадкою. Найімовірнішим джерелом фінансування досі вважають Кремль, котрий таким чином підтримував свого найвірнішого й найпослідовнішого союзника в Україні.

Але якщо до початку подій весни 2014-го комуністи ще намагалися дистанціюватися від образу ворогів України й російських сателітів, то потім маски було зірвано. Луганська обласна організація КПУ, що була, по суті, ядром цієї політсили в Україні, майже в повному складі виступила проти київського уряду на боці сепаратистів і підтримала ідею створення «ЛНР» на багнетах російських окупаційних військ. Співпрацювала з терористами і її донецька «посестра», яка, втім, не відіграла значущої ролі у створенні «ДНР» з огляду на свою слабкість.

Депутати Верховної Ради від КПУ формально не переходили

на бік заколотників і займалися парламентською роботою, однак і досі залишаються свого роду політичним крилом сепаратистів. Відомо, що принаймні один із них – луганчанин Спіридон Кілінкаров має тісні контакти з терористами в Луганській області, неофіційно підтримує «ЛНР» і дає вказівки своїм людям, що входять до цієї організації.

Численні факти роботи вітчизняних комуністів на бандформування Донбасу та підтримка ними військової агресії проти України зробили заборону КПУ реальною і виправдану, однак у державі залишалося й чимало противників табування партії Симоненка.

Міністр часів Януковича Анатолій Толстоухов не так давно, коментуючи можливу заборону КПУ через її антидержавну діяльність, заявив у інтерв'ю нашому часописові, що цей крок був би невиправданий і недемократичний, бо із сепаратистами співпрацювали тільки окремі комуністи, а не вся політична сила: «Візьміть партійні документи. Ви не знайдете жодного рішення, яке можна було

б назвати сепаратистським. А те, що окремі люди там щось робили, то ви тоді дієте за принципом: якщо колгоспний сторож щось вкрав, ліквідуємо колгосп» (див. **Тиждень**, № 37/2014).

На жаль, у випадку з КПУ крав не тільки сторож, а й практично весь колектив, включно з ветеринарами, доярками та агрономами. І при цьому лише голова колгоспу не перестає робити здивовані очі й стверджувати, мовляв, він не може відповідати за вивиті своїх колег.

Фракція Комуністичної партії в Луганській обласній раді у повному складі перейшла до «парламенту ЛНР» іще в червні. Про це офіційно заявив її керівник Олександр Андріянов, який своїм статусом аж ніяк не нагадує сторожа в червоному колгоспі.

«Коли люди на Південному Сході стали виступати проти дій у Києві [...], від самого початку ми, комуністи, перебували разом зі своїми виборцями, й тому фракція Компартії ухвалила рішення, що ми в повному складі, захищаючи інтереси наших виборців, цілком переходимо для роботи в парламент Луганської Народної Республіки», – сказав Андріянов прес-службі самопроголошеної «держави», яка поширила його заяву 18 червня.

Крім того, він запевнив, що луганські комуністи планують створити «Компартію ЛНР», яка перебуватиме у «братніх відносинах» із комуністами Росії та України.

Петро Симоненко спростував тоді слова Андріянова. «Ніяких рішень фракція Компартії в Луганській облраді з цього питання не приймала. Більше того, це питання навіть не піднімалося на жодному засіданні фракції або на рівні обласної парторганізації. Тому позиція, яку озвучив Олександр Андріянов, – це його суто особиста точка зору і не більше», – сказав лідер КПУ.

Однак, як показала практика, Симоненко збрехав, і комуністи в Луганській обласній раді справді всією фракцією перейшли на сепаратистський бік. Їхній приклад наслідували однопартійці в міській раді, тільки вже без таких скандальних декларацій. Зокрема, її член, відомий у місті власник газети «XXI век», комуніст Юрій Юров тепер іменує себе «депутатом парла-

менту ЛНР». А Наталя Максимець, що прославилася на всю країну тваринною ненавистю до українців, коли демонстративно відзначала шашликами День пам'яті жертв Голодомору 1932–1933 років, тепер працює діджеєм на радіо «ЛНР», а також закликає у Facebook ловити в Луганську людей, які співчують ЗСУ, й розправлятися з ними.

Газета «Советская Луганщина» (головний друкований орган обкому КПУ), яку очолює ота сама Максимець, підтримувала сепаратистів іще в травні, вимагаючи від української влади визнати результати незаконного «референдуму» про незалежність «ЛНР».

Депутат міськради від КПУ Ігор Орцев узагалі давно вже не називає українців інакше як «брудними укропськими тварюками» й торжествує, коли сили «ЛНР» бомблять позиції ЗСУ всупереч оголошеному перемир'ю.

Серед депутатів обласної ради, які перейшли до «парламенту ЛНР», особливо вирізняється комуніст на прізвище Хохлов, за сумісництвом помічник-консультант нардепа Спірідона Кілінкарова.

Юрій Хохлов є одним з організаторів антиконституційного заколоту в Луганській області та головних підбурювачів воєнного протистояння. Упродовж весни він регулярно виступав на антиукраїнських мітингах разом з одним із польових командирів «ЛНР», ватажком батальйону «Призрак» Олексієм Мозговим, брав участь в організації незаконного «референдуму» 11 травня, а пізніше і в збройному конфлікті з українськими правоохоронцями.

При цьому шеф Хохлова Кілінкаров, який видає своєму помічникові зарплату з державного бюджету, досі ніяк не прокоментував діяльності давнього соратника й партнера, що воює проти України на боці агресора. Понад те, в КПУ в принципі досі не висловили свого ставлення до луганських депутатів-сепаратистів. Партія не засудила їхніх учинків, не виключила ворогів Батьківщини зі своїх лав, не відмежувалася від зрадників, яких багато років вирощувала і проштовхувала до влади.

Спірідон Кілінкаров, одна з найвпливовіших постатей у

КПУ, завжди підтримував прирятьельські й доброзичливі стосунки з лідерами обласної організації комуністів, і всі вони у своїх діях насамперед керувалися інструкціями старшого товариша. КПУ завжди відрізнялася суворою партійною дисципліною та мінімумом самодіяльності в лавах. За інсайдерською інформацією, саме Кілінкаров скомандував депутатам міськради та облради від КПУ переходити на бік «ЛНР» і зараз також підтримує з ними зв'язок, передаючи сепаратистам обласного центру інформацію про політичні події в кулуарах українського парламенту, настрої у владі, а також переміщення наших військ на Луганщині.

Факти відкритого й масового колабораціонізму членів КПУ настільки переконливі, що заперечувати їх нереально. Українські комуністи без сорому виступають за державу-агресора й переходять на бік бойовиків цілими фракціями, але керівництво Компартії в Києві абсолютно ігнорує ці події, висловлюючи таким чином мовчазну згоду з терористами. Однак

У Луганській облраді працювало

12

комуністів, у Донецькій –

8.

Усі вони перейшли до «парламентів ЛНР та ДНР»

ДЕПУТАТИ ВЕРХОВНОЇ РАДИ ВІД КПУ ФОРМАЛЬНО НЕ ПЕРЕХОДИЛИ НА БІК ЗАКОЛОТНИКІВ І ЗАЙМАЛИСЯ ПАРЛАМЕНТСЬКОЮ РОБОТОЮ, ОДНАК І ДОСІ ЗАЛИШАЮТЬСЯ СВОГО РОДУ ПОЛІТИЧНИМ КРИЛОМ СЕПАРАТИСТІВ

якщо така позиція червоних діячів завжди була досить передбачувана й очікувана, то бездіяльність нового вітчизняного уряду викликає тривогу. Схоже, жодних заходів супроти колабораціоністів та зрадників влада України вживати не збирається. А це значить, що обуреним громадянам знову нічого не залишається, окрім наводити справедливість за допомогою кулаків та сміттєвих баків. Кажете, дикунство? Авжеж. Та, коли держава не карає злочинців за законом, громаді доводиться вдаватися до радикальних кроків. Прописна істина. ■

«Розморожування» комунізму в Східній Європі

Східноєвропейські комуністи після 1989 року здебільшого переросли в соціал-демократів, і ті, хто не потрапив під люстрацію, залишились у політиці своїх держав як активні діячі 1990-х – початку 2000-х

Автор:
Ольга Ворожбит

Промови Грегора Гізі в Бундестазі, що стосуються України, – це завжди добре підібраний комплект тез на захист Володимира Путіна та нинішньої позиції Росії. Цей німецький політик за професією адвокат, і коли, уважно його слухаючи, на мить заплющити очі, то видаватиметься, ніби ви на суді й зараз виступає захисник підозрюваного. Із таким самим запалом Гізі, останній лідер керівної в НДР Соціалістичної єдиної партії Німеччини (СЕПН), відстоював існування своєї політсили, й у цьому, мабуть, одна з причин того, що йому вдалося трансформувати її спершу в Партію демократичного соціалізму (ПДС), а відтак і в партію «Ліві», якою ми її знаємо в теперішньому парламенті ФРН.

Утім, як нині, коли його «партайгеносе» на останніх виборах дістали підтримку лише 11,9% громадян, так і відразу після падіння Берлінського муру та перших вільних демократичних виборів у Східній Німеччині, колишні комуністи відразу опинились у касті маловпливових партій. Важливим фактором була серйозна залученість до тодішнього політичного процесу ФРН, що й допомогло швидко створити нову партійну систему, в якій правоцентристи при обережній, але важливій підтримці «батька» німецької єдності Гельмута Коля здобули більшість.

Як зазначає в одному зі своїх досліджень професор Гарвардського університету Даніель Зіблатт, неабияку роль у маргіналізації комуністів відіграли також

медіа Західної Німеччини, які уважно й навіть підозріло ставилися до новоствореної партії представників колишнього режиму. Це відрізняло німецьких комуністів, наприклад, від польських, яким усе-таки пощастило зайняти соціал-демократичну нішу. Щоправда, туди їм було важко потрапити ще й через впливові та міцні позиції лівоцентристів у Західній Німеччині. Скажімо, після виборів 1994 року співголова «Зелених» Йошка Фішер на запитання, чи бачить він у своїй коаліції із соціал-демократами ще й партію Гізі, заявив, що сприймає свою політсилу або з ескедами, або в опозиції і не збирається залежати від партії Гізі. Правоцентристський канцлер Гельмут Коля назвав комуністів Східної Німеччини «перекрашеними в червоний колір фашистами», а у виданнях на початку 1990-х точилися дискусії, чи можна взагалі довіряти новоствореній ПДС як наступниці східнонімецького комунізму.

Багато політиків, які були членами комуністичних партій у країнах колишнього соцтабору, як і Гізі, залишаються в політиці своїх країн, однак не настільки активними. Деінде, як-от у Польщі та Угорщині, їхні сили не були маргіналізовані, а перетворилися на потужні соціал-демократичні рухи, які часто відігравали після розчарувань першими після 1989 року виборами провідну роль у країні. Їх представники ставали президентами чи прем'єрами. Є, втім, іще одна виразна ознака, яка відрізняє спадкоємців комуністичних партій у Польщі, Угорщині або ж Чехії

від німецьких колег: для них багато значив, попри все, національний інтерес.

«Комунізм був своєрідним морозильником... Процес розморожування відбувався поступово: спершу ми побачили прекрасні квіти; пізніше – болото й мерзотну піну», – писав, вочевидь, маючи на увазі початок 1990-х, польський публіцист Адам Міхник. Саме цей другий шар «розморожування» виніс назовні нові неочікувані результати й суспільні рухи, а

водночас повернув деяких колишніх політиків на місце державників.

«Польські ліві на тлі лівих партій у західноєвропейських країнах, наприклад у Франції, значно правіші. Якщо порівняти Комуністичну партію Франції із польським Демократичним лівим альянсом, безпосереднім послідовником Польської об'єднаної робітничої партії, то останній ідеологічно стоїть куди правіше, дарма що Польща перебувала відносно залізної завіси по бік «зла», – каже тамтешній дослідник Павел Фляйшер.

падку зі Східною Німеччиною до забезпечення такими кадрами взялася Західна, то в цьому випадку був мотив залучати колишніх функціонерів.

Важливо зазначити, що тяжіння польських лівих партій та колишніх комуністів управо (а отже, попри їхню традиційну риторіку, збереження національних інтересів) допомогло лівим ідеям уникнути такої дискредитації, як в Україні.

В Угорщині, як і в Польщі, відбулася трансформація керівної до 1989 року партії. Утім, якщо в Польщі та Німеччині вона

формованих в Угорську соціалістичну партію комуністів.

У 2009 році Вацлав Гавел стверджував, що європейському суспільству, яке пережило страхиття комунізму, знадобляться десятиліття на подолання цієї тяжкої травми. Важливо, що Чехія стала першою з країн Східного блоку, в якій керівну до 1989 року Комуністичну партію було визнано кримінальною організацією, а сам режим незаконним. Однак для батьківщини Гавела, де створена у 1989 році Комуністична партія Богемії та Моравії на останніх виборах дістала третій результат, це вкрай болісно. Хоч партії її попросили вибачення за дії своїх попередників і не вважають себе їхніми спадкоємцями, саме ностальгія за комуністичним минулим, вочевидь, таки її стала рушієм підтримки цієї політсили на минутих виборах.

Нині наступники компартій у парламентах Східної Європи займають маловпливові позиції (окрім хіба що Чехії). Самі політики, які так чи інакше були членами тих політсил до 1989 року, поволі сходять із політичної арени через вік та запити суспільства. Важливо, що люстрація усунула тих, хто завинив у злочинах комунізму. У більшості країн комуністи перейшли до більш звичного для Європи соціал-демократичного поля, і це свідчить про те, що, переймаючи насаджену СРСР ідео-

«АДВОКАТ ДИЯВОЛА». Під час зустрічі з Петром Симоненком у серпні Грегор Гізі заявив, що німецькі «Ліві» нададуть українській Компартії свого юриста

НИНІШНЯ ВІЙНА В УКРАЇНІ РОЗКРИЛА СПІЛЬНІ ДЛЯ БАГАТЬОХ КОЛИШНІХ КОМУНІСТІВ ЗІ СХІДНОЇ ЄВРОПИ МОМЕНТИ: СТРАХ І ВОДНОЧАС ЛЮБОВ ДО РОСІЇ ТА ЇЇ ВОЖДЯ

Історія польських комуністів після 1989 року є добрим прикладом як переходу партії в соціал-демократичне крило, так і «маятникового ефекту» – коли основні офіційні посади ще довго діставалися колишнім партфункціонерам, а президентом після Леха Валенси обрали Александра Квасневського, хоча він, скажімо, був міністром спорту за Польської Народної Республіки. Тут чимало значила й потреба в державниках або ж тих, хто зможе працювати в уряді. Якщо у ви-

видалася дуже різкою, то в Угорщині поступово, адже важливу роль у ній відігравали й самі партійці. Політики Карой Грос та Імре Пожгаї прагнули скинути «кадаристський центр» у партії, що водночас передбачало й лібералізацію режиму. Як і в інших країнах Східної Європи, на перших демократичних виборах переміг не заплямований комунізмом Угорський демократичний форум. Утім, «розморожене» розчарування вже на наступних перегонах привело до влади ре-

логію, вони не полишали думок про національний інтерес своїх держав. Утім, нинішня війна в Україні розкрила спільні для багатьох цих політиків моменти: страх і водночас любов до Росії та її вождя. Як німець Грегор Гізі говорить про фашистів в українській владі, так і чех Войтех Філіп із Комуністичної партії Богемії та Моравії каже, мовляв, тепер «Україна – неонацистська держава». Цей синдром, вочевидь, зберігатиметься ще довго, і як його можна вилікувати, поки що невідомо. ■

Як ми позбулися комунізму

Автор:
Леонідас
Донкіс,
Литва

Провідні науковці в галузі східно- і центрально-європейських досліджень розглядають комунізм як невдалу спробу модернізації Росії. Замислений як світська ідеократія (блискучий термін, який уперше вжив Реймон Арон і пізніше розглянув у новій інтерпретації Ернест Геллнер) та месіанська обіцянка колективного спасіння, радянський комунізм, утім, завжди нагадував священну символічну владу візантійського типу, характеризувався поєднанням сакральних і світських елементів управління державою. Модерний за задумом, однак архаїчний за символічною організацією, він, імовірно, ще довго дивуватиме та вражатиме західних науковців як фальшива обіцянка сучасності з людським обличчям. Вдале порівняння комунізму і протестантизму з легкої руки Макса Вебера пролило світло на комунізм як провальну спробу формування альтернативної цивілізації.

Аналізуючи причини та джерела хибних уявлень Заходу про СРСР, литовський політолог-емігрант Александрас Штромас погодився з думкою французького філософа і політолога Алена Безансона: «Таємниця успіху радянського режиму – у неспроможності його зрозуміти». Штромас розкритикував помилкові погляди Заходу на характер і підвалини радянського режиму й передусім наголосив, що Радянський Союз – це аж ніяк не продовження дореволюційної Російської імперії. Прихильники такого підходу, як вважав політолог, обманюють себе, «адже СРСР – це насамперед ідеологічна держава. Її сутністю є комунізм, а єдиною метою правителів – панування комунізму не лише в Росії та на периферії, а й в усьому світі». Цікаво, що Штромас чітко розмежує «апсцен régime» (фр. старий порядок) дореволюційної Росії та режим Радянського Союзу. Адже його теорія контрастує

не лише з поширеними на Заході згаданими вище теоріями, а й із концепцією, розробленою деякими балтійськими політиками після 1990 року, відповідно до якої СРСР був старою Російською імперією під маскою радянської держави.

Колишній голова парламенту Литви Вітаутас Ландсбергіс, чие ім'я асоціюється з рухом за незалежність, вважав, що комунізм був досконалою ширмою російського імперіалізму. Тим часом литовський поет Томас Венцлова, як і його близький друг Александрас Штромас, ніколи не сприймав політичних чи моральних знаків рівності між комунізмом і російським імперіалізмом. На тлі відродження імперіалізму та, як наслідок, активізації російського фашизму, цинічно й безсоромно спрямованого проти України, це питання видається вельми важливим і непростим.

Як непересічна особа в СРСР, а також дисидент і непримиренний противник радянського режиму,

його дій і заяв, Штромас відкидав будь-які припущення про нібито фанатизм та ідеологічну однобокість радянських людей як результат погано обґрунтованої політичної пропаганди. Замість того щоб порпатися в рисах homo sovieticus та ідеологічному завзятті росіян або «радянського народу», він зосереджувався на ідеології Комуністичної партії та марксизму-ленінізму – мечі й щиті згаданого режиму.

На думку Штромаса, комунізм партія – єдиний режим, оснований на правлінні політичної партії, олігархія або партократія, що вела невпинну війну проти власного суспільства, вдаючи, що захищає його від гаданої загрози і змов зовнішніх та внутрішніх ворогів.

Ернест Геллнер влучно назвав крах комунізму 1989–1990 років раптовою смертю цивілізації-суперниці, що намагалася гордо самолегітимізуватися як спадкоємиця Просвітництва. Насправді ж падіння режиму виявилось надзвичайно банальним і лишило цілі покоління східноєвропейців у політичному та моральному вакуумі. Вийшло так, якби, приміром, Папа Римський оголосив одного дня, що римокатолицизм був величезною історичною помилкою та вигадкою. Перед населенням Центрально-Східної Європи постало безжалісне питання: невже вони виявилися дурнями, богузами, циніками, а їхні життя – змарнованими?

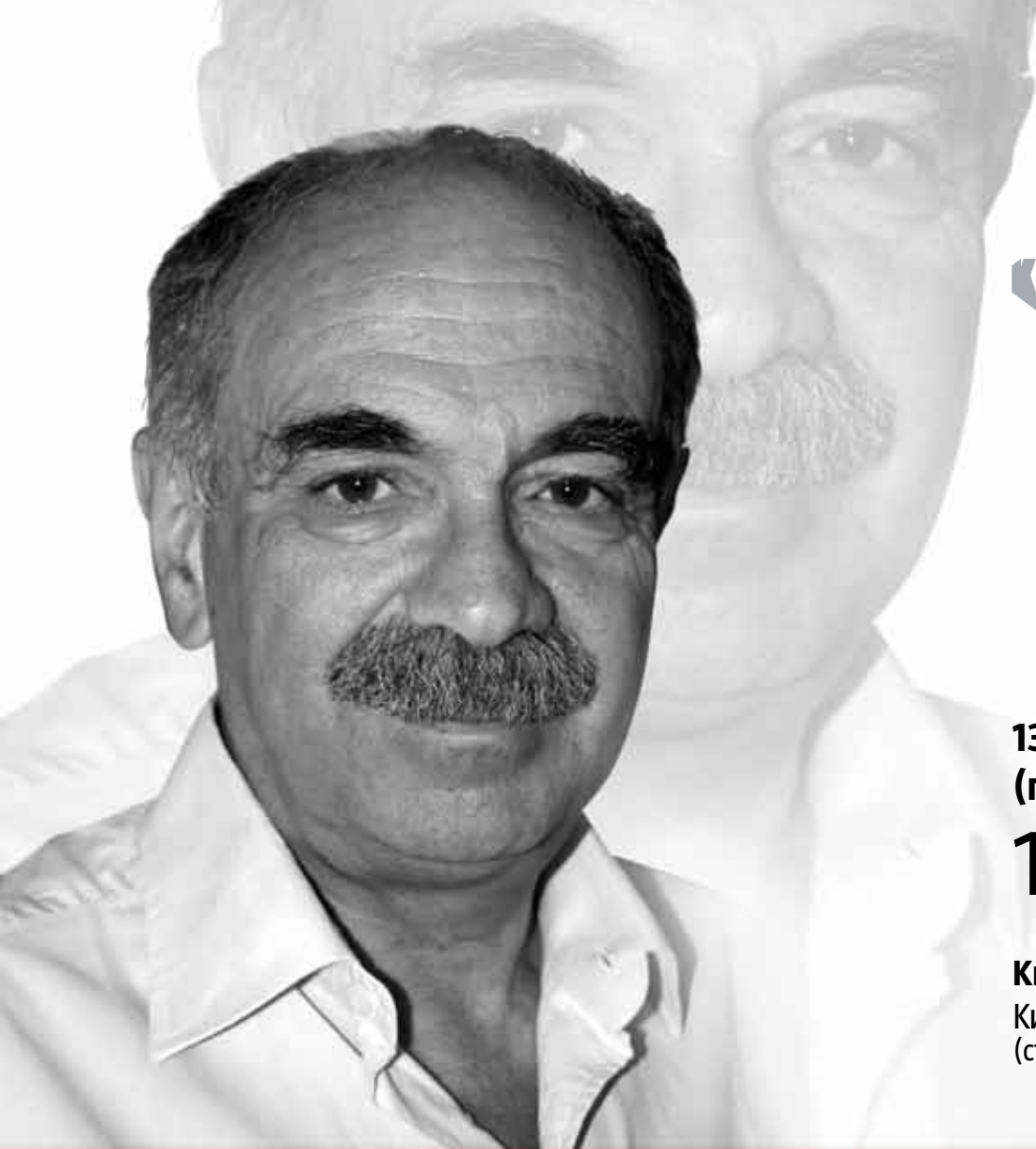
ДЕЯКІ КОЛИШНІ ВИСОКОПОСТАВЛЕНІ ПАРТІЙЦІ ВІДІГРАВАЛИ ВАЖЛИВУ РОЛЬ У ЛИТОВСЬКІЙ ПОЛІТИЦІ Й ПІСЛЯ 1990 РОКУ, ОДНАК НІХТО НЕ СУМНІВАВСЯ В ЛЕГІТИМНОСТІ ТА ПРИРОДНОСТІ НЕЗАЛЕЖНОЇ ДЕРЖАВИ

Литва розпрощалася з комунізмом рішуче. Найважливішим аспектом цього було абсолютне неприйняття КГБ у будь-яких виявах: правлінні, новому підприємстві чи політичному класі. Деякі колишні високопоставлені партійці відігравали важливу роль у литовській політиці й після 1990 року, однак ніхто не мав жодного сумніву в легітимності та природності не-

залежної держави. Щоправда у той час як Латвія та Естонія сприймали свої Комуністичні партії як політичні угруповання, де переважали етнічні росіяни, литовські комуністи цінували той факт, що саме вони беззаперечно домінували в КП.

Пам'ятаю, як 1992-го деякі мої естонські колеги кепкували з Литви у зв'язку з приголомшливою перемогою колишньої Комуністичної партії на парламентських виборах. Однак відтоді остання об'єдналася зі своїми суперниками й чітко визначилася із зовнішньополітичними пріоритетами держави: вступом до НАТО та ЄС. Попри розкол у країні в зв'язку з оцінкою ролі Антанаса Снечкусса, колишнього першого секретаря КП Литви, якого вважали ревіним сталіністом і водночас напрочуд сентиментальним поборником литовської культури, ніхто ніколи не ставить під сумнів об'єднання на тлі прагнення позбутися комуністичної спадщини і стати членом родини європейських націй. ■

Аналізуючи причини та джерела хибних уявлень Заходу про Радянський Союз, литовський політолог-емігрант Александрас Штромас погодився з думкою французького філософа і політолога Алена Безансона, який влучно зауважив: «Таємниця успіху радянського режиму – у неспроможності його зрозуміти»

INSTITUT
FRANÇAIS
UKRAINE

13/10/2014
(понеділок)
18:30

Книгарня «Є»
Київ, вул. Лисенка, 3
(ст. м. «Золоті ворота»)

Книгарня «Є» і журнал «Український тиждень» у партнерстві з Французьким інститутом в Україні запрошують на зустріч у межах проекту «Європейський досвід: Франція»

Наш гість – МІШЕЛЬ ВЕВЬОРКА

Тема зустрічі: «Шляхи сучасної містифікації універсальних цінностей»

Мішель Вевьорка – один із провідних французьких соціологів, керівник Центру соціологічного аналізу та соціологічних інтервенцій (CADIS) при Вищій школі соціальних наук. Член наукової ради Європейської дослідницької ради (ERC). Міжнародне визнання здобув як експерт з акцій громадянської непокори у Франції 2005 року. Його наукові інтереси охоплюють питання насильства, расизму, тероризму та соціально-культурних рухів. Останні публікації торкаються питань ультраправих рухів та антисемітизму, жорстокості, тероризму, а також досліджують зв'язки між Інтернетом та цифровими технологіями, з одного боку, та соціальними науками, з іншого.

Як я був «робокопом» у полоні в «ДНР»

Руслан Петренко (ім'я змінено) був проукраїнським активістом в одному з містечок біля Донецька, за що потрапив у заручники до терористів «ДНР» і провів у полоні понад місяць.

Записав
Денис
Казанський

За цей час він пережив стільки, що вистачило б на цілу книжку. Руслан жартує, що за його історією можна знімати кіно, хоча влітку йому було не до жартів. Лише дивом чоловікові вдалося врятуватися від смерті.

«Я брав участь в усіх проукраїнських мітингах у Донецьку від самого початку, коли ще тривала, як я її називав, «війна прапорів». Дуже добре пам'ятаю перші сутички в Донецьку. Коли вбили Діму Чернявського, ми теж були поруч. Чесно кажучи, коли почалася бійка, просто встигли втекти звідти, тому обійшлося без травм. Що здивувало, то це люта агресія. Я не розумів, звідки вона в людях. Таку злість треба ж у собі накопичити...

Ми влаштували автопробіги за єдність України. Причому для нашого маленького містечка кількість автівок була велика – кілька десятків. І ніхто не реагував на це агресивно, хоча в нас були українські прапори, ніхто на нас не кидався. Потім з'явився офіс «ДНР», почалися бої у Слов'янську, Маріуполі. Тоді я зрозумів, до чого все йде. Взяв родину, деяке майно й вивіз із міста, а сам повернувся.

У нашому містечку довго було відносно спокійно. Я вів напівпідпільне життя. Пересувався вулицями тільки увечері.

Мене взяли за день до того, як усе ж таки вирішив виїхати. Вже валізи з речами стояли. Схопили просто на вулиці. Гадаю, хтось із виконкому побачив мене й зателефонував бойовикам. Підїхали дві автівки, з них вийшли озброєні люди, поклали мене на землю, дали по нирках. Я, звісно, не чинив опору.

Привезли до міського відділка міліції, надягли браслети. Там базувалися бойовики. Вони не приховували, що приїхали зі Слов'янська. Працювали з ними й наші менти, приблизно 30% перейшли на бік «ДНР». Дехто з них мене давно знав, ще зі школи, й було дивно та навіть дико, коли знайомі люди раптом перетворилися на ворогів і катів. Мене звинуватили в тому, що я шпигую, що знімав їх на телефон, та цього, звичайно, не було.

Повели на допит. Казали, нібито їм відомо, що я «правосек» і створюю в місті партизанський рух. Не знаю, звідки вони це взяли. Звісно, у мене була проукраїнська позиція, ходив із прапорами, але не більше. Там були два страшних вояки метр шістдесят зростом, але дуже люті. Я потім помітив таку тенденцію: що менший зріст, то більше жорстокості й неадеквату.

Обіцяли: якщо розкажу, хто мій командир, які накази дістаю, то відпустять мене, але зізнава-

тися не було в чому. Тоді сказали, що передають мене до Донецька в СБУ і там я заговорю точно: «Раз ти, сука, не хочеш розговорі- вати, познакомишся з Мясніком».

Посадили в автозак, оббитий зсередини жерстю. Повезли разом із якимось хлопцем. Приїхали ми ближче до вечора. Мене замкнули в карцері. Зовсім без світла, цілковита темрява. Там сиділи двоє хлопців, як я зрозумів, дуже побиті. Один постійно стогнав, йому було погано. Він був пожежником, але так і не розказав, за що його забрали. Сидів уже тиждень майже без їжі.

Вночі в коридорі почули якісь голоси, і тоді хлопці стали хвилюватися. Гадали, що це перезміна, мабуть, зараз почнеться. Потім і справді відчинилися двері й до камери зайшло якесь страшне чмо. Коротеньке, потворне, косооке, з кривими зубами. Позивний Мяснік. Став називати прізвища й питати, чи знаю таких. Я нікого не знав. Він пішов, і хлопці видихнули. Сказали, що мені дуже

пощастило, бо зазвичай із заручниками відбувається «нічна розмова».

Потім я почув, що це таке. Усю ніч лунали нелюдські зойки. Когось по коридору тягли. Вони завжди чомусь били людей ногами. Або тому, що нікого з начальства не було, або перед ними завдання таке стояло...

Цей Мяснік діставав задоволення від тортур. Бив усіх, відпрацьовував удари на людях. Якось, розповідали, годину гамселив якогось чоловіка за мародерство. Закатував до смерті.

Потім був такий випадок: привели полонених хлопців із змотаними очима. Одному з них «ополченець» заради інтересу стрільнув у ногу з «калаша». Стояли ржали, а він кров'ю стікав.

Наступного дня дійшла до мене черга для допиту. Допитували двоє. Чітко грали в хорошого і поганого поліцейського, намагалися розговорити. Запитували, хто мій куратор. Потім розповідали про звірства української армії: як у Слов'янську хлопчика розп'яли, як жінку прив'язали до танка й тягали по дорозі, як по фронту їздять бронемашини з холодильником і забирає органи в поранених солдатів... Довго розказували, я так і не зрозумів навіщо. Розмовляв із ними дуже обережно, бо знав, що розстрілюють і за менші «гріхи», ніж у мене.

Далі мене перевели з карцеру, стало вже трохи легше. Посадили у спільну камеру, там було 15 осіб. Спали на картонках. Світло було. У туалет ходили в баночки. Були зміни, коли можна було попроситися в туалет, а були такі, які били, коли ти щось із камери просив.

Сиділи там разом жінки й чоловіки. Причому чотири людини із самої «ДНР». Потрапили туди за доносом. Одна жінка зі Слов'янська, працювала у виконкомі. Її взяли за те, що комусь по телефону сказала, що на Донецьк, мабуть, нападуть, звинуватили у шпигунстві. Сім днів провела в камері без допиту. Я запитував: як так, це ж 37-й рік, і вони відповідали, що Ігор Іванович – дуже грамотна людина, що він у всьому розбереться.

Ще там були бізнесмени. Їх майже не допитували і не били. Просто тримали певний час, щоб вони вважали за щастя віддати

гроші й, вийшовши на волю, поїхати звідти. Був один такий, що допомагав «ДНР», возив на блокпости цигарки, їжу. Їхав якось із перегаром за кермом. Вони побачили, що бухий, і забрали автівку, хоча раніше він їм два місяці жратву доставляв. Став сперечатися – кинути в камеру. Сидів уже дев'ять днів. Ще один, теж прибічник «ДНР», підійшов до блокпоста, запитав, які плани далі, чи наступатимемо на Київ. Його взяли як шпигуна. Був також невдаха – косив удома траву для кролів увечері, побачив, що хтось ходить по двору. Кинувся до нього, а то «дегенерівець». І його забрали за напад на солдата! Били дуже. Сняк на півтіла, нога почорніла.

Були й патріоти України. Одного хлопця забрали за коментарі в інтернеті. Він тиждень пробув у карцері, потім перекинули до нашої камери. Сидів 15 діб. Пізніше привели ще двох: жінку й чоловіка з «Батьківщини». Далі їх забрали на допит і катували. Ми чули їхні крики. Там узагалі щонаочі хтось кричав.

Одна жінка сиділа за проукраїнську позицію, її здав чоловік, із яким вона не хотіла зустрічатися. Дуже охайна, мала бізнес. До неї приїхали в офіс, влаштували обшук. Конфіскували гроші, комп'ютери. В одному з ноутбуків знайшли в історії браузера, що переглядала новини про батальйон «Донбас», про Семенченка. Цього виявилось достатньо, щоб звинуватити в тому, що вона націоналістка. Пообіцяли розстріляти. Мені було дуже її шкода. Жінка ніяк не могла повірити, що таке відбувається в Донецьку.

Настрої в усіх, звісно, були кепські. Усі гадали, розстріляють їх чи ні. Полонені з «ДНР» казали, що за український прапор у Слов'янську розстрілювали. Але втішали, що в Донецьку такого не буде.

Годували погано: каша з морквою, хліб, але ніхто й не їв, їсти там не хотілося. Тільки воду пили. Була дуже погана вентиляція, бракувало кисню.

Далі почалося найстрашніше. Мене викликали на допит і сказали, мовляв, знають, що я нібито підтримував українських солдатів у Криму й відмовляв їх переходити на бік Росії після того, як там почалася окупація. Там справді один мій знайомий

служив, спілкувалися з ним по телефону, коли все почалося. І з'ясувалося, що на мене теж донесли: один наш спільний знайомий написав у «ДНР», що я ворог Росії.

Я сказав, що хотів просто підтримати свого друга. Тоді він покликав вартового і наказав мене розстріляти. Той лаяв, казав, що нарешті подохну. Я попросив його зняти наручники, щоб перехреститися. Він не зняв. Сказав, щоб шов по коридору. Клацнув затвором. Мені тоді стало так шкода дітей, що вони мене більше не побачать. Але вартовий не вистрелив. Почекав, потім став матюкатися й відвів назад у камеру. Я після цього довго не міг розмовляти. Люди в камері полякалися.

Тоді всім записав свою адресу й телефон дружини. Щоб, коли хтось вийде на волю, розказав їй,

ПІЗНІШЕ ПРИВЕЛИ ЩЕ ДВОХ: ЖІНКУ Й ЧОЛОВІКА З «БАТЬКІВЩИНИ».

ДАЛІ ЇХ ЗАБРАЛИ НА ДОПИТ І КАТУВАЛИ. МИ ЧУЛИ ЇХНІ КРИКИ. ТАМ УЗАГАЛІ ЩОНОЧІ ХТОСЬ КРИЧАВ

де сидів і що зі мною сталося. Написав прощальні слова, щоб росила дітей та розповіла їм, який я був. Не вірив, що вирвуся звідти.

Потім мене ще з одним хлопцем забрали з камери, знову сказали, що везуть на розстріл, але повели на вулицю. Там чекав автобус, стояло ще 15–20 заручників. Нам оголосили, що присудили по 30 діб окопів. І повезли у Сніжне.

У Сніжному заштовхали в якийсь вольєр біля їхнього штабу. У ньому було ще осіб 25. Разом із нами майже 50. Спали на підлозі по черзі, місяця не вистачало. Годували стерпно. Тутешнім було краще – їм приносили харчі рідні.

У полоні були різні. Багато наркоманів і пияків. Були й просто випадкові люди. Хтось вийшов у магазин і потрапив до рук патруля. Хтось сидів по доносу. Всі ми були раби, які мали копати траншеї. Тоді я добре побачив озброєнні формування. Бачив, що в них купа зброї, що вона вся

нова, в мастилі, що техніка, у дуже доброму стані. Їздили по-стійно російські «Урали».

У нашому вольєрі була дуже погана атмосфера, багато гопників, волоцюг, злочинців. Був один реальний шизофренік, хворий місцевий дурник. Над ним знущалися всі, били, не давали їсти. Я казав охороні: навіщо ви його тримаєте, божевільного, його ж тут уб'ють. А мені відповідали, що він збирався розтяжки ставити. Доводилося з ним ділитися їжею, бо в нього все відбирали.

Ще один дід сидів – весь час кашляв. Усі вирішили, що він туберкульозник, змушували сидіти в кутку, кричали на нього, якщо він намагався ходити, їсти не давали. Я запитав, чи він хворий насправді. А він каже: «Так, а ти що думаєш, інші не хворі? Такі самі!».

Ночами було дуже холодно. Це ж степи. Усі в шортах і футболках, вночі спали в обнімку, усім скопом. Потім в одного хлопця, якого дуже побитим із Донецька зі мною привезли, раптом почалися конвульсії. Ми стали кликати фельдшера. Спочатку охоронці не хотіли нікого присилати, кричали нам, щоб ми стулили пельки. А в того бідолаха піна з рота. Лікаря таки привели. Він зробив укол, побитого кудись забрали. Наступного дня сказали, що повезли до шпиталю, але він, швидше за все, помре, бо в нього надірвана печінка.

Наступного дня мене та ще кількох хлопців повезли вантажити трупи «ополченців» у морг. Це було страшне видовище. Там було дуже багато тіл, лежали без холодильників. Ми забрали звідти 12 трупів, тих, кого впізнали та ховали рідні. Тіла дуже спотворені вибухами, обгорілі, з відірваними частинами. Мене одразу знудило, нічого не міг вдіяти. Сморід страшний. Жіночка, яка там працювала, сказала, що за один день зазвичай їх надходило кілька десятків. Але були дні, коли сотня й більше.

Потім приїхав так званий покупець і нас стали розбирати по різних пунктах на роботу. Мені «пощастило» – я потрапив до Степанівки. Це те селище на кордоні, де все потім було цілком зруйноване. Там запеклі бої точилися.

Поки нас везли, я вперше побачив війну. Спалену техніку,

воронки від снарядів, розбомблені блокпости, обгорілі хати, чийсь речі на дорогах. Поруч по-стійно чулися обстріли, тривав бій на Савур-Могили. Нас називали «робокіпами», бо ми були рабами й змушені копати. Кожна рота взяла собі кількох полонених для робіт. Мені пощастило, що потрапив до більш-менш нормальних людей. Бойовики провели нам інструктаж, як ховатися від мін, як не загинути під час обстрілу, куди бігти, де бомбосховище. Казали так: почув постріл – чекай 10 секунд, якщо чуєш свист, отже, летить до тебе, падай де стоїш, ховайся в будь-яку щілину. Обстрілювали нас багато, тож ми по-стійно ховалися від осколків. Смертність серед «робокіпів» зазвичай приблизно 30%, але в нас нікого не вбило. Гірше було в Маринівці, там дуже жорстко бомбили.

Ми копали окопи там, де вони думали, що наступатиме українська армія. Укріплювали напрямок. Працювали по 14–15 год на день. Годували нас так

НАС НАЗИВАЛИ «РОБОКОПАМИ», БО МИ БУЛИ РАБАМИ Й ЗМУШЕНІ КОПАТИ. КОЖНА РОТА ВЗЯЛА СОБИ КІЛЬКОХ ПОЛОНЕНИХ ДЛЯ РОБІТ

само, як і бойовиків. Під вечір починалися судоми, лопати не могли тримати.

Порівняно з Донецьком було людське ставлення. Потім я зрозумів чому. Коли нас передавали до Степанівки, ніхто не повідомив, за що нас спіймали, там не знали, що я проукраїнський активіст. Сказав, що мене забрали за те, що спіймали п'яним на вулиці, як і більшість полонених. Тож нас вважали майже своїми. Більше не знущалися, не били. Дозволяли відпочивати.

Ми жили в не гірших умовах, ніж бійці «ДНР». Взяли собі в хаті ковдри та щось підстелити. Переодяглися. Все село стояло пусткою. Корови вешталіся вулицями. Люди всі втекли, лишилися тільки дві бабці.

У Степанівці стояли бойовики зі Слов'янська, які звідти відступили зі Стрелком. Був поміж них

один дезертир із РСУ, із Миколаєва, хлопці з Донецька, з Єнакієвого. Спостерігаючи за ними, я зрозумів, що приблизно 60% з них – це низькокваліфіковані робітники, ломпен-пролетаріат, до 25% – уркагани, ще 15% – більш-менш освічені, інтелігентні люди.

Потім мені знову пощастило. Бойовикам знадобився кухар. Вони запитали, хто вміє готувати, і я сказав, що вмію. Мене взяли кухарем, тож більше не копав окопи на передовій. Були думки, як би втекти до наших, вони стояли поруч, але це було дуже небезпечно. Кругом були розтяжки.

Звісно, бойовики нікого з «робокіпів» не відпускали. Я розмовляв з іншими полоненими, і вони розповідали, як їм дали 15 діб робіт, а працюють вони вже по 40. Відпускали тільки тих, за кого платили викуп рідні. Мене бойовики по-стійно вмовляли брати зброю та воювати. Казали, що маю про це подумати, бо треба захищати свій край від «хунти». Обіцяли платити 20 тис. рублів щомісяця.

Що мене дуже здивувало – їхня впевненість у тому, що вони воюють із фашистами. Якось фанатична віра. Усі вони вірили в історію про розп'ятих хлопчиків, розповідали, як вирізали весь Красний Лиман, як усіх згвалтували та вбили у Слов'янську. Усі вони не сумнівалися, що то правда.

Пам'ятаю, як вони пішли «брати укрів». Їх не було цілий день. Повернулися злі, матюкали командирів, хотіли бити ротного. Потім я дізнався, що одна їхня рота повністю загинула. Наші ніби відступили, залишили їм висоту. Вони зайшли, а там окопи по 30 см завглибшки, бліндажі накриті тоненькими гілочками. Муляжі. А висота пристріляна. І там усіх накрило артилерією. Трьома снарядами вбило понад 60 бойовиків за кілька секунд.

Я добре виконував свою роль кухаря. Вони ставилися до мене непогано. Навіть подружньому. Тому, коли мій термін спливав, просто пішов до командира й попросив, щоб відпустив мене. Мене вивезли до Сніжного і просто висадили там на вулиці. Без документів, без грошей. Як я потім виїжджав із міста – то окрема довга історія. Але нарешті виїхав через кілька днів. ■

КНИГИ УКРАЇНСЬКОЮ
ТА ІНОЗЕМНИМИ МОВАМИ
ПОДАРУНКОВІ ВИДАННЯ
ТА АЛЬБОМИ
МАПИ, АТЛАСИ, ПУТІВНИКИ
ДИТЯЧА ЛІТЕРАТУРА
ЧЕКАЄМО НА ВАС ЩОДНІ З 9:00 ДО 21:00

МУЗИКА ТА КІНО
КАНЦТОВАРИ, ЛИСТІВКИ
МІСЦЯ ДЛЯ ЧИТАННЯ
ЛІТЕРАТУРНІ ЗАХОДИ
БЕЗКОШТОВНИЙ
ІНТЕРНЕТ (WI-FI)[™]

СІМ'Я МЕРЕНІ: WWW.BOOK-YE.COM.UA ІНТЕРНЕТ-МАГАЗИН: WWW.BOOK-YE.COM.UA/SHOP

К Н И Г А Р Н Я

М. КИЇВ

вул. Лисенка, 3 тел.: (044) 235-88-54, вул. Спаська, 5 тел.: (044) 351-13-38,
пр-т Повітрофлотський, 33/2 тел.: (044) 275-67-42

М. ЛЬВІВ

пр-т Свободи, 7 тел.: (032) 235-73-68

М. ХАРКІВ

вул. Сумська, 3 тел.: (057) 731-59-49

М. ІВАНО-ФРАНКІВСЬК

вул. Незалежності, 31 тел.: (0342) 72-29-04

М. ВІННИЦЯ

вул. Соборна, 89 тел.: (0432) 52-93-41

М. ТЕРНОПІЛЬ

вул. Валова, 7-9 тел.: (0352) 25-44-59

М. ВОЛОДИМИР-ВОЛИНСЬКИЙ

вул. Ковельська, 6 тел.: (03342) 2-19-57

www.book-ye.com.ua

І Н Т Е Р Н Е Т - М А Г А З И Н

WWW.BOOK-YE.COM.UA/SHOP

Джованні Кесслер: «Боротьба з корупцією не може обмежуватися її розслідуванням»

Спілкувалась Ольга Ворожбит

Тиждень зустрівся із Джованні Кесслером, генеральним директором Європейського управління боротьби з шахрайством (ОЛАФ), під час його візиту до України. Розмовляли про інструменти ефективної протидії хабарництву, перспективи створення спільної міжнародної групи з антикорупційного розслідування та роль ОЛАФ у цьому процесі.

У. Т.: Цього року ви уже не вперше в Україні. Зокрема, в березні відвідували Київ разом із комісаром Штефаном Фюле. Яка мета нинішнього приїзду?

– Тодішній візит був дуже важливий як турне двох комісарів. Ми прибули до Києва, щоб відзначити величезні зусилля ЄС та Європейської комісії, спрямовані на підтримку нового українського уряду. А цього разу я приїхав сам задля зустрічей, присвячених боротьбі з корупцією. Раніше ми обмірковували, що Україна і ЄС можуть зробити разом, аби приборкати корупцію та шахрайство, зокрема коли це пов'язано з коштами, які надає Брюссель.

У. Т.: Наш президент нещодавно вніс до парламенту законопроект про створення Антикорупційного бюро. Чи співпрацюєте ви у цьому питанні?

– Про новий проект ми дуже добре поінформовані й вітаємо таку ініціативу, але вона українська, не наша. Ми не брали участі в розробці закону як ОЛАФ, хоча представництво ЄС в Україні через своїх експертів давало поради й консультації в процесі підготовки документа. Євросоюз та міжнародне співтовариство закликали Київ провести дуже конкретні заходи бо-

БІОГРАФІЧНА НОТА

Джованні Кесслер, 58 років. Італійський прокурор, генеральний директор Європейського управління боротьби з шахрайством (ОЛАФ). Ця установа розслідує випадки шахрайства щодо бюджету ЄС, корупції та серйозних порушень у євроінституціях, а також розвиває для Європейської комісії політику боротьби з шахрайством. Джованні Кесслер вивчав право у Болонському університеті. У 2006–2008 роках обіймав посаду італійського верховного комісара з боротьби проти контрафактної продукції. Від лютого 2011 року на чолі ОЛАФ.

ротьби з корупцією. У цьому проєкті ми вбачаємо дуже важливий перший крок до мети. Але мати хороший законопроект – це аж ніяк не кінець. Побачимо, що Верховна Рада вдіє з ним тепер.

У. Т.: Ви згадали, що мета вашого візиту пов'язана з коштами ЄС. Чи контролюватиме ОЛАФ використання за призначенням тих сум, котрі дає як допомогу Києву Брюссель?

– Поки що в нас немає таких повноважень. Угода про асоціацію забезпечить ОЛАФ обмежену можливість перевіряти це. У будь-якому разі така робота – національний обов'язок і національний інтерес, адже самій державі варто переконатися, що європейські гроші йдуть куди треба. Якщо цього не робити, то першим постраждає український народ. Зараз ми пропонуємо сформувати слідчу групу із представників ЄС та України. Вона буде маленька, спеціалізована, незалежна, базуватиметься у вашій країні й здійснюватиме кримінальні розслідування стосовно випадків шахрайства та корупції, пов'язаних із коштами ЄС, що сюди надходять. Нині все це на стадії пропозиції та обговорення. Чи є в обох сторін політична воля зробити такий крок, побачимо незабаром: після парламентських виборів в Україні й після того як 1 листопада запрацює нова Єврокомісія. Ця воля має відобразитися в тексті угоди про створення такої групи. Якщо Брюссель та Київ ухвалить це рішення, ми готові заснувати орган, що складатиметься наполовину з українців, наполовину із представників ЄС і працюватиме разом із українським Антикорупційним бюро (на той час, сподіваюсь, уже створеним), але фокусуючись на справах Європейського Союзу.

Основоположна концепція створення такої групи полягає в

тому, що Брюссель докладає безпрецедентних зусиль у підтримці вашої країни, тож ми повинні максимально захистити їх, бо це в інтересах і ЄС, і українського народу.

У. Т.: Вітчизняний Кабмін у співпраці з урядами членів Євросоюзу розслідує незаконне вивезення активів режимом Януковича до країн ЄС. Чи долучається якийсь до цього пошуку ОЛАФ?

– Так, але не безпосередньо. Повернення незаконно вивезених активів до країни регулюється міжнародним правом, але передумовою цього процесу є наявність переконливих доказів злочину, а саме шахрайства або корупції. Потім ви musíte довести, що активи, які хочете повернути, є продуктом цього злочину, і саме тут виникає безпосередня складність. Ви не маєте реальних доказів, які пов'язували б гроші з установленим діянням. Якби ми могли долучитися до ефективних і успішних фінансових розслідувань, котрі виявили б, куди пішли кошти після цього злочину, це спростило б повернення. Створення такого спільного міжнародного органу допоможе у двох сенсах. По-перше, він спеціалізувати-

Слідча група діятиме згідно з українським процесуальним правом. Окрім того, вона звітуватиме перед компетентними судовими органами в Україні, тож її робота не буде порушенням національного законодавства. Традиційним інструментом розслідування, який ми здатні привнести, є експертна думка. Звичайно, фахівці ОЛАФ, котрі можуть бути в цій команді, вже спеціалізуються на зіставленні європейських витрат, коштів та кредитів і обізнані з аналізом грошових потоків та виявленням підозрілих сигналів. Україна, ймовірно, не має таких експертів, які працювали б, зокрема, досвід щодо коштів ЄС. А ще, коли деякі розслідування необхідно буде здійснити в країнах Євросоюзу, ми можемо розраховувати на співпрацю із правоохоронними органами будь-якої держави.

У. Т.: Україна має великі проблеми з корупцією. Які механізми варто застосовувати, щоб долати це зло ще на етапі його зародження?

– Є кілька кроків. Загалом окрім незалежного розслідування вам потрібне розуміння людей на всіх рівнях: якщо вони вдаються до корупції, їх можуть викрити й тоді їхня належність до котроїсь політичної партії чи державного органу не матиме ніякісного значення. Це не завадить покарати їх, коли будуть докази, що вони скоїли злочин. Тож незалежне розслідування є першим пунктом. Проте комплексна боротьба з корупцією не може обмежуватися поодинокими випадками її викриття, потрібна всеохопна стратегія. Вам слід почати із запобігання цьому явищу. Ви повинні мати хороше, прозоре управління й добре законодавство, наприклад про тендери, яке ускладнювало б вплив на них і полегшувало виявлення випадків хабарництва. Ще один пріоритет – краща освіта, проведення спеціальних кампаній. Потрібна культура прозорості. Стратегія антикорупційної боротьби складається з кількох заходів та кроків, особливо коли корупція системна, тож незалежне розслідування невід'ємна, але не єдиною частиною цього процесу. ■

МАТИ ХОРОШИЙ ЗАКОНОПРОЕКТ ПРО СТВОРЕННЯ АНТИКОРУПЦІЙНОГО БЮРО – ЦЕ АЖ НІЯК НЕ КІНЕЦЬ. ПОБАЧИМО, ЩО ВЕРХОВНА РАДА ВДІЄ З НИМ ТЕПЕР

меться на фінансових розслідуваннях. Тож його досвід буде корисний. По-друге, той факт, що в одному колективі з українськими слідчими працюватимуть австрійські чи італійські, різко посилить вельми слабкі наразі міжнародні зв'язки наших правоохоронних органів. Маючи спільну групу, ми дістанемо вигоду від європейських та світових контактів, бо зможемо розібратися в випадках транснаціональної корупції. Це також посприє нам у виявленні можливих незаконних грошових потоків, спрямованих до Європи.

Алекс Вайтінг:

«Коли хвилює політика, мало обходить правда про злочини, скоєні поруч»

Спількувалася
Ганна Трегуб

Координатор офісу прокурора Міжнародного кримінального суду в Гаазі Алекс Вайтінг розповів *Тижню* про правові й політичні проблеми розслідування міжнародних карних злочинів, скоєних на Майдані, в Криму та на Донбасі, а також про найважливіші для МКС типи доказів та досвід їх здобуття трибуналом над колишньою Югославією.

У. Т.: Під час судових процесів у Югославському трибуналі ви були старшим адвокатом обвинувачення у справах проти Фатміра Лімая, Ісака Мусліу, Гардіна Бали, Милана Мартича і Драгомира Милошевича. Яких доказів причетності згаданих осіб до міжнародних кримінальних злочинів бракувало найбільше? Як їх вдалося зібрати?

— Так, я працював і для трибуналу над Югославією, і в Міжнародному кримінальному суді в Гаазі. Югославські справи дуже різняться між собою. В деяких просто фантастичне багатство доказів, а в деяких треба їх шукати й шукати. Найпереконливіші докази такі. По-перше, записи телефонних розмов. Це дуже сильний аргумент, адже ми чуємо відверту розмову людей, зафіксовану в мить, коли відбувалися ті чи ті події, які цікавлять суд. Саме ці докази відіграли серйозну роль у низці тодішніх процесів.

По-друге, важливою категорією доказів є свідчення учасників. Йдеться про людей, що були наближені до командирів. Багато з того, що трапилося всередині мілітаризованих угруповань, повстанських груп і т. ін., до великої міри є секретом. Свідки, що стали жертвами їхніх діянь, зіткнулися

лише з наслідками планів. Планування, віддавання наказів, організація злочинів та кримінальна активність зоставались у таємниці. Сучасні військові злочинці засвоїли урок Нюрнберзького трибуналу й тепер дуже пильно стежать за тим, щоб їхні діяння зберігались у цілковитій таємності. Таким чином, бажання свідчити, коли воно виникає в осіб, що були близькі до виконавців керівних функцій і навіть брали участь у скоєнні інкримінованих останнім злочинів, є надзвичайно важливим.

По-третє, до найцінніших доказів належать документи. Знайти офіційні папери, де чорним по білому написано про скоєння карного діяння, практично нереально. Однак можна натрапити на інші, котрі свід-

чать про побудову роботи тієї чи тієї організації, спосіб віддавання команд тощо. Інколи вони дуже зашифровано вказують на конкретні міжнародні кримінальні злочини.

МКС не має жодних важелів, щоб примусити свідків говорити. Спрацьовує не судовий тиск, а низка інших причин. Хоч як це дивно, багато хто з них боїться чуток, їх заїдають докори сумління. Іще один мотив — звинуватити когось іншого, довести, що твої діяння сталися з чужої волі й наказу. Буває, хтось прагне себе захистити. Для когось такі заяви — питання честі, бо він не думає, що на його совісті щось лихе, і йому кортить розповісти про свою участь у певних подіях. Дехто вважає, що за мовчання буде покараний судом.

ФОТО: АНДРІЙ ЛОМАКІН

У. Т.: Чи можна використати Югославський трибунал як модель для розслідування й засудження міжнародних кримінальних злочинів, що сталися останнім часом в Україні?

– Після Югославського діяли трибунали щодо Руанди, Сьєрра-Леоне та ін. Особливо проблематично було вести процеси, коли йшлося про воєнний конфлікт, унаслідок якого певна держава зникла. 1996 року створили, а 2002-го ратифікували Римський статут. За його моделлю МКС у Гаазі займається всіма видами судових процесів щодо різних міжнародних кримінальних злочинів – незалежно від того, в якій країні вони мали місце. Але для поширення його юрисдикції на якусь країну остання повинна ратифікувати Римський статут або звернутися до Радбезу ООН. Україна його поки що не ратифікувала, хоча це може бути для неї виходом, якщо вона бажає, щоб події на Майдані, в Криму та на Донбасі розслідував МКС. Наразі я не бачу можливостей, щоб Рада безпеки ООН винесла на розгляд Гааги міжнародні кримінальні злочини, скоєні в анексованому Криму. Адже Росія її постійний член із правом вето.

У. Т.: Які є типи доказів у доведенні міжнародного кримінального злочину? Хто цим має займатися? Спеціалісти з МКС? Уповноважені особи національного рівня?

– Збір доказів для міжнародних судових процесів – це завжди величезне випробування. Чому? А тому, що такі суди не мають власних поліцейських служб тощо. Слідчим, уповноваженим збирати докази, завжди доводиться покладатися на співпрацю між державами. Інколи їхній діалог є вдалим, інколи не надто. Ще один істотний момент: міжнародні кримінальні злочини було скоєно на різних територіях у час збройних конфліктів, воєн, повстань. Тому людям важко свідчити й надавати докази. Соціальний порядок, поліція в таких місцях докорінно зруйновані, звичайна процедура здобуття доказів і свідчень є неможливою. Подекуди минають роки від моменту події, перш ніж слідчі здобува-

БІОГРАФІЧНА НОТА

Алекс Вайтінг – координатор офісу прокурора Міжнародного кримінального суду в Гаазі. У 2010–2012 роках координував його розслідування й відповідав за контроль усіх справ. У 2002–2007-му обіймав посади адвоката обвинувачення і старшого адвоката обвинувачення в Міжнародному кримінальному трибуналі щодо колишньої Югославії в Гаазі. Був головним адвокатом обвинувачення у процесах проти Фатміра Лімаїя, Ісакі Мусліу, Гарадіна Бали, Мілана Мартича і Драгомира Милошевича. У 1995–2002 роках – помічник прокурора в офісі федерального прокурора США у штаті Массачусетс. Випускник Єльського університету, викладач Гарвардської школи права

ють реальний доступ до відповідних доказів.

Міжнародні кримінальні трибунали багато в чому покладаються на свідків, бо саме ця категорія людей досяжна й готова говорити. Наступне – це документи, відео, фотографії, результати судмедекспертизи та ексгумацій, медичні свідчення, записи телефонних розмов, електронні листи тощо. Вибудувати міжнародний кримінальний процес лише на даних свідків важко, їх потрібно підкріплювати речовими доказами.

МКС може збирати докази лише тоді, коли є дозвіл держави. Надані урядом чи громадянським суспільством теж годяться для суду в Гаазі.

У. Т.: Від моменту масових розстрілів мирного населення на Майдані, катувань і вбивств окремих осіб минуло близько семи місяців. Як з доказів скоєних там міжнародних кримінальних злочинів загублено навзажди?

– Інформація щодо цього передається на рівні чуток. Справді, кажуть, що низка доказів зникла. Знищено якісь документи, щезли речові докази, знайдені на місцях. Так трапляється дуже часто.

У. Т.: На яких стадіях нині перебувають подання до Гаазького суду з України? Чи були вони взагалі і якщо так, то які? Ідеться лише про події Євромайдану чи про більший масштаб включно з анексією Криму та війною на Сході України?

– Щодо подій на Майдані є подання українського уряду до Міжнародного кримінального суду в Гаазі. Нині МКС прово-

них кримінальних злочинів відповідно до Римського статуту й чи займається цими випадками судова інстанція в Україні, бо МКС починає розгляд справ лише тоді, коли за них не взявся жоден інший суд. Уже було зроблено запит до офіційного Києва щодо необхідної інформації, а також отримано її від представників громадянського суспільства. Нині офіс прокурора в Гаазі визначає на основі доступних доказів, розпочинати процес чи ні. Рішення щодо цього ще немає.

Розслідування стосовно Криму й Донбасу поки що неможливі, бо повноваження МКС не поширюються на Україну через нератифікацію нею Римського статуту. Він не проводить розслідувань на територіях, не охоплених його юрисдикцією.

У. Т.: Наскільки реально в умовах анексії та бойових дій зібрати докази злочинів проти людяності в АРК й на Сході? Джерельна база, наявна сьогодні щодо Майдану, зібрана українськими правозахисниками та іншими громадськими активістами, однак аж ніяк не вітчизняними правоохоронцями. Навіть якщо докази буде знайдено, де гарантія, що це спричинить судові провадження, адже на Росію юрисдикція МКС не поширюється теж?

– Збирати докази в умовах реальних бойових дій надзвичайно важко й небезпечно. Ті, хто думає про здобуття такої інформації, насамперед мають замислитися над особистою безпекою. Часто до потрібних місць просто не дістанешся через обстріли. У такі періоди люди сильно розділяються, стають дуже заполітизованими, і буває вкрай важко достукатися до них, щоб дізнатися правду. Коли хвилює політика, мало обходить правда про злочини, скоєні поруч.

Юрисдикція Гаазького суду справді не універсальна. Засудження й розслідування злочинів, скоєних у Криму та на Донбасі, залишається в руках українців і залежить цілком від їхньої волі, тобто від того, чи захоче Київ ратифікувати Римський статут, а чи зробить до МКС таке саме подання щодо Криму й Донбасу, як щодо подій на Майдані. ■

ВІЙСЬКОВІ ЗЛОЧИНЦІ ЗАСВОЇЛИ УРОК НЮРНБЕРГА Й ТЕПЕР ПИЛЬНО СТЕЖАТЬ ЗА ТИМ, ЩОБ ЇХНІ ДІЇ ЗБЕРІГАЛИСЬ У ТАЄМНОСТІ

дить так зване попереднє розслідування, намагається встановити, чи існують усі необхідні докази в цій справі, які можна передати до провадження. Він аналізує всі відомі факти на предмет того, чи підпадають вони під категорію міжнарод-

Нестримний Орбан

Угорського прем'єра критикують за кордоном, але вдома справи у нього дедалі кращі

Щедро наділений грошима Євросоюзу й оточений групою вірних парламентаріїв, угорський прем'єр-міністр Віктор Орбан здається нестримним. Відмахнувшись від побоювань за стан демократії в Угорщині, минулого місяця Європейська комісія підписала угоду про партнерство з нею на €21,9 млрд (\$28,2 млрд). Ці кошти, що надійдуть у 2014–2020 роках, будуть спрямовані на підтримку конкурентоспроможності й зростання. Крім того, Будапешт отримає €3,45 млрд на розвиток села і €39 млн на рибне господарство. У II кварталі ВВП країни збільшувався у щорічному вимірі на 3,9%. Промислове виробництво – на 11,3%. Доходи від туризму піднялися порівняно з 2013-м більш ніж на 10%.

Місцеві вибори наступного місяця змінять позиції Орбана біля керма. Колись могутні ліві розкололися на три політсили, жодна з яких не становить серйозної загрози його правій партії влади «Фідес». Її розчаровані прибічники, навпаки, стають ще правішими. Тож на цих перегонах націоналістична партія «Йоббік» здатна здобути до 30 крісел мерів містечок та сільських голів, а може, навіть посаду мера великого східного міста Мішкольца.

У Будапешті проблеми опозиції видно як на долоні. Колишній головний лікар країни і представник лівих сил Ференц Фалуш – пристойний кандидат, але без шансів на перемогу. Він виставив себе на посміх через любительське відео, де стоїть у шкарпетках і сандалях, мокрий як хлющ, поруч із конем та онуком, що заходиться плачем, і пе-

редає естафету ice bucket challenge нинішньому меру столиці Іштванові Тарлошу. Навіть сайт 444.hu, який нещадно критикує уряд Орбана, і той закликав Фалуша зняти кандидатуру. Опитування, проведене близьким до партії «Фідес» інститутом Nezoront, обіцяє Тарлошеві 50% голосів. Якби ліві об'єдналися навколо Лайоша Бокроша, колишнього міністра фінансів, у них були б кращі шанси: наразі той в опитуваннях набирає 14%, а Фалуш – тільки 11%.

Орбан упевнено прийшов до влади із двома третинами голосів у квітні 2010-го й повторив це досягнення через чотири роки почасти завдяки вигідним для «Фідес» змінам у передвиборному законодавстві й заангажованості ЗМІ, як вважає Організація з безпеки і співробітництва в Європі (ОБСЕ). Зосередження влади в його руках викликало протести Європейського Союзу, Державного департаменту США і правозахис-

них груп. На думку антикорупційної організації Transparency International, у країні посилюється корупція. Більш ніж третина населення живе за межею бідності. Становище ромів, найчисленнішої національної меншини в Угорщині, зовсім не покращилося. Через ліквідацію нетрів у Мішкольці багато з цих людей залишилися без даху над головою.

Орбан окреслив своє бачення майбутнього у знаменитій промові 26 липня в румунському містечку Беїле-Тушнад. Він пояснив, що Угорщина стане «неліберальною державою». Із захватом говорючи про Росію, Китай і Туреччину, він заявив, що Угорщина залишиться демократичною країною і не відмовиться від таких ліберальних принципів, як свобода слова, але базуватиметься на «іншому, особливому, національному підході». За словами критиків, останній уже дався звнаки на початку місяця, коли

Місцеві вибори наступного місяця змінять позиції Орбана біля керма. Колись могутні ліві розкололися на три політсили, жодна з яких не становить серйозної загрози його правій партії влади «Фідес». Її розчаровані прибічники, навпаки, стають ще правішими. Тож на цих перегонах націоналістична партія «Йоббік» здатна здобути до 30 крісел мерів містечок та сільських голів, а може, навіть посаду мера великого східного міста Мішкольца

поліція обшукала будапештський офіс громадської організації Okotars, яка отримує кошти з Норвегії, Ісландії та Ліхтенштейну, й конфіскувала комп'ютери та документи через звинувачення у фінансових порушеннях. Okotars рішуче заперечує ці закиди. Поліцейський

рейд був «абсолютно неприйнятний», заявив обурений норвезький міністр у справах Європи Відар Гельгесен.

Ця демонстрація сили нагнала страху на весь неприбутковий сектор Угорщини. ЄС не мав чого сказати, позаяк ці неурядові організації фінансує Норвегія. Але Кейт Бернс, заступник голови американської місії ОБСЄ, вкотре заявила, що Будапешт повинен дати змогу неурядовим організаціям працювати без «будь-яких нових утисків, втручання або залякування».

Тоді як більшість лідерів ЄС приглушила критику на адресу недемократичних методів Орбана, американці свою, навпаки, тільки посилюють. Колишній президент США Білл Клінтон сказав ведучому політичної передачі Daily Show, що Орбан – прихильник «авторитарного капіталізму» й не збирається йти із влади. «Зазвичай такі люди

Відмахнувшись від побоювань за стан демократії в Угорщині, минулого місяця Європейська комісія підписала угоду про партнерство з нею на

€21,9 млрд

(\$28,2 млрд). Ці кошти, що надійдуть у 2014–2020 роках, будуть спрямовані на підтримку конкурентоспроможності й зростання. Крім того, Будапешт отримує

€3,45 млрд

на розвиток села і

€39 млн

на рибне господарство

просто хочуть сидіти там вічно й заробляти гроші», – додав Клінтон. Через кілька днів по Угорщині у своєму виступі у Фонді Клінтона пройшовся Барак Обама, зауваживши, що від неї аж «до Єгипту нескінченна бюрократія та відкрите залякування дедалі більше загрожують громадянському суспільству».

Міністерство закордонних справ Угорщини заявило, що словам лідера Білого дому «бракує фактичної основи». У країні діє близько 80 тис. недержавних організацій, і вони, як стверджує речник уряду Золтан Ковач, отримують понад 200 млрд форинтів (\$825 млн) держфінансування. Правлячий кабінет не має наміру перешкоджати їхній діяльності, але всі неурядові організації повинні працювати в межах національного законодавства, хоч би з яких джерел їм надходили кошти.

На такому тлі колишнього міністра юстиції і віце-прем'єра Угорщини Тібора Наврачича можуть підстерігати прикри несподіванки під час слухань цього тижня в Європейському парламенті. Його, праву руку Орбана в проведенні радикальних реформ після приходу партії «Фідес» до влади чотири роки тому, призначено на посаду комісара ЄС із питань освіти. Останнім часом у країні відбулася централізація цієї галузі. Колись тамтешні універ-

ІЗ ЗАХВАТОМ ГОВОРЯЧИ ПРО РОСІЮ, КИТАЙ І ТУРЕЧЧИНУ, ОРБАН ЗАЯВИВ У ПРОМОВІ, ЩО УГОРЩИНА ЗАЛИЩИТЬСЯ ДЕМОКРАТИЧНОЮ КРАЇНОЮ, АЛЕ БАЗУВАТИМЕТЬСЯ НА «ІНШОМУ, ОСОБЛИВОМУ, НАЦІОНАЛЬНОМУ ПІДХОДІ»

ситети славилися видатними вченими та мислителями, але тепер зникли з рейтингів провідних навчальних закладів. Опозиція називає Наврачича Орбановим акеєм. Тісні стосунки з «господарем» можуть зашкодити йому під час каденції у Брюсселі. ■

Ваша іноземна преса в Книгарні «Є»

AD
ARCHITECTURAL DIGEST

COSMOPOLITAN

DER SPIEGEL

FINANCIAL TIMES

Forbes

Herald Tribune

LE MONDE
diplomatique

Newsweek

The Economist

THE TIMES

THE WALL STREET JOURNAL

м. Київ
вул.
Лисенка, 3
вул.
Спаська, 5

Львів
просп.
Свободи, 7

У черзі на вступ

Двері до ЄС усе ще відчинені, але країни Західних Балкан повинні докласти зусиль, щоб здобути членство

Для супротивників чергового збільшення кількості членів Євросоюзу, а саме приєднання до нього Західних Балкан, червнева Заява новообраного президента Європейської комісії Жана-Клода Юнкера прозвучала обнадійливо. Він сказав, що перемовини триватимуть, але «ніякого розширення в найближчі п'ять років не буде». У політичному сенсі це мало б означати, що весь процес загальмовується.

Нинішній єврокомісар з розширення (який невдовзі покине посаду) Штефан Фюле назвав цю промову «суперечливою і популістською», бо жодна країна регіону й так не бачилася готовою до вступу впродовж п'ятирічки: «Це був недоречний і невчасний меседж для Західних Балкан». Поповзли чутки, ніби процес розширення на час керівництва Юнкера зупиниться. Кілька сердитих слів (і твітів) Карла Більдта, шведського міністра закордонних справ, допомогли зупинити нову тенденцію. Він заявив, що передумати розширювати свої лави – це послати «негативний сигнал» і «відмовитися від відповідальності».

Призначення на початку цього місяця єврокомісаром із питань розширення та європейської політики сусідства австрійця Йоганнеса Гана стало приводом замислитися, яке значення вкладає в назву його посади. Сусідство охоплює шість країн колишнього Радянського Союзу плюс Південне Середземномор'я. Британський європарламентарій Чарльз Теннок вважає, що приглушення Юнкером теми збільшення євросоюзівських лав – це намагання «заспокоїти громадську думку». Просувати ідею розширення в тому напрямку стало важко, як стверджує Теннок, адже громадськість остерігається появи організованої злочинності й міграції. До того ж гостро стоїть

суперечливе питання про майбутнє членство Туреччини.

Західні Балкани втратили колись сильну підтримку Лондона, що нині заклопотаний здебільшого імміграційними проблемами. Натомість активізувався Берлін. Проте глибші корені негараздів – не в ЄС, а в самому Балканському регіоні. Неefективний уряд Боснії забукує-

СТАБІЛЬНІ БАЛКАНИ ПОТРІБНІ ВСІМ, А НЕСТАБІЛЬНІ ТА БІДНІ МОЖУТЬ СТАТИ ДЖЕРЕЛОМ ЕКСПОРТУ ЗЛОЧИННОСТІ Й МІГРАНТІВ АБО ВКОТРЕ – ВОГНИЩЕМ КОНФЛІКТУ

вав поступ країни на вісім років. Рухові Македонії до членства заважає суперечка із греками щодо використання її назви. Косово відає настільки, що зараз це єдина держава на захід від України, громадянам якої потрібна віза для в'їзду до Шенгенської зони.

Залишаються Чорногорія, яка веде перемовини про вступ,

Албанія, яка в червні стала офіційним кандидатом, і Сербія, яка має тепер зелене світло для старту переговорів, сподіваючись розпочати їх до кінця цього року. Однак перемовнича від Белграда Таня Мишчевич каже, що не все так однозначно. Наголос на зустрічі – це добре, але демонстрація політичної готовності до прийому нових країн також важлива.

У новому звіті Політичної дорадчої групи «Балкани в Європі» йдеться про те, що у випадку цих країн може повторитися ризик «турецького сценарію» – нескінченних переговорів. А це, не виключено, призведе до інших небезпек, зокрема до втручання у процес Росії або Туреччини. У документі зазначають, що відмова потенційних кандидатів від мети здобути членство у ЄС (навіть неформальна) здатна вплинути «на демократію, міжетнічні відносини й тривалі інвестиції в економіку».

На щастя, незабаром Західні Балкани вже матимуть у Брюсселі нову союзницю: італійку Федеріку Могеріні, яка стане верховним представником ЄС із зовнішньої політики. Її країна, як і батьківщина єврокомісара з регіональної політики Йоганнеса Гана, добре знає цю частину Європи й розуміє, що розширення ЄС у відповідний бік є питанням безпеки. Стабільні Балкани потрібні всім, а нестабільні та бідні можуть стати джерелом експорту злочинності й мігрантів або вкотре – вогнищем конфлікту. За словами міністра закордонних справ Словаччини Мирослава Лайчака, для Юнкера розширення ЄС, очевидно, не пріоритетний напрям, але це не має надміру тривожити країни регіону. Як без зайвих дипломатичних реверансів прокоментував ситуацію Ельмар Брок, що головує в комітеті Європарламенту із закордонних справ, вони просто повинні виконати свою домашню роботу. ■

Всі за одного?

Викрадення працівника Служби безпеки Естонії ілюструє, як Росія крок за кроком підриває довіру до НАТО. У що вилетиться цей прецедент, залежить від реакції Заходу

Найпевніший спосіб підірвати довіру до когось – робити це поступово, крок за кроком. Саме так діє Росія стосовно НАТО, що засвідчило викрадення працівника Служби безпеки Естонії.

Це приклад кремлівських методів. Бандитизм, розвідка, пропаганда, історія, дипломатія – тут змішалось все. Час вибрано бездоганно, як і мішень: Заходу завдано удару по його найслабшій точці, яка міститься між тим, що прифронтові держави вважають недопустимим, і тим, що їхні союзники готові помічати.

Результат – повільний розвал НАТО. Альянс не знає, як реагувати на дрібні, незрозумілі виклики. Тому Росія так ними й сипле. Якщо вони й провокують якусь реакцію, для Кремля ризик незначний (Когвера можна було перекинути назад через кордон за кілька годин). Але ці виклики сходять з рук, тож маємо прецедент. Нові порушення ймовірно, будуть значно серйознішими. А невеликі країни, які залежать від безкомпромісного забезпечення дотримання правил завжди і всюди, деморалізуються.

Естон Когвер – заслужений борець зі злочинністю в Естонії. На момент викрадення він, схоже, виконував якесь завдання чи зустрічався з інформатором одного із російських кримінальних угруповань. Невідомо, чи його викрали злочинці й тоді передали ФСБ, чи бандити працювали в одній зв'язці з цим сумнозвісним корумпованим агентством внутрішньої безпеки РФ. Естонські ЗМІ пишуть, що ті, хто це зробив, застосували димові гранати і глушили цифровий зв'язок. Не дуже схоже на звичайних бандитів.

Точно відомо одне: викрадення людей – давній радян-

**Автор:
Едвард
Лукас,
Велика
Британія**

ський прийом. 1953 року у Відні було викрадено відомого чехословацького соціал-демократа Богуміла Лаушмана. Він помер від «лікування» психотропними препаратами (1963-го у празькій в'язниці за «нез'ясованих обставин». – **Ред.**). Викрадення перекичків і дисидентів (а інколи й військовослужбовців західних держав) було поширеним у Західному Берліні в розпал холодної війни.

Зрештою Когвер опинився в московській в'язниці. Йому загрожує 20-річний термін за шпи-

справжнього російського шпигуна, якого тримають в Естонії, наприклад Германа Сімма. Але це ще більше затягне вузол.

В Естонії бездоганна репутація навіть у каламутному світі спецслужб. Росіяни ж – закоренілі брехуни. Дратує те, що більшість ЗМІ подають інформацію так, ніби претензії обох сторін мають рівну вагу.

Викрадення сталося відразу після візиту Барака Обами до Таллінна, який викликав небувалий слеск ентузіазму в Естонії, наляканій війною в Україні. НАТО захистить Таллінн точно так само, як і Берлін, Лондон або Париж, заявив американський президент, нагадуючи про «святий обов'язок одне перед одним». П'ята стаття Північноатлантичного договору «кристально зрозуміла»: напад на одного – напад на всіх.

Усім столицям країн НАТО і ЄС потрібно викликати на килим російських послів і заявити їм: якщо Когвера не буде звільнено

Естон Когвер – заслужений борець зі злочинністю в Естонії. На момент викрадення він, схоже, виконував якесь завдання чи зустрічався з інформатором одного із російських кримінальних угруповань

гунство. РФ запустила класичну кампанію з дезінформації, заявляючи, що його спіймали на російській території зі шпигунською технікою. Згадуються моторошні історичні паралелі. У 1938-му Радянський Союз заарештував і розстріляв трьох естонських прикордонників: Артура Пунгаса, Вольдемара Кю і Василя Еви. А через два роки сталося вторгнення в Естонію.

РФ не залишила собі простору для відступу. Тепер їй буде важко заявляти, що докази сфабриковані або що Когвера викрали злочинці. Росіяни можуть спробувати обміняти його на

негайно, вони можуть пакувати валізи. Відкликати з Москви наших дипломатів. Жоден чиновник, що має стосунок до цього викрадення, включно з усіма членами родини не повинен отримати візу до жодної західної країни. Необхідно скликати термінове засідання Ради Безпеки ООН.

Це показало б Росії, що Обама не жартував, заявляючи, що «напад на одного означає напад на всіх».

Когвер якраз і є тим «одним». Уся Естонія почувалась так, наче на неї напали. Але де її друзі? ■

Жалі простого американця

Америка багатіє, але більшість виборців цього не відчуває

ФОТО: УКРІНФОРИ

Хоч як намагався Барак Обама не стати президентом війни, йому не вдалося. Але виборців більше обходить економіка, ніж Близький Схід, – і тут лідер Білого дому має чим похвалитися. Цифри вражають: обсяг виробництва та зайнятість у США перевищили докризовий пік, а рі-

вень безробіття впав до 6,1% – цього достатньо, щоб Федеральний резерв відкрито почав обговорювати дату підвищення відсоткових ставок. І хоча остання статистика зайнятості розчарувала, робочих місць у приватному секторі побільшало на 10 млн за останні чотири з половиною роки, а це найдовший пе-

ріод безперервного зростання в історії.

Утім, попри всі бадьорі економічні реляції, Обама поки що не дочекався від цього жодних політичних дивідендів. Його рейтинг уперто тримається на низькій позначці 43%. За даними британського центру дослідження громадської думки YouGov, лишень 39% виборців схвалюють його курс в економіці; 56% – навпаки. Хоч як дивно, у плані управління економікою вони зараз більше довіряють республіканцям, ніж демократам.

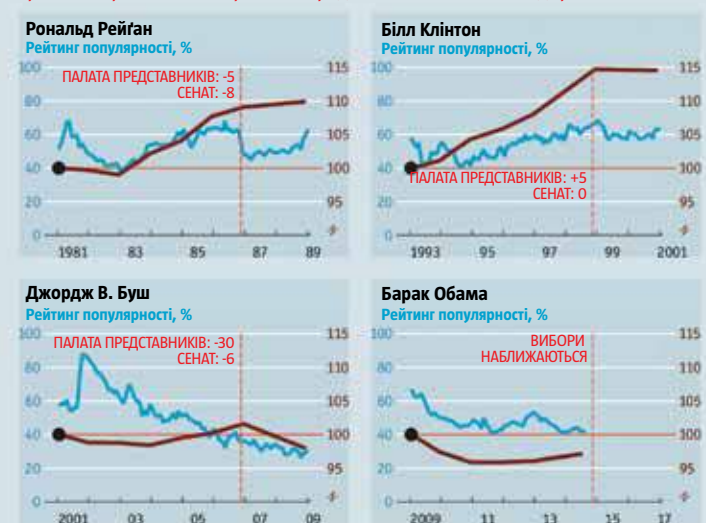
Виборці мало вдячні Обамі за те, що Америка багатшає, бо у своїй масі цього не відчули. По-перше, відновлення економіки не видається великим в історичному зрізі. По-друге, зростання нерівності означає, що в домогосподарств у медіанному вимірі (чітко по центру шкали доходів) справи йдуть куди гірше, ніж у середньостатистичному (загальний дохід, поділений на кількість домогосподарств).

Кен Годжес із міста Мерфрисборо у штаті Теннессі вважає, що Обама викинув гроші на вітер, коли виділяв фінансову допомогу проблемним банкам і автовиробникам, бо «це зовсім не допомогло простим трудящим». Чоловік раніше робив гітари, але після фінансової кризи бізнес занепа, а інвестиції зникли. Нині він продає готові ланчі-барбекю з фургончика в місті Нешвілл і з урахуванням вартості м'яса, пального й тисяч доларів, які витрачає на різні дозволи, заробляє приблизно на 20% менше, ніж 2007 року. «Я повільно, але впевнено розоряюся, хоча працюю не покладаючи рук», – каже Годжес.

Узагалі-то нерівність почала увиразнюватися на початку 1980-х. Але два десятиліття загальне зростання було достатньо значним, щоб тягнути за собою показники медіанного домогосподарства. За перші шість років президентства Рональда Рейгана ВВП зріс на 22%, а медіанний дохід – на 6% (див. «Виборців рахують за медіанним дохо-

Виборців рахують за медіанним доходом

--- Кількість мандатів, здобутих президентською партією на проміжних виборах через шість років після обрання її представника очільником держави

Реальний медіанний дохід домогосподарств
Початок першого президентського терміну=100
(права шкала)

За даними Gallup Analytics,
Бюро перепису населення США,
Sentier Research

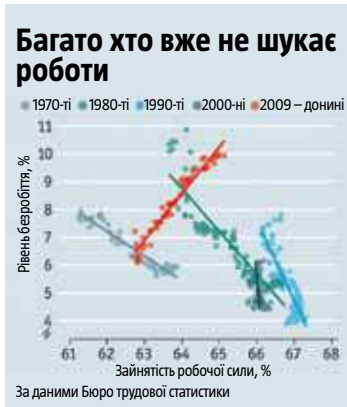
Чарлі Кук, експерт із питань виборів, вважає, що Сенат може за наступні чотири роки переходити з рук у руки, коли жодна із двох партій не здобуде 60 місць (зі 100), необхідних для ухвалення важливих законопроектів без допомоги іншої сторони. Розчарований електорат може вдаватися до радикальних альтернатив

дом»). За відповідний період правління Білла Клінтона перший із показників піднявся на 24%, другий – на 11%. Але у 2000-х зростання почало сповільнюватися, відтак і середній, і медіанний дохід упав. За перші шість років господарювання в Білому домі Джорджа Буша-молодшого ВВП додав 16%, але медіанний дохід утратив 2%. За Обама стало ще гірше: згідно з даними Бюро перепису і приватної компанії Sentier Research, ВВП збільшився на 8%, а медіанний дохід знизився на 4%.

Зусилля Федерального резерву, спрямовані на підтримку економіки, зміцнили біржові курси й ціни на житло, але багато родин не відчували позитивного ефекту. Лише 65% із них у 2013-му мали власні помешкання (для порівняння: у 2007 році – 69%). Менше людей володіли акціями або ж активами в пайових фондах, якщо не враховувати пенсійних накопичувальних рахунків. Навіть солідне зниження показників безробіття частково пояснюється тим, що багато хто просто перестав шукати працю, тож його не зараховують до безробітних. За попередні періоди оздоровлення економіки зайнятість робочої сили зростала навіть зі зменшенням безробіття; цього разу вона впала (**див. «Багато хто вже не шукає роботи»**).

Виборці зазвичай нарікають на президента у скрутні періоди і хвалять його в успішні, ігноруючи реальні причини проблем. Тож рейтинг популярності глав держави багато в чому залежать від медіанного доходу домогосподарств (**див. «Виборців рахують за медіанним доходом»**). На листопадних виборах до Конгресу в бюлетенях не буде імені Барака Обама, але історія підказує, що електорат відіграється на його партії, як зробив це з республіканцями у 2006 році, коли рейтинг популярності у Джорджа Буша-молодшого був навіть нижчий, ніж у нинішнього лідера США.

Звісно, економіка і президентський рейтинг – це ще не все. У 1986-му показник популярності Рональда Рейгана перевищував 60%, але республіканці таки втратили контроль над Сенатом через особливості виборчого календаря. Каденція його члена шестирічна; кожні два роки обирають

третину сенаторів. Багато новачків-республіканців виграла вибори до верхньої палати у традиційно «демократичних» штатах разом із Рональдом Рейганом у 1980-му; через шість років зберегти за собою місце вдалося дуже небагато.

Ситуація для Обама зараз украй незручна. Мало того що виборці пригнічені, то ще й демократи воюють за кілька місць у Сенаті від «республіканських» штатів, наприклад, Арканзасу. Не те щоб виборці любили республіканців, каже Джим Кесслер з аналітичного центру демократів Third Way («Третій шлях»). Річ радше в тому, що цього року треба чекати «антивладного цунамі, а демократи живуть якраз переважно на узбережжі». Чарлі Кук, експерт із питань виборів, вважає, що Сенат може за наступні чотири роки переходити з рук у руки, коли жодна із двох партій не здобуде 60 місць (зі 100), необхідних для ухвалення важливих законопроектів без допомоги іншої сторони. Розчарований електорат може вдатися до радикальних альтернатив. Кен Годжес, продавець барбекю з Теннессі, зневажає демократів і більшість республіканців, але якби міг, то голосував би за Теда Круса – популіста з тейхаської

«партії чаювання». Недавно Кук порадив банкірам тішитися, якщо демократи висунуть на президентські вибори 2016 року Гілларі Клінтон, бо альтернатива – Елізабет Воррен, банконеависниця, сенаторка від штату Массачусетс. «Енергія і пристрась Демократичної партії схилиються значно лівіше, ніж Гілларі», – вважає Кук.

У межах виборчої агітації Обама пропонує економічні популістські «пряники», зорієнтовані на електорат демократів: підвищення мінімальної заробітної плати, кредитні пільги студентам і закон, за яким зарплатну дискримінацію жінок каратимуть ще суворіше, ніж після 1963

ВИБОРЦІ ЗАЗВИЧАЙ НАРІКАЮТЬ НА ПРЕЗИДЕНТА У СКРУТНІ ПЕРІОДИ І ХВАЛЯТЬ ЙОГО В УСПІШНІ, ІГНОРУЮЧИ РЕАЛЬНІ ПРИЧИНИ ПРОБЛЕМ

року. Крім того, 22 вересня Білий дім оголосив про нові правила, якими буде заборонено переносити штаб-квартири компаній за кордон, аби не платити податків удома. Такі заходи можуть частково зменшити нерівність, але ніяк не посилять базового зростання.

Краще було б звернути увагу на вільну торгівлю, фіскальну реформу, збільшення фінансування інфраструктури й на підготовку та докорінний перегляд таких пільг, як страхові виплати у зв'язку з інвалідністю. Чимало безробітних, зрештою, починають отримувати допомогу через утрату працездатності й ніколи більше не повертаються до роботи, а це ще одна причина зниження показника зайнятості працездатних людей.

Навіть якби різні політичні сили в Конгресі знайшли якийсь спосіб взаємодії, такий курс дав би результати лише через кілька років. Але дослідження, проведене консалтинговою компанією демократів Global Strategy Group, свідчить, що виборці віддають перевагу кандидатуві, який обіцяє вище зростання, а не зменшення нерівності. На жаль, реальних планів щодо цього не має ні одна, ні друга партія. ■

Каденція члена американського Сенату шестирічна; кожні два роки обирають третину сенаторів. Багато новачків-республіканців виграла вибори до верхньої палати у традиційно «демократичних» штатах разом із Рональдом Рейганом у 1980-му; через шість років зберегти за собою місце вдалося дуже небагато

© 2014 The Economist Newspaper Limited. All rights reserved

Сербська версія слов'янської дружби

Академік Юліан Тамаш походить із бачванських русинів, найдавнішого українського анклав, який зберігся в сучасній Сербії. Він теоретик та практик літератури, однак добре орієнтується і в політиці. Зважаючи на останні події в Україні й не зовсім дружнє трактування її позиції сербами, **Тиждень** поцікавився думкою інсайдера, здатного прокоментувати особливості сербської перспективи.

У. Т.: Якою в сучасній Сербії бачать нашу країну?

— На неї там, як і раніше, дивляться крізь російські окуляри. Насамперед представники влади, а під їхнім впливом і решта країни. Головним інформаційним джерелом є Russia Today. Сприймання однобічне й доволі тенденційне. У Белграді та Новому Саді є кілька українців і справжніх інтелектуалів, які, знаючи всю правду про ганебні дії Москви, тверезо оцінюють вдаваний нейтралітет сербської політичної еліти. А дипломатія Києва у Белграді тиха, здається, ніби вона підтримує сучасне тамтешнє ставлення до України.

У. Т.: А як сприймали події Євромайдану?

— Майдан показували як «український фашизм». Хоча психолог Жарко Требешанин у книжці «Політика і душа» наводить шість ознак фашистського суспільства, і всі вони характерніші якраз не для України, а для Росії та Сербії. Решта слов'янських народів пройшла цей етап за Гітлера, а саме в них двох комуністичний тоталітаризм амортизував тодішній фашизм, тож він і визрів оце тепер.

У. Т.: Яким чином серби трактують теперішню українсько-російську війну?

— Здавалося б, нейтрально, але водночас покликаються на міжнародне право, яким нібито керується Москва, підважуючи

Спілкувався
Лесь Белей

суверенітет України. Окрім того, місцеві медіа відкрито стоять на позиції РФ. Тому так званий нейтралітет — це дипломатична гра, яку раз по раз змінює підтримка Кремля його прихвостнями в Сербії. Людині, яка розуміє ситуацію, гидко від того, що собі дозволяють політики.

У. Т.: Чим відрізняється інтерпретація подій офіційним Белградом від поглядів звичайних сербів?

— Прості громадяни держави страждають на амнезію і про власну долю думають те, що їм нав'язує сьогодиншній політичний істеблшмент. Вони забувають про природу фактів та про вчорашні пропозиції тих самих високопосадовців. Конфлікт на Сході типовий серб уявляє таким чином, що це воюють між собою два слов'янські народи; акцентується на тому, що вони зазнали найбільших жертв у Другій світовій. Він гадає, ніби винні українці. Мовляв, як вони можуть віддалятися від Росії, якій серби готові усе віддати — й ресурси, й душу? Чиста дегенерація чи перверзія — називайте, як хочете.

У. Т.: Звідки береться сербська русофілія? Наскільки вона глибока?

— Віками росіян і сербів зближувало поняття східної деспотії, яка не шанує вільнодумства. Царя чи вождя має слухати патріарх,

тобто Бог, а не навпаки. Індивідуалізм їм чужий: на хуторі смердить, але тепло. Лідер мислить замість тебе. Що твоє, те моє, а моє тільки моє. От на цих принципах сербська русофілія і будується, вона далека від здобутків Європи, дарма що деколи з нею кокетує.

У. Т.: Чи говорять у Сербії про добровольців, які поїхали воювати за сепаратистів на Схід України?

— Так. Кажуть, що громадяни держави не сміють воювати поза своїми територіями, бо вона нібито не бере участі в цій війні. Тобто сербів, залучених до бойових дій в Україні, судитимуть і переслідуватимуть. Однак це тільки обіцянки, таке саме ми чуємо про боротьбу з корупцією чи мафією.

У. Т.: Чи популярно в Сербії проводити аналогії між сучасними подіями в Україні та часами Милошевича?

— До таких аналогій ніхто не вдається, бо Милошевич помер, але його політика нормально функціонує в сучасному істеблшменті. Путіна, його брата-близнюка, сприймають не як деспота чи диктатора, а як адаптованого до сучасних умов російського батюшку на чолі відкритого імперіалізму. Відкритого в ім'я нації, коли більше ніхто не ховається за інтернаціоналізмом.

У. Т.: А як сприймає події в Україні громада русинів-українців Сербії?

— Русини Сербії, котрі мають проукраїнську свідомість, переживають цю війну як власну. Вони певні того, що Україна мусить вистояти, як і після двох голодоморів та Другої світової, бо інакше її не буде. На жаль, державу не здобувають без крові, тож нехай це буде принаймні останнє кровопролиття за Україну. Однак є серед русинів Сербії і такі, що схиляються до політизації русинського руху, подібні до деяких діячів на Закарпатті. Вони на боці російських інтересів і гадають, ніби так реалізують свій утопічний сон про «Рутенію». Усі прихильники політичного русинства в Сербії та на Закарпатті мають зрозуміти, що питання регіональної русинської ідентичності ніколи не вирішиться без її гармонізації з інтересами українських націй та держави. Тут їм росіяни можуть тільки зашкодити і шкодити. ■

«Віками росіян і сербів зближувало поняття східної деспотії, яка не шанує вільнодумства...
От на цих принципах сербська русофілія і будується, вона далека від здобутків Європи, дарма що деколи з нею кокетує»

МІЖНАРОДНИЙ
ДЖАЗОВИЙ
АБОНЕМЕНТ
MDA.COM.UA

11.10 ОДЕСА МУЗЕЙ ШУСТОВА

12.10 КИЇВ ВЕЛИКИЙ ЗАЛ ОПЕРНОЇ СТУДІЇ
НМАУ ІМ. П. ЧАЙКОВСЬКОГО

ЖИВИЙ ЗВУК

ALLAN HARRIS

АЛЛАН ХАРРИС (США)

ДОВІДКИ: (067) 430-73-06

KyivWeekly

Тиждень

PARTER: UA
287 87 87

WHAT'S ON

karabas.com
(044) 590 5555

10-19 ЖОВТНЯ 2014 ЛЬВІВ

9-14 ЛИСТОПАДА 2014 ІВАНО-ФРАНКІВСЬК

ПЕРЕГЛЯД СУЧАСНОГО ПОЛЬСЬКОГО КІНО

ПІД ВИСОКИМ ЗАМКОМ

www.facebook.com/filmwow

www.twitter.com/filmwow

filmwow.eu

ОРГАНІЗАТОР

ЗА ПІДТРИМКИ

ГЕНЕРАЛЬНИЙ ПАРТНЕР

ТЕХНІЧНИЙ ПАРТНЕР

ПАРТНЕРИ

POLSKI INSTYTUT SZTUKI FILMOWEJ

Rozni ljudi, razni celi - odin bank Idea Bank

Ядерне схлипування

Автор:
Едвард Лукас, Велика Британія

Колективна безпека залежить від сукупності двох елементів: довіри і страху. Довіри до союзників, які мають йти на жертви заради вас, і страху перед наслідками оскарження чи порушення правил.

З усім цим Європа має проблеми. Важко уявити, яким чином нова Європейська комісія зможе забезпечувати дотримання своїх рішень стосовно російського газопроводу «Південний потік», коли угоду про участь у проєкті підписали Італія, Австрія, Болгарія, Хорватія і Словенія. Схоже, амбітна спроба ЄС встановлювати правила на енергетичному ринку континенту провалилася. Просто РФ виявилася надто сильною. Розпочинається нова епоха: країни ЄС більше не думають про ширші інтереси, нехтують уже неактуальними правилами і намагаються якомога ефективніше порозумітися з Росією. Відкривається перспектива для довгострокових двосторонніх газових угод, які укладають політики, а не бізнесмени. Це золотий час для тіньових посередницьких компаній, зручних заробітків на стороні, синекур тощо.

Таким чином, Росія зможе повернути собі ключову роль у національній політиці та прийнятті рішень багатьох країн східної частини Європи (така активність уже, на жаль, спостерігається в Чехії, Болгарії та Хорватії). Країни, які мають прохолодні відносини з Кремлем, муситимуть змиритися з тим, що їхнім виборцям і підприємствам газ обходитиметься набагато дорожче. А готові співати під іншу дудку діставатимуть вигідніші пропозиції. Те саме стосується і «жорсткої безпеки». Захід втрачає довіру. Україну кинуте напризволяще. Політики (вкотре) зайняті Близьким Сходом. РФ влаштувала низку провокацій для перевірки НАТО, і результат росіян не вразили. Альянс робить те, що може, але не те, що треба. Найімовірніший сценарій полягає в тому, що для Заходу, перефразовуючи Томаса Еліота, усе закінчиться не вибухом, а схлипуванням. НАТО

і ЄС дедалі більше слабнуть. Нам доведеться звикати до світу, в якому Росія грає головну роль у виставі про регіональну і європейську безпеку. Однак не все ще втрачено. Можливо, Заходу вдасться зібрати себе до купи. Може статися серйозна сутичка з РФ на тлі енергетичного питання: Євросоюз намагається схилити Газпром до поступок, на що Кремль відповідає перекриттям одного або кількох із чотирьох транзитних трубопроводів зі сходу на захід. У довгостроковій перспективі Європа здатна вижити без російського газу: вона суттєво більша і багатша за РФ і може знайти альтернативні джерела енергії деінде. Звісно, це призведе до кількарічної рецесії, безробіття та скрути. І, певна річ, виборців та політиків не надто тішить така перспектива. Та якось вже буде...

Коли йдеться про безпеку, НАТО ще може серйозно взятися за оборону країн Балтії. Однак для цього потрібна готовність до ризику. Припустімо, Росія обіцяє висадку сил швидкого

реагування у відповідь на «провокації» балтійців. Тим часом Захід увічливо радить панові Путіну не сунути носа в чужі справи. Тоді Кремль приводить війська у бойову готовність. Захід робить те саме. Саме на цьому етапі стає очевидною прогалина, що підриває довіру до Заходу. Росія розраховує на ядерну

**РОЗПОЧИНАЄТЬСЯ НОВА
ЕПОХА: КРАЇНИ ЄС БІЛЬШЕ
НЕ ДУМАЮТЬ ПРО ШИРШІ
ІНТЕРЕСИ, НЕХТУЮТЬ
УЖЕ НЕАКТУАЛЬНИМИ
ПРАВИЛАМИ І НАМАГАЮТЬСЯ
ЯКОМОГА ЕФЕКТИВНІШЕ
ПОРОЗУМІТИСЯ З РОСІЄЮ**

зброю в разі виникнення будь-якого потенційного конфлікту й регулярно проводить відповідні випробування. Для Заходу це немислимо. Чи можна очікувати, що у випадку кризи Барак Обама, поборник «світу без ядерної зброї», погодиться на розміщення європейського арсеналу тактичної ядерної зброї США у, приміром, Нідерландах? Напевно, ні.

Якщо дедалі войовничіший Путін почне розмахувати своєю ядерною шаблею, Захід, найімовірніше, сполошиться і здасть назад. Отже, жодних «вибухів». Лише принизлива втрата довіри до НАТО – назвемо це «ядерним схлипуванням». ■

zik

**Оперативні новини
з лінії фронту**

**По буднях
о 20:30**

НА ПЕРИМЕТРІ

Ліцензії Національної ради з питань телебачення і радіомовлення на право мовлення:
НР № 0905-м від 23.06.2004; НР № 1622-м від 18.05.2005; НР № 1583-м від 05.04.2012

zik.ua

Якщо зібрався
у мандрівку,
бери з собою
ТревелСімку!

ВИГІДНІ ТАРИФИ
на інтернет зі старт-пакетом
TravelSIM Online

БЕЗКОШТОВНІ вхідні дзвінки у **≈ 140** країнах

Діє у **> 190** країнах

ВІДСУТНЯ ПЛАТА за з'єднання та абонплата

ПАКЕТНІ ПРОПОЗИЦІЇ, що дозволяють заощаджувати
ще більше: дзвінки, СМС, GPRS-Інтернет

БЕЗКОШТОВНІ дзвінки зі Skype та Viber на ТревелСімку

ВСІ можливі варіанти поповнення: portmone.com **VISA** **ІЗОХ**

Інфолінія: (044) 223-8008 w.TravelSIM.ua

Довідки на сайті: www.travel-sim.com, Т.00-1990 від 2/01/2001 та Т.00-1568 від 4/12/2003 акції ЕНДЗ. Тарифи станом на 18.09.2014 р.